

Ольга Термецька

ЧЕРЕЗ КЛАДКУ

Збірка
Поетизм

diasporiana.org.ua

O. TERLECKA

Across the Stepping Stones

AN ANTHOLOGY

Printed by "Our Front"

MELBOURNE

1983

AUSTRALIA

Дорогий Сергі Ковалюк
створцеви твої книжки
вартини від авторів
1984 Олі Терлецька.

Ольга Терлецька

ЧЕРЕЗ КЛАДКУ

ЗБІРКА ПОЕЗІЙ

Складаю щиру подяку
ФУНДАЦІЇ ім. Л. СКЛЕПКОВИЧА,
яка допомогла мені фінансово у виданні цієї книжки.

О. Терлецька.

П Е Р Е Д М О В А.

Наші деякі літературні критики твердять, що сюжети всесвітнянські є засобом національної літератури стати частиною світової. Підхід на нашу думку не - правильний.

Епохальні твори літераторів усіх народів світу ставали всесвітніми власне через свою національну типовість. Взяти хоч би для прикладу лише "Іліяду" й "Одіссею" Гомера з грецької класики про похід греків і облогу Трої та одного з героїв Троянської війни Одиссея, це чисто-національні твори грецького поета Гомера.

Нема людини на світі, яка десь конкретно не народилась, виросла, виховалась, сформувалась дорослою людиною. І те все, що людина вссала з молоком матері й вихованням батьками та оточенням ніколи не лишає ту людину. Це ми спостерігаємо на різнонаціональних поселеннях Америки й Австралії. А яскравим прикладом є творчість української поселенки Ольги Терлецької.

Ольга Терлецька народжена й вихована в Україні в бідних життєвих галицьких підпольських окупаційних умовах, ніяк не може викинути з душі того, що дали батьки й національне оточення навіть у безтурботному, високозаможному житті в Австралії.

Ольги Терлецької вірші і проза, це опис або образки безмежно принадної України. Австралія у її творчості є гостинною країною для заможного життя з усіма людськими люксусами. А туга за бідною поневоленою Україною ніяк не залишає її.

Вона живе глибокою вірою у її визволення. А як

приходять хвилини зневіри в прихід волі Україні, вона падає у душевну депресію. Її життя перестає бути цікавим.

Ольга Терлецька належить до поетів, які є почитаними між її віку поколінням у вільному світі. Її перша збірка віршів і прози "Любий Україні з чужини", накладом тисячу примірників розійшлася зразу.

Її вірші вже перекладають англійською мовою і стають композиторам текстами до пісень.

Рано чи пізно творчість Ольги Терлецької буде творчість не лише України, але й Австралії, а відтак і здобутком інших англомовних народів.

Її безмежна любов до України буде клясичним прикладом любови кожної людини до краю свого народження. Бо те, що вона видала досі уже є здобутком багатокультурної австралійсько-української літератури.

Ст. Радіон.

О. Терлецкая

Обкладинка – М. Окопний.
Друк – Видавництво "Наш Фронт".

Skorak

9

В ДЗЕРКАЛІ МИНУВШИНИ

/Автобіографічний нарис/

Свого життя я не ховаю.
Кому ж воно є таємниця?
Його з людьми я поділяю,
Воно завжди тверде, як криця.

Відень. — Чудове, велике місто. Його називають "романтичним містом", місто Штравса, де в кожній найменшій "кафейці" бриніли струни скрипки з творів всім відомого Штравса. Широкі вулиці, великі будинки, резиденція цісаря Франц Йосифа в чудовому Шинбрумі, повний розваги Пратер, велика опера, старинні церкви, включно з найбільшою Степанскірхе. Гамір людей, шум брязкоти трамваїв і все це — Відень, який ділиться на 25 дільниць, а серединою міста гордо пливе Дунай.

Тітка Оленки з бабунею жила на другій дільниці недалеко Пратера в великому будинку на другому поверсі, де вуйко (урядник поштовий) мав своє мешкання. Там і примістилась Оленка з родиною. Спочатку вуйко одержував цілу родину, але це не було йому легко. Отже, треба було дістати харчеві купони, а щоб їх одержати треба було мати працю. Оленці з сестрою Мирославою вдалося найти працю в електричній фабриці, де виробляли маленькі електричні мотори. Брат Оленки, Нестор продовжував почату ще в Станиславові науку, електротехніка, а у вільний від науки час займався спекуляцією (чорним ринком) і тим допомагав родині. Мамця була в хаті, вона не працювала. Одержавши харчеві купони можна було якось прохарчуватися, тим більше, що дуже багато помагав брат, який завжди роздобував все, що було конечне.

А світ горів війною. Кожного дня на Відень налітали бомбовики, які сипали на місто бомби. Радіо не переставало подавати: — "Ахтунг! Ахтунг! Кертнер Стаермарк!" І знову звук смертельної серени, і знову поспіх до бункерів, які хоронили всіх від смерти. Оленка ніколи не бачила ще такого страхіття: — падали бомби, як град із неба, горіли будинки, розпадалися

великі камениці, з зойком вмирили люди, — кров, спустошення і руїни. Кожний день приносив нові жертви.

Але молодість побор"ює усе, і Оленка — молода, скоро забувала про минулий день і з усміхом зустрічала новий. Вона кожного дня з сестрою їздила трамваєм з другої дільниці на дев"яту до праці. Відпрацювавши день, верталася трамваєм до дому, де чекала її на вечерю вся родина.

Та не довго натішилась Оленка єдиною сестрою, з якою вона їздила разом до праці. Прийшло повідомлення, що сестрі треба йти копати окопи. Оленку минуло це, лише тому, що вона була хворовитою і навіть одержувала т. зв. "цузацкарте" — це були додаткові харчеві купони. Бідна мамця знову переживала, хоч Оленка ніколи не чула в неї нарікань, та вона знала, вона відчувала біль дорогої матусі. Адже ж матуся стратила вже батька, сина Ореста, а тепер іще доня Мирослава мусить іти на окопи. Не було ради. Війна, не можна було робити спротиву, залишалося лише послухно виконувати накази влади. І так при матусі залишилася лише Оленка, яка ходила до праці на фабрику і молодший брат Нестор, якого ніколи не було вдома, бо їздив всюди, де можна було дещо купити чи продати.

Одного погідного, літнього дня, вертаючись з праці Оленка чекала на трамвай, коли спостерігла, що якийсь незнайомий мужчина уперто придивлявся до неї.. Вона старалася уникнути його очей і відкрила якусь книжку, яку мала в руках. Але навіть, коли вона закрила лице книжкою, відчула, що незнайомий пасе її очима.

— "О, хоч би скоріше вже трамвай прийшов — подумала вона, — ну, і що той австріяк хоче від неї?

Оленка відкрила книжку, хоч не сприймала зовсім що вона читає, але боялася відняти очі від книжки, і так доїхала аж до своєї зупинки. Вона швидко висіла з трамвая, а незнайомий поїхав далше. Від того дня незнайомий кожного дня стояв на тій же зупинці, в той самий час, коли Оленка верталася з праці додому, але вона не звертала на нього уваги й він також не заговорив з нею розмови.

Був теплий, літній вечір. Оленка вернулася з праці, повечеряли, а потім бабуня запропонувала прохід до Пратеру. Сонце ще стояло високо, квіти купалися в теплому промінні, розложисті гілки високих дерев шуміли вже вечірню молитву. Оленка з бабунею йшли повільно широкими алеями каштанів, а бабуня, тримаючи вервечку в руках, шептала собі молитви.

Не знаю, чи це шум каштанів, чи чаруюча тишина, що царила в парку, але нагло думки Оленки побігли до недавно покинутого Станиславова.

"О, коли ж, уже ця війна скінчиться? Коли вона повернеться з родиною до свого Станиславова? А там, напевно зустрине вже й свого Любомира" – думала вона задивившись на бабуню, що все ще перебирала пальцями пацьорки вервечки. Не надумуючись, звернулася до бабуні:

– Бабуню, попроси в Бога в своїх молитвах, щоб ми з мамцею всі швидко повернулися додому.

Бабуня мовчала, пальцями перебирала вервечку й лише ніжно погладила коси Оленки. А в дівчини стали надходити спомини, недавно минулих щасливих днів і попливли сльози по свіжому ще молодому личку. Мабуть бабуня побачила ті сльози, бо, зложивши старанно вервечку до маленької коробочки, взяла Оленку за руку і повернувши в сторону дороги додому, сказала:

— Молися дитино, а решту все залиши для Господа Бога.

Вже сонце скотилося за обрій і почало смеркатися, коли вони вернулися до дому. Тої ночі Оленка довго не могла заснути. Вона думала про Любомира. Де ж він може бути тепер, це ж така страшна війна, скрізь бомби і кров, чи можливо, щоб батько, Любомир і брат Орест були десь живими?

Враз жалібний свист сирен перервав важкі думки, а Оленка почула голоси мамці й тітки:

— Знову алярм! Скоро вставайте й до бункера, Скоро! Скоро! Бо вже налітають бомбовики!

Накинувши на себе хто що встиг, всі швидко зішли на долину до бункера. Оленка чула, як падали бомби, десь дуже близько їхньої камениці. Вона стояла близько своєї родини й молилася бо було дуже страшно. Нараз у бункері потемніло й щось дуже загуркотіло. Зчинився страшний переполох, всі кричали, плакали, і з ліхтарями в руках відшукували своїх. Тоді Оленка побачила бабуню на руках у вуйка. Вона крикнула, як божевільна:

— Бабуня забита?! — І голосно заплакала.

— Тихо, не плач Оленцю, бабуня ще жива, — почула голос тітки, яка при допомозі мамці й вуйка старалася допомогти бабуні.

Перелетіли літаки, успокоїлося і всі розійшлися по своїх мешканнях. Бабуня прийшла до себе, вона лише зомліла в бункері, бо бомба, яка впала близько нашої камениці розвалила частину будинку. Було кілька ранених, а бабуня втратила притомність і зомліла.

На другий день була неділя. Оленка з родиною пішли до церкви св. Варвари, вони кожної неділі ходили до

церкви, де сходилося чимало українців з Відня. Оленка зустріла там багато українських дівчат і тепер могла вже говорити з ними українською-річною мовою, вони були далеко ширіші й ближчі серця, як ті при праці, з якими треба було говорити німецькою мовою. Найкраще подружилася вона з Марійкою і Вірою, обі вони з Галицьких земель, жили й працювали в Відні. Тепер Оленка мала вже подруг, з якими зустрічалася кожної неділі в церкві, а після обіду сходилися і разом перекладали решту дня. Марійка працювала десь за Віднем при господарстві, тому не могла часто бувати в церкві. Віра працювала в самому Відні на шостій дільниці в швальні сорочок, а жила на квартирі у якоїсь австрійської родини. Гарна, струнка блондинка з карими очима, двадцять літня дівчина. Вона й Оленка стали тепер дві нерозлучні подруги, які зустрічалися в церкві кожної неділі, а опісля деколи Віра приходила до тітки на обід, потім ішли в кіно, або на прохід по чудових парках Відня. Але це було лише в неділі, бо в будні дні треба було працювати.

Був якраз понеділок. Оленка напів заспана пила каву й їла грінку хліба з мармолядою, що приготувала матуся, яка турбовалася, щоб Оленка не запізнилася до праці. Поцілувавши мамцю, вона спішила на трамвайну зупинку. Сівши ліниво до трамвая, вона думала про Віру, про Любомира, і чому вона мусить поспішати до цієї дурної фабрики й накручувати дротики мотору, від чого в неї болять пальці. І коли, машинально накручувала дротики маленького мотору, думки крутилися біля Віри, Станиславова, думала про долю

сестри Мирослави, "як вона тепер на тих окопах". Мамця журиться, нема вістки від неї, а найбільше думала про Любомира, і капали сльози на маленький моторик, а серце немов би корчилось від болю.

"Боже, як це вже давно, мабуть віки, від коли він пішов і немає вісточки. Хоч би знати, чи живий, здоровий і це дало б надії жити й працювати, а то нічого, нічого, лише вгорі бринять літаки, падають страшні бомби, і далше війна. Страшна неублагана війна.

Роздумуючи так, вона й нестямилась, коли закінчився робочий день і на свисток усі зірвалися з місць, поспішаючи вийти з тої в'язниці. Оленка не збудилася іще з задуми і повільно ішла до свого трамвая. Чомусь не спішилось до дому, де в малому мешкані знайде вуйка з газетою в руках, тітку заслухану в радіо, мамця церує поньчохи, або читає книжку а бабуня перебирає пальцями пацьорки вервечки та шепче вечірні молитви. До такого настрою не спішилося Оленці, вона повільно ступала крок за кроком, байдуже, що стратить свій трамвай, прийде другий чи третій, яка різниця?

— "Гутен так!" — почувла за плечима, і побачила незнайомого мужчину з квітами в руках, який вже довгий час переслідував її, але ніколи не нав'язував розмови. Оленка не відповіла, поспішила до трамвая і сіла. Але незнайомий сів поруч неї і намагався вручити дівчині китицю фіялок. А коли вона не взяла квітів незнайомий запитав:

— "Ві гетс ес інен?"

Оленка зрозуміла про що він питає, бо німецьку мову вона знала, вчилася ще в школі й чула вдома, бо знали її також і родичі, а тепер чує цю мову в домі тітки, бо вуйко був австріяк. Але поглянувши на нез-

найомого ламано відповіла:

— "Іх верштейн ніхт дойч". — І на слідуючому перестанку висіла з трамвая, хоч її треба було ще їхати чотири зупинки. Трамвай рушив і незнайомий поїхав зі своїми фіялками далше. "Ну, і що цей настирливий австріяк хоче від мене? — думала, чекаючи на наступний трамвай.

Вже всі сиділи за скромною вечерею, коли Оленка ввійшла. Брат Нестор, який рідко бував у дома прискочив і поцілував Оленку, а допитливі очі вуйка, тітки, бабуні, а найбільше матусі, вдивлялися у неї, немов би запитували: "Чому ти так пізно?"

— Де ти була? — Перервала тишину мамця.

І Оленка розказала про дурного незнайомого австріяка, який майже кожного дня стоїть на тій же зупинці й пасе очима уперто на неї. — "Сьогодні прийшов навіть з квітами, і тому я вискочила на першій зупинці, як лише трамвай став, потому мусіла чекати на другий трамвай, ось, і тому прийшла пізніше, як завжди" — відповіла Оленка й почала їсти борщ, який парував перед нею. Ніхто не сказав більше ані слова, лише бабуня дивно дивилася на Оленку, а брат голосно розсміявся, а коли вона з матусею пішли до своєї кімнати, де спали, мамця сказала:

— Ти уважай, з ніякими австріяками не заводь мені знайомства. Знаєш в якому ми положенні живемо тепер, не зроби мені гризоти, батька нема, а вуйко є лише вуйко, ти зрозуміла мене?! Тримайся від чужих далеко, чуєш?! Тепер війна, не знаєш хто й що він, на біду не тяжко й що тоді буде? — Нервово закінчила матуся.

— Я з ним не говорила й не буду — відповіла Оленка, а коли цілувала матусю на "добраніч" сказала ласкаво:

— Мамцю, коли я часом буду тепер пізніше вдома не журися, я буду їхати одним трамваєм пізніше, щоб не бачити його.

Матуся успокоїлася і пішла до ліжка, а Оленці ніяк не спалося. Вона ще не заснула, коли почувся грімкий свист сирени, і треба було знову поспішати до бункерів.

Швидко проходили дні, Оленка ходила на роботу, та була досить змучена, бо часті алярми не давали виспатися. Незнайомого австріяка не зустрічала більше, бо наумисне брала тепер один трамвай пізніше, або йшла пішки на другу зупинку й там всідала до трамвая.

Були Зелені свята. Оленка з родиною пішли до церкви. Віра і Марійка чекали вже на Оленку, і тепер три молоді дівчини стояли разом в церкві і слухали Службу Божу. Оленка вслухалася в хор, що завжди чудово співав в церкві св. Варвари й молилася за батька, брата і Любомира. Нараз, . . . відчула, що хтось уперто дивиться на неї, підняла очі, . . . на протилежній стороні, прямо проти неї стояв той самий незнайомий мужчина, якого вона уникала на трамвайних зупинках. Дівчина відчула, як обличчя в неї запалало. "Що він робить тут, в нашій церкві?" — думала. — "Значить, він не австріяк, чому тоді звертався до неї по-німецькому, коли хотів вручити її квіти"?

"А звідки він знав, що я українка" — думала далі, й збентеження перешкодило молитися. Вона стояла, як причарована, влупивши очі в Іконостас.

— Ходи ж бо Оленко, що з тобою? — почула голос Віри, що тягнула її руку, і Оленка щойно тоді побачила, що всі вийшли вже з церкви, а вона з дівчатами ще стояла в порожній церкві.

Під церквою роїлося від людей, бо це не лише неділя, а Зелені Свята. Оленка весь час трималася з Вірою та Марійкою, вони якраз стали під гіллястий каштан, коли незнайомий підійшов до них:

— Добрий день дівчатка!

— Добрий день. — відповіли дівчата, а Оленка мовчала, ніби в рот води набравши, бо погляд того хлопця прошивав її наскрізь.

— Я називаюся Іван Моравельний, українець з Тернополя, працюю тут у Відні уже два роки й досі ще не знайшов ані одної гарної українки — чудовою українською мовою, усміхаючись, закінчив хлопець.

Марійка завжди була відважною і говірливою дівчиною, ото ж, і вона відразу відповіла:

— Ну, а тепер знайшли відразу аж три, ось і пощастило, правда?

— Так, дуже пощастило, ви навіть не знаєте, як мені пощастило, тому, прошу, чи можу знати хоч ваші імена? — питав і вперто дивився на Оленку.

— Я, Марійка Козак, а це Віра Кебала, а ось тут Оленка Терлецька.

Івась подав руку дівчатам, а подавши руку Оленці міцно стиснув в неї пальці й повторив:

— А це Оленка.

Дівчата підозріло подивилися на Оленку й в неї появився румянець сорому на обличчі. Може дівчата не встигли спостерігти цього румянця, бо Івась не надумуючись довго запитав:

— Чи можу вас попросити до цукерні на морозене?

— З приємністю! Скрикнула Марійка. Підемо, але всі три, чи це буде вас забагато коштувати? — Жартувала дівчина.

— Віро, Марійко, побачимося знову в неділю, — сказала Оленка й вже хотіла відійти, коли Івась заперечив:

— О, ні, це ж не гарно. Адже ж панна Марійка сказала, що підете всі три разом.

— На мене чекає тут під церквою мама, я не можу піти з вами.

— А чи не можете запитати у мами про дозвіл? — Занепокоївся хлопець.

Оленка уважніше глянула на нього. Був дуже пристійний, чорне кучеряве волосся і темні великі очі, міг мати не більше як 26 до 28 років.

— Оленко, ось мама там стоїть з твоєю тіткою, бачиш? Піди й спитай, вона напевно погодиться. Ну, піди, просила Віра, ми все з тобою разом ходимо, іди ж!

Оленка любила обі свої подруги, але з Вірою вони справді були нерозлучні. Віра чомусь більше гармонізувала з душею тихої і романтичної Оленки, і тепер Віра просила так широко, щоб Оленка пішла з ними.

— Ну, добре, підждіть, я піду, спитаю у матусі — і вона підійшла до мами.

Івась проводив очима за Оленкою, хоч стояв з Марійкою та Вірою. Він бачив, як Оленка підійшла до мами, що була разом з тіткою, вуйком і бабунею, бачив, як мама глянула на бабуню, яка потакнула головою на знак згоди, кажучи:

— Нехай іде, вона з дівчатами, молода, потребує трохи розривки.

За пів години три молоді дівчини з веселим і приємним паном Івасем /так зверталися вони до нього/ сиділи в маленькій, чепурненькій "кафейці", їли морожене, смачні тісточки і пили каву. Марійка, щебетуха, як завжди говорила без перестанку. Вона розказувала, розпитувала, жартувала й втихала лише тоді, коли їла або пила каву. Пан Івась не спускав очей з Оленки, і вона почувалася якось не дуже вигідно через те, а Віра знову говорила дуже мало й якось дивно дивилася на пана Івася.

Вже сонце схилялося до заходу, коли вони всі попрощалися в "кафейці" й розійшлися своїми дорогами.

На другий день в понеділок, вертаючись з праці Оленка вже здалека побачила Івася з квітами чекаючи на трамвайній зупинці. Тепер вона не оминала вже цього досить інтелігентного й милого п. Івася. Вони кожного дня верталися одним трамваем додому. Івась розказував про свій Тернопіль, про родичів, молоденьку сестру, яку залишив вдома.. Про свою дорогу маму, яку він дуже любив, не говорив чомусь ніколи багато про свого батька. Оленка привикла вже до його товариства, бо весела й часом дуже сумна велася поміж ними розмова, вертаючи кожного дня з праці додому.

Був четвер. Івась, як кожного дня чекав вже з квітами на зупинці й, побачивши Оленку, швидко підійшов на зустріч їй, вручаючи їй китицю квітів. Оленці стало соромно, бо деякі пасажери, чекаючи на трамвай, помітили вже, що цей молодий чоловік кожного дня зустрічає її з квітами. Вони сіли поруч себе, трамвай рушив широкими вулицями Відня.

Оленка дивилася на гамірне місто, а Івась також

чомуś мовчав. Оленка саме перечитувала крізь вікна трамвая плякати про нову циркову програму, коли Івась запитав:

— Пані Оленко, завтра п'ятниця, чи можу попросити вас до нашої маленької "кафейки" на каву?

— Але ж нам у суботу треба вийти на працю, — відповіла дівчина.

— Так, знаю про те, при цьому це ж кінець тижня, не буду затримувати вас довго, прошу не відмовляйте, — просив так чемно, що Оленка недовго думаючи сказала:

— Добре, коли мама дозволить, підемо. Після вечері, коли Оленка в маленькій кімнаті приготувлялася до ліжка, де вони спали з матусею, вона розказала матусі про запрошення. Мама уважно й довго дивилася на Оленку не відповідаючи нічого. Оленка вже хотіла щось сказати, але тут до кімнати ввійшла бабуня, вона кожного дня приходила сказати "добраніч". Матуся розказала бабуні розмову з Оленкою.

— Молодість має свої права, пусти, нехай іде, вона мудра дівчина — сказала бабуня.

В "кафейці" повно квітів, червоні абажури, а струни скрипки раз плачуть, раз сміються. І Оленка скінчила їсти смачного торта й відсунула від себе тарілку, коли Івась несподівано зловив її руку й міцно тиснув у своїх долонях. Дівчина здивовано дивилася на нього намагаючись звільнити руку з його долонь.

— Оленко, вже довший час приглядаюся вам, пізнав -

ши вас я прийшов до переконання, що я залюблений по вуха. Якби я міг знайти у вас хоч маленьку взаємність, це справді було б щастям для мене.

Оленка відчувала, як вона біліє. Вона чула як блідне в неї лице й без слова налила з карафки води до склянки та поспішно випила. Довга, мовчанка залягла поміж ними, яку перервав Івась:

— Чому у ваших великих синіх очах блищать сльози, Оленко?

Дівчина аж тепер почула, як по обличчї в неї плили сльози й вона швидко витерла їх рукою. А Івась допитливо вдивлявся у неї і ніжно стискав її руки.

— Я мушу вже додому. Нам треба завтра до праці — просила Оленка.

Івась підійшов до каси, заплатив рахунок, потім вернувся, накинув на плечі Оленки жакетика й вони вийшли на вулицю.

— Я поїду з вами, проведу вас додому — просив.

— Ні, дякую, це не далеко, лише чотири зупинки, поїду сама, дякую за все. Прошу, поспішайте додому, вам також треба вийти завтра на працю, — сказала дівчина й скочила до трамвая, що якраз підїхав.

Матуся зустріла Оленку, яка була дуже сумною, а коли запитала, чи вечір у кафеїці не був для неї приємним, Оленка в голос заплакала.

— Мамцю, він освідчився мені, сказав, що кохас мене, а мені від цього так дуже важко й сумно — плакала вона.

— Знаю, ти пригадала Любомира, розумію, успокійся, іди спати, а завтра все буде краще.

На праці Оленка весь час думала про вчорашній вечір в кафеїці. Вона порівнювала Івася з Любомиром і в неї боліло серце. Чому це так дивно в життю скла-

дається? Чому вона мусіла зустріти цього Івася як - раз тепер, чому він мусів признатися, що покохав і чому він був такий дуже сумний, коли вона не відповіла нічого на його освідчини. Вона точно знає, як він відчував, чому очі в нього були такі сумні, бо й вона також кохала так широко. Кохала!? Та ні, вона кохає тепер, кохає безумно, безупину, а тепер більше, як коли небудь, кохає свого Любомира.

Шкода стало доброго Івася, бо вона зрозуміла, що мусить завдати йому болю, мусить сказати йому всю правду.

В суботу праця кінчалася опівдні. Оленка знала, що Івась буде на трамвайній зупинці. Вона не помилилася, він стояв там, як завжди з гарною малою бомбонеркою перев'язаною стрічкою.

— Добрий день. — Поздоровив вже здалека, — подаючи Оленці пачечку чоколяди.

— Я їду з вами до вашої матусі, попросити, щоб вона пустила вас зі мною поїхати до Шинбруму.

Коли вони приїхали й дійшли під каменицю, в якій жила Оленка, вона попросила хлопця подождати на вулиці, а сама пішла запитати матусі, чи може попросити гостя до хати. Найперше відповіла бабуня:

— О так Оленко, попроси його на обід. Всі хочемо побачити того пана.

Оленка бачила, як бабуня пильно вдивлялася в Івася, розпитувала звідкіля він і чим займається. Вуйко також увійшов у розмову й з їхньої розмови Оленка довідалася, що москалі вже недалеко, кожного дня підходять ближче до Відня.

За три години пізніше Оленка їхала вже в товаристві Івася в напрямі Шинбруму. Був гарний, погідний день

у суботу. Вони ходили по чудовому великому парку, з високої вежі дивилися на місто Відень, подивлялися гарні квіти й дерева Шинбруму, потім зайшли до кав'янки на морожене, торта й каву.

— Ваша синя, гарна суконочка має колір ваших очей — сказав підсуваючи їй чашку з кавою. В тій хвилині підійшла до столу дівчина з кошиком квітів. Івась купив китичку незабудьок, подаючи їх Оленці сказав:

— Це під колір ваших очей, і на те, щоб ви не забули про мене — кінчив тихенько Івась.

— Дякую. — Відповіла задумано дівчина.

— Про що ви так думаєте? — Запитав, напевно не знаєте яку дати мені відповідь про вчорашню мою пропозицію — кінчив і уперто дивився прямо в очі Оленці.

В дівчини забилося серце. "Так, тепер, — подумала вона, тепер вона скаже йому, адже ж для того лише вийшла з ним на цю останню вже зустріч. Івась сидів близьенько неї, ніжно тримаючи її руку в своїх долонях і чекав відповіді. Вони обоє мовчали.

— Івасю, тихенько почала Оленка, я хочу бути щирою з вами, ви гарна людина, і коли б я не була вже зайнятою, я б могла навіть покохати вас.

— Зайнятою!? — перебив розмову Івась.

— Так, зайнятою. Я заручена ще вдома з хлопцем, якого дуже кохаю, він тепер десь або воює, або не знаю де.

— А звідки знаєте, чи він ще живий, адже ж війна, війною, як співаємо в пісенці. А ми ще живі й про живе треба нам думати. — кінчив і допитливо дивився на дівчину.

— Я справді покохав вас, присягаю!

— О, ні, прошу, не присягайте. Я вірю вам, але й я присягала, що буду чекати його й буду чекати, бо

серце моє лише йому належить.

— Добре, життя покаже. Коли він вернеться, тоді побажаю вам щастя, а про те тепер чи можемо бути хоч друзями? Про любов не будемо більше говорити, згода? — запитав.

— Якщо дійсно обіцяєте не говорити більше про любов, а ми будемо лише друзями, тоді згода! — відповіла дівчина й встала, бо час було йти додому.

* * * * *

Недільний ранок збудився і глибокими, теплими, синіми очима вдивлявся до маленької кімнати, де спала Оленка з матусею. Лучі теплого сонця наповнили кімнату й затрималися на віях сплячої дівчини. Оленка відкрила очі й побачила, що матуся застелювала вже своє ліжко. Дівчині не хотілося вставати, вона лежала й думала, думала про вчорашній вечір. На столику біля ліжка у скляночці стояла китичка свіжих ще незабудьок. "Дивно" — думала вона, колись на першу зустріч Любомир також приніс їй незабудьки, а тепер він — Івась".

— Вставай, вже восьма година, треба ще поснідати й спішитися до церкви — наказувала матуся.

Одягаючись, Оленка розказала матусі про Івася. Мама уважно вислухала, а тоді спитала:

— Чи ти любиш його?

— Він дуже добрий хлопець мамцю. Чемний, добрий українець, але

— Але Любомир, правда? — спитала вивідувально Оленку.

— Так мамцю, Любомир. — Відповіла тихо дівчина.

— О, як це довго, а про них усіх навіть не чути

нічого. Хто знає чи живі ще. — Зітхнула важко мама.

Коли Оленка прийшла до церкви, зразу побачила Віру, що виглядала Оленку. Вислухавши Службу Божу дівчата вийшли на церковний майдан. Віра була чомусь дивно неспокійною і розглядалася навколо.

— Ходімо, пошукаємо Марійку — просила Оленка.

— О, я забула сказати тобі Оленко. Марійка ось написала мені, що сьогодні не зможе бути в церкві, тому що в її господині будуть гості й вона потребує Марійку вдома, — сказала Віра, показуючи Оленці записку від Марійки.

— Але чому це нема того цікавого пана, з яким ми зустрілися останньої неділі? — трохи несміливо запитала Віра. "А, і справді, чому його нема, що могло статися? Чи може хворий, чи ображений?" — думала Оленка, не відповідаючи Вірі.

Оленка поглянула на Віру, яка здавалася сьогодні чомусь наче б хворою, а навіть щочки в неї не були такими рожевими, як завжди, і очі дивно сумні.

— Що з тобою Вірочко? Ти може хвора? — занепокоїлася Оленка.

— Та ні, я не знаю, що зі мною сталося. А, це нічого, ходи пошукаємо може найдемо цього Івася, тоді стане веселіше, — намагалася бути веселою Віра.

Але, Івася не було. Тому, Оленка попросила Віру до себе на обід. Мамця радо прийняла Віру на обід і поділилася чим було. Після обіду Віра попросила Оленку піти до Пратеру. Пратер був недалеко від мешкання Оленки, тому дівчата йшли пішки. Вони перейшли дві широкі вулиці, і увійшли в широкую браму Пратеру. Це була неділя. А в неділю в Пратері завжди роїлося від людей. Літвора бігала по килимі шовкової травки, старші сиділи під розкішними деревами й попивали

лімонадку, молодь грала в усякі гри, яких тут було до вибору. Їхали човнами по ставку або крутилися на карузелях, чи "Різенраді".

Дівчата йшли чудовими алеями старинних дерев і любувалися квітами, яких тут було багато кругом. Віра справді була дивно сумною, вона йшла мовчки й, зірвавши на ходу ромашку, почала нервово рвати з неї пелюстки.

— Що з тобою Віро? Може на роботі щось трапилось? Розкажи мені, прошу, — промовила Оленка.

— Ні, не на роботі, а під церквою минулої неділі, — відповіла дівчина.

— Під церквою? Що сталося під церквою? — допитувалася Оленка.

Віра довго мовчала, а тоді глянула на Оленку питаючись:

— Чому не було того Івася сьогодні в церкві?

Оленка уважно глянула в очі Вірі. Вони були сумні, як ніч, що відбивалися від її золотого волосся. Тепер на личку в неї виступив румянець і Віра напружено виглядала красунею. Взагалі Віра була гарною дівчиною.

Оленка зрозуміла. Віра залюбилася, так, вона залюблена в Івася, це ж ясно, — думала Оленка і пристанувши запитала:

— Вірочко, ти полюбила Івася, чи так?

— Не знаю, називати це любов'ю чи як, але від останньої неділі мені не спиться, і робити не можу, хоч мушу, а Івась справді на думці мені цілий цей тиждень. Я думала що сьогодні урвала і замовкла дівчина.

Оленка мовчки слухала подругу й робила в душі іспит совісті. Вона бачить Івася кожного дня, їдучи

до праці, ходила з ним два рази до кафеїки, а тут ось її найкраща подруга залюбилася у нього до краю.

— Віро, я розкажу тобі щось добре? Бачиш ми подружили, зустрічаємося кожної неділі, а насправду нічого про себе не знаємо. Я розкажу тобі про своє кохання, хочеш?

— Розкажи, мені буде цікаво, — просила Віра.

І Оленка розказала подрузі історію про свого Любомира, про любов, заручени й прощання. — Я кохаю його широк й чекаю на нього, закінчила Оленка.

Побачивши, що Віра слухає з зацікавленням, Оленка продовжувала:

— А тепер про Івася.

Віра допитливо глянула на подругу.

— Івася, я побачила вперше їдучи до праці на трамвайній зупинці. Він кожного дня стояв там і дивився мовчки на мене. Я навіть почала міняти трамваї, щоб уникати його, бо думала що це австріяк. Потім я побачила його в нашій церкві, це було в ту саму неділю коли ти перший раз побачила його. Що було далі, ти вже знаєш сама. Він приступив до нас, заговорив, ми всі були разом в кафеїці. Але після того, на другий день, я побачила його знову на зупинці, він попросив мене два рази до кафеїки,

— Так значить і ти любиш його? — перервала розмову Віра.

— Слухай далі, я все правду розкажу. Отже, він попросив мене до кафеїки, і там вручаючи китичку незабудьок, освідчився мені.

— Я запримітила, як він пас очима на тебе біля церкви й подумала, що певно ти йому подобалася. Він любить тебе Оленко, — сумно тримтячим голосом сказала Віра.

— Він може й любить мене, не перечу, але я кохаю свого Любомира й про це ясно сказала Івасеві.

— А що він на те?

— Івась хлопець досить інтелігентний, напевно зрозумів. Попросив, щоб ми залишилися лише добрими друзями. Тепер, коли побачу його в наступний понеділок, їдучи до праці, знаю, що сказати йому

— О, Оленко, прошу, не кажи йому, що я призналася тобі про те, що полюбила його, — просила подруга.

Оленка розсміялася.

— Хіба ж я не дівчина? Знаю, як говорити, щоб не скривдити тебе, не журися. Я певна, що він щиро по - кохає тебе, адже ж ти на багато гарніша від мене, — пригортаючи подругу усміхалася Оленка.

Віра відразу повеселіла, її великі карі очі, сіяли сонцем, і Оленка також раділа з того.

— Ти все щиро розказала про себе, а я про себе не маю і чого розказувати. Я, бідна дівчина з села, батько кинув нас і пішов в ліси, як тільки почалася війна. Я була ще дуже молодою, є в мене ще маленька сестричка Меланія, буде мати тепер 6 рочків, коли ще жива. Тому, що батька не було, я мусіла помагати мамі в полі і в хаті. Багато землі в нас не було, але ми жили з неї. В моєму селі жив Михась, це був син багатого господаря, він знаєш, сватався до мене й мати раділа з того. Хлопець не був зовсім гарний, ну, та за те багатий. Мати любила мене дуже й бажала кращої долі для мене. Аж ось, прийшла та нещасна неділя заломався голос Віри й вона замовкла.

— Успокійся Вірочко, а тоді, будеш розказувати далше, — просила Оленка.

— Ні, я буду говорити тепер. Була неділя, ми з мамою і маленькою сестричкою пішли до церкви. Як лише

закінчилася Служба Божа три великі вантажні авта стали під церквою, а біля брами стояли озброєні гестапівці, які зганяли всіх молодих хлопців і дівчат до авт. Зчинився крик, плач, старенький священник пробував заспокоювати людей. Молодь почала втікати, тоді гестапівці почали стріляти. За пару хвилин три вантажні авта були повні хлопців і дівчат. Між ними була і я. Я бачила мою зомлілу маму, а маленьку Меланію тримала на руках сусідка.

— Мамо! Мамо! Кричала я заливаючись слізьми, та бідна мама не чула мене. Загуркотили авта й вивезли нас на роботи до Німеччини. Зразу я працювала дуже тяжко у "бавера" — господаря на рілі, але потім захворіла й мене перенесли сюди до швальні. Кожної ночі сниться мені тепер мама й маленька Меланія. Вона бідна мала лише мене одну, старшу доньку. Надіялася, що піду заміж і буде нам краще жити. Доглядала й Бога молила за мене. Серцем відчуваю, що вона бідна виглядає мене кожного дня, коли вернуся в рідну хату й осушу в неї сльози на очах, — кінчила Віра, і голосно заплакала.

— Вірочко, не треба плакати, хіба це допоможе? Потішала подругу Оленка, витираючи сльози, що й в неї поплили з очей. А ось, подобався тобі Івась, я певна, що він покохає тебе, ти така гарна й добра. А може оця страшна війна скоро закінчиться, повернімося тоді всі до дому. Ми всі залишили там когось рідного й дорогого, та хіба не на віки? — пробувала розвеселити подругу Оленка.

Тепер вони якраз переходили біля великого "різен-рада", коли Віра заспокоївшись раптом сказала:

— Оленко, ходімо, проїдемося оцим "різенрадом".

Я завжди хотіла бути ген, там на вершку, та чомусь боялася сама, з тобою не буде страшно, ходи!

Молодість таки взяла верх, скоро присохли сльози, зникли сумні картини минулого лиха й за хвилину дівчата сміялися вже в кабінках великого "різенраду".

— Дивися у низ, — голосно говорила Віра, ти бачиш, великі будинки виглядають звідси, як пачечки від сірників.

— О, так, а авта, якби хробачки повзли по землі, — додала Оленка.

Проїхавшись "різенрадом", дівчата купили собі лімонаду, сіли під розкішною липою і пили приглядаючись до людей, які всюди метушилися.

— Ти думаєш Івась покохає мене? — збудила з задуми Оленку Віра.

— О, напе Нагло свист серени, гуркіт літаків і зразу посипались бомби.

Дівчата зірвалися з лавочок.

— Віро! Ходи за мною! — Кричала в паніці Оленка. Але божевільний крик людей, падаючі бомби, заглушили все. Що було далі, Оленка не знає.

* * * * *

Лотик чийхсь рук розбудив Оленку, вона відкрила очі й побачила над собою чоловіка в шоломі на голові й червоним хрестом на рукаві. Коли вона збудилася, побачила, що лежала під якимсь крислатим деревом на травнику. Вставши на ноги розглядалася кругом, стараючись пригадати де вона є, і що сталося. Курява поволі осідала й синє небо знову сміялося сонцем. Здалека виднів "різенрад" зовсім розбитий, люди лежали по дорогах в крові, а дижурні червоного хреста

підбирали їх до авт.

– Віра! Крикнула Оленка. Віра! Віра! Де ж Віра!?
І в мить побігла вулицями Пратеру шукати Віри.

Вона переступала трупів, напівпритомною, бігла й кликала:

– Віро! Віро! Де ж ти, Віро!

Раптом стала й закаменіла. Дівчина з золотим волоссям у зеленій суконочці лежала в калюжі крові.

Оленка стала на коліна. "Вона виглядає, як Віра" – подумала налякано. Але, це не може бути Віра, ні, не може бути, на Віру вдома чекає мати й маленька сестричка Меланія.

– Ви знаєте цю дівчину? – Запитав дижурний німецькою мовою.

– Знаю, – відповіла Оленка, – прошу допоможіть мені привезти її на цю адресу, – просила Оленка, подаючи дижурному свій паспорт.

– Ми заберемо її в авто зі всіма, вона не живе.
– Відповів дижурний. Оленка не чула більше нічого, і не бачила вже, що сталося з тілом Віри.

Якісь голоси німецькою мовою розбудили Оленку. Але, що це? Де вона? Біля ліжка, де лежала, стояв мужчина в білому плащі, вуйко, матуся, а бабуня прикладала чомусь щось дуже холодне до чола. "А чому мамця плаче?" – думала вона. Може тому, що Оленка за довго спить, а вона так дуже хоче спати, лише спати. Як довго Оленка спала, вона цього не знає, але коли вона збудилася і хотіла вставати з ліжка, матуся не дозволила.

– Мамцю, я вже виспалась, треба вставати на роботу, – сказала дівчина рішуче.

– Ти вже спиш два дні, і на роботу не ходила, не підеш ще й сьогодні, – заплакала мати.

— Але ж мамцю, я мушу піти, я мушу побачити Івася, я обіцяла Вірі, вона його любить і — матуся дала в рот якусь таблетку й склянку води. Оленка знову заснула.

Якийсь страшний гук збудив дівчину, вона зірвалася з ліжка з окриком:

— Знову бомби!?

Надбігла матуся і підійшла до ліжка.

— Ні, це не бомби, це лише гримить, бачиш дощ паде. І справді до вікна вдаряли грубі каплі дощу, час від часу блискавка прояснювала кімнату, а потім загуркотіло громом. Дівчина лежала з широко відкритими очима й старалася усвідомити, чому вона лежить в ліжку. Адже ж в неї нічого не болить, вона зовсім здорова, а матуся не дозволяє вставати.

— Мамцю, я хочу встати й походити трошки, не можу вже лежати, — просила.

— Завтра рано прийде лікар, коли він дозволить тобі встати з ліжка, тоді встанеш. Дам тобі книжку читати, хочеш? — спитала матуся.

Оленка перекидала сторінки книжки й пригадувала про Віру де вона, а матуся поралась в кімнаті.

— Мамцю, ти знаєш, що сталося з Вірою? Вона не жива, не жива. Віри вже нема, а на неї вдома чекає мати й маленька сестричка Меланія, — заплакала дівчина.

— Т-с-с-с, успокойся, коли хочеш устати здорова з ліжка. Знаю про все, вуйко довідався і все нам розказав. Це ж війна, може завтра й нас не буде, — сумно додала матуся.

Оленка чула, як вуйко в сусідній кімнаті говорив до тітки, що пошта одержала доручення пакувати всі документи й архіви, бо скоро треба буде евакуватися

з міста, москалі вже близько Відня. Ще цього вечора вона сама почула новини в радіо, що большевики скорим походом підходять до Відня.

На другий день золоте сонечко знову розяснило небо, яке синіло як море, чути було щебетання пташок, вони раділи природою і тішилися життям. Для них війна була байдужа, їм ніхто не забере батька, брата чи любого хлопця, їм ніхто не заб'є доброї дорогої подруги, вони щасливі — думала пригноблена Оленка. Прийшов лікар, він дозволив Оленці встати з ліжка, лише чомусь сказав до матусі:

— "Зі мус руге габен" /вона мусить мати спокій/.. Але замість спокою треба було швидко пакуватися і втікати з Відня. Втікали всі урядовці, мусів втікати й вуйко, а Оленка з родиною з ними. Вуйко ще не дуже спішився, бо не вірив, що ті бандити /як називав вуйко москалів/ зможуть так швидко зайняти Відень. Але, коли сестра Мирослава повернулася додому з окопів, а брат Нестор нікуди вже не виїжджав, то значить щось недобре — сподівався. І недобре: справді було, бо за два дні вуйко приїхав великим возом, запряженим двома парами коней, до якого напакували все, що можна було забрати з мешкання, трохи харчів, бабуня винесла звідкись цілий мішок сухарів з хліба й ціла родина вирушила в дорогу.

На вулицях Відня ішли цілі колони людей, деякі їхали автами, інші фірами, а деякі тягнули самі невеличкі візки й з наплечниками та клунками в руках, ішли кудись, аби далше від міста Відня, бо до нього підповзала вже страшна смертельна гадюка. Вимучені люди ледве ногами тягнули, але йшли й не ставали навіть їсти, витягали кусочок хліба чи сухаря, їли на ходу та йшли далше. Вуйко провадив коні

на перемену з братом Нестором, а біля нього було місце лише на одну особу, де сиділа бабуня. Решта всі йшли пішки за возом, що помалу посувався. Люди, які втомлювалися, лишалися прямо на дорогах, як не можна вже було допомогти одні другим. Навіть старенька бабуня /72 роки/ також звільнила своє місце на деякий час і віддавала його, якомусь знеможеному. Так доїхали чи дійшли до маленької місцевості в горах, далеко від Відня, де вуйко одержав від місцевої влади барак для своєї родини.

* * * * *

Чудові гори й густі ліси, в яких на широких полянах міняється море різнокольорових пільних квітів. Тут серед цієї чудової природи зупинилися деякі родини урядовців, що жили в бараках і чекали, коли можна буде знову повернутися до своїх мешкань.

Вуйко Оленки дістав маленький барачок, він був замалий для цілої родини, але мусіли якось жити. Харчувалися дуже скромно, бо купити харчі тут близько не було де. Треба було дістатися до найближчого містечка, яке було досить далеко. Придалися дуже сухарі з хліба, які мудра бабуня насушила, бо тепер навіть і за великі гроші не можна було нічого купити, люди не хотіли брати грошей, вони воліли міняти свої товари за золото чи добру одягу.

Оленка мала тепер дійсне "руге" /спокій/, про що говорив лікар у Відні. Вона виходила в гори, любила чудовою природою, писала, і роздумувала про все пережити нею. А пережила, здавалося, вже так багато. В неї цвіте лише двадцять третя весна, а зда-

ється, вона вже постаріла, так багато, так дуже багато прийшлося пережити. Згадалась: — парафія о. Чолія в селі Залуква, біля Галича, прощання з Любомиром, батьком і братом, коли вони йшли боротися за Україну. Згадалась дорога подруга Сяня з Надвірної, яка також пішла в ліси, а потому друга добра подруга Віра, яка загинула в Пратері від бомби.

"Та тамті, хоч пішли здобувати волю, а за що згинула молода Віра? В неї старенька мати, молоденька сестричка, а може й справді Івась був би оженився з нею. Віра була така добра й гарна дівчина, вона полюбила Івася, і чому це все так сталося?"

"Бо війна, — каже мамця. — І навіщо вона оця дурна війна?" — думала дівчина й переливала свої сумні думки на білий папір.

Цього дня у вечірних новинах подали, що знову був страшний налет на Відень. Дуже пошкоджена друга дільниця, а Пратер цілий майже знищений. Зараз після цього налету до Відня увійшли большевики й почали по своєму правити. В новинах подавали, що вони розбивають крамниці, а навіть і приватні будинки, грабили все, що тільки бачили їх спрагнені дикі очі. Та не лише грабили добро з крамниць і домів, а нападали на людей у хатах і насилували: жінок і дівчат, тримаючи батька чи мужа з наставленим револьвером до голови, щоб дивився, як його жінка чи доня просить помочі оголена лежить під московськими бичками.

Проходили дні, а кожний день приносив нові події, які доходили до Оленки, але родина спокійно жила собі в лісах і чекала, що буде завтра.

Був вечір. Сонце починало хилитися до заходу. Родина Оленки сиділа в бараку, вечеряли, їли сухарі

і запивали чайком. Всюди було тихо, спокійно, як в небі. Та враз почувся сильний голос. Вуйко вийшов на подвір'я і швидко, переляканий вернувся.

— "Сальдатен! Русіше сальдатен! /Салдати! Руські салдати!/ повторяв і ходив по барак, безрадно, не знаючи що почати. Мудра бабуня відразу зорієнтувала - ся, вона швидко наказала вуйкові, братові, сестрі й Оленці лізти на піддашся і не сходити поки вона не позове. Оленка з вуйком, братом і сестрою сиділи вже на піддашшю. Вона не бачила тих солдатів, але чула кожне слово. Було їх шістьох, розказувала по - тому бабуня.

— Чи є тут девушки? — Питав якійсь хрипковатий голос.

— Нема в нас дівчат, — відповіла бабуня.

— А молодії мальчики єсть? — Питав дальше хрипковатий.

— О, це ми всі, що тут є, більше нікого немає у нас, — знову відповіла бабуня.

— Ей, Саша, забером еті две женьщини, кагда нет девушек і вони будуть харошеньки на адную ноч, — почув Оленка другий голос і в неї міцно забилося серце. Це ж вони хочуть забрати собі для забави мамцю і тітку. Брат Нестор зірвався і хотів сходити в долину та сильна рука вуйка затримала його. Вуйко махнув лише пальцем сідати й мовчати. Тим часом солдати сіпали вже матусю і тітку, бо Оленка чула, як вони боронилися:

— Не доторкайте мене своїми руками — сердилася матуся, а тітка кричала:

— Ідіть до чортів, що хочете?!

"Ні, я таке зйду в долину" — думала Оленка, нехай

що хочуть роблять зі мною, та нехай не чіпають матусі", — і підійшла до дверцяток з яких треба було сходити в долину. В цю ж мить почула вона голос бабуні:

— Ви гарні, здорові хлопці. Хочете бути хворими? — Вимушено засміялася бабуня. Оці дві мої доні лікуються вже роками, в них венерична хвороба, тому ж і замуж не вийшли, а лишилися старі зі мною.

— Хаді Ванька, ето барахло! — почула Оленка.

За хвилину почула кроки, що віддалялися від бараку й потому знову настала тишина. Вона зрозуміла, що солдати пішли далше до других бараків. Матуся і тітка були врятовані, і тепер вона дякувала Богові, що дав їм таку мудру бабуню, яка видумала в моменті, як врятувати матусю і тітку від напасти московських "бичків".

Матуся наказала не сходити з піддашшя і Оленка з сестрою, братом і вуйком цю ніч переночували на піддашшю. Оленка вже не спала, відкрила очі й дивилася, як біля неї спала ще сестра, напроти: дрімав вуйко, а найкраще всіх спав молодий брат. Вона встала й через віконце дивилася на схід сонця, що ясным колом виходило з-за гори, коли почула розмову матусі й тітки з якимись мужчинами. Вони говорили німецькою мовою і Оленка чула і розуміла все. Мужчини — австріяки плачучи розказували матусі й тітці, що сталося з їхніми жінками минулої ночі.

— Вони напали на два бараки, — дослівно плакав старший вже чоловік. Понапивалися своєї водки, позривали всю одежу з жінок і робили з ними що хотіли. В нашому баракі живе три родини, — продовжував австріяк, — у мене й ще в одній родині є молоді дівчата. у сусіда двадцятьдво літня дівчина, а моя Еріка має

лише п'ятнадцять років і вона дивилася, що російський солдат робить з її мамою, а потім вимучена мама дивилася, як той бандит нівечить нашу доню. Їх було шість знаєте, два тримали нас сидячими на кріслах і нерухаючися дивитися. За кожним нашим рухом прикладали револьвера до нашого чола, і так на зміну мінялися, одні знасилювали, другі тримали револьвери. Всі жінки з двох бараків впали жертвою, солдати гуляли цілу ніч, над ранком пішли. Не маєте поняття, що ми пережили останньої ночі, — плакав австріяк. Вуйко почувши розмову зліз з піддашся а за ним Оленка, сестра й брат.

— Тихо, не хвилюйтесь, що можете зробити, добре, що ви всі хоч живі. — Заспокоював вуйко австріяка.

— Та де вони живі, лежать неначе мертві, а моя бідна Еріка плаче. — Знову заплакав австріяк.

Оленка бачила у вуйка сльози на очах також, він співчував дуже сусідові. Повернувшись до бараку вуйко цілував руки бабуні, а бабуня, ніби не відчувала цього, дивилася лише на вуйка, тітку, матусю, на Оленку й сестру та пильно перебирала пацьорки вервечки.

Дні поплили спокійно далше, лише жінок з двох сусідних бараків ніде не було видно. Вони лежали хворі, а ті, яким було вже краще не схотіли показуватися нікому на очі.

* * * * *

Кожного дня вуйко потішував родину, що то вже не довго.

— Більшевики перейдуть через Відень і підуть, а всі мешканці міста знову вернуться до Відня.

Але день за днем минав, а москалі не відступали з Відня. Вуйко дуже боявся москалів, а після тої їхньої візити в бараках сусідів, боявся ще більше. З сусідних бараків також ніхто не вертався, хоч в новинах було, що втікачі, еваковані з Відня вже поволі вертаються до міста. Виглядало, що большевики ніколи не опустять Відня, а сидіти в горах було неможливо довше. Прямо не було вже засобів до життя, все, що було вичерпалося, а вуйко таки не мав відваги вертатися до міста.

Молодий брат Оленки Нестор був дуже нетерпеливий, йому висидіти так довго бездільно в тих, хоч чудових горах, було справді важко.

— Вуйку, — сказав одного дня Нестор, — я поїду до Відня, розвідаю, як і що, тоді будемо знати, що робити.

Вуйко глянув уважно на Нестора, довго думав і запитав:

— А як же ж ти поїдеш?

— Поїду поїздом — відповів Нестор.

— Добре, їдь, знаю, ти зумієш дати собі раду. Їдь і старайся віднайти у Відні п. Яворського. /Це був старий приятель вуйка, а брат Нестор вчився в нього електрофаху/.

На другий день раненько, вуйко витягнув з гаманця трохи грошей і дав Несторові, кажучи:

— Їдь з Богом і вертайся швидко.

Час ішов поволі й спокійно. Здавалося, що спокійно, але матуся виходила кожного дня на битий шлях і виглядала Нестора, хоч нікому не признавалася, що в серці в неї був неспокій. Оленка ходила чарівними лісами, думала, тужила й також нетерпеливо чекала на вістку від брата. А дні минали, пройшло вже більше,

як два тижні, а брата не було. По очах матері було видно терпіння, страх за сина, Оленка знала, що бідна матуся дуже переживає.

— Що могло статися з Нестором? Так довго не вертається, може москалі зловили його? — Сумно питалася матуся.

— Він вернеться, Юлю, не журися, я знаю, що він скоро вернеться, — потішала бабуня.

І справді, одного дня над вечір Нестор приїхав. Всі радісно окружили брата, який витягав з наплечника свіжий, м'якенький, білий хліб і пахучу ковбасу, що далеко в горах в тодішній час було справді "люксусом".

— Камениця, де ми жили зовсім розвалена бомбами. — Сказав Нестор вуйкові.

— Так, значить ми втратили все, що було в нас в мешканні, — вуйко глянув на тітку.

— Так, ми втратили все, меблі, одержу, але ми слава Богу ще живі. — Відповіла тітка. Родина Оленки цим разом нічого не втратила, бо й нічого в них не було. Вони загубили все ще вдома в Станиславові. Пару днів пізніше ціла родина повернулася до Відня. Вуйко, як урядовець відразу одержав умебльоване мешкання на три особи, себто: вуйко, тітка і бабуня. Оленка з матусею, сестрою і братом не мали ніякого приміщення, тітка в таємниці перетримувала всіх у своєму мешканні, даючи їм місце переспатися на підлозі бо нікуди було дітись.

Одного погідного дня Оленка з сестрою вийшли на прохід, вони хотіли подивитися на місце, де недавно жили з тіткою. Коли прийшли на те місце, камениці не було. Побачили лише купу цегли й самі руїни. Дівчата шукали, може найдуть хоч щонебудь цінне, але

крім каміння і пороху нічого там не було. Оленці шкода було лише скрипки, на якій вона робила вправи, дорогих знімок ще з дому й деяких важливих її документів.

У Відні тепер господарила т. зв. "М.П." /Мілітарна поліція/, яка складалася з англійців, американців, австріяків і москалів. Кожний з них мав повне право господарити на свій лад. Нестор вернувся до своєї електротехнічної школи, у вільний час він далі спекулював. Оленка з сестрою не працювали, бо фабрика, в якій вони мали колись працювати, була розбита. Родина Оленки переходила тепер справді дуже тяжкий час в житті. Вони не тільки, що не мали де мешкати, але в них не було також що їсти. Тітка помагала чим могла, але того ніяк не було доста. За гроші не можна було нічого купити, ніхто не хотів брати грошей, всі воліли золото, одіж або харчі. Матуся позбулася золота, а навіть кращої одіжі, що привезла ще з дому. Брат Нестор купував і обмінював на харчі сахарину, запальнички, годинники тощо, і так одержував родину. Торгуючи на "чорному ринку" Нестор пізнався з українцем Володимиром Д., який теж гандлював для життя. Він розказав братові про напіврозбомблений готель, де живе він і ще кілька хлопців українців.

— Є там багато вільних умебльованих кімнат, бомба не розбила всього, — розказував Володимир братові.

— Чи можу примістити там десь свою маму й дві сестри? — питався його Нестор.

— Добре, чому ні, кімнат є там багато, ніхто крім нас про цей готель не знає, нехай приходять і живуть, — погодився Володимир. Таку розмову переповів матусі брат, матуся дуже зраділа й прийняла пропозицію.

Була неділя після обіду, як брат Нестор привів матусю, сестру Мирославу й Оленку до того напів роз-

битого готелю. /Шмельцгассе в другій дільниці/. Володимир Д. займав гарну велику, досить добре умебльовану кімнату, де пригостив Оленку, сестру і матусю. В цьому готелі жило ще кілька українських хлопців, кожний з них мав свою окрему кімнату.

Володимир Д. попросив матусю, сестру й Оленку з братом до своєї кімнати, він угостив їх чайком. Оленка попивала чайок і пильно роздивлялася по кімнаті. Вона сиділа плечима до входових дверей у вигідному фотелі, а напроти неї було велике дзеркало, в якому відбивалася вона, а за її плечима входові двері. Гарне, вигідне ліжко, стіл, шафи й все, що потрібне було для вигідного життя. Як Володимир Д. подавав матусі другу склянку чаю, а Оленка задумана задивилася в дзеркало, проти якого вона сиділа, враз відчинилися двері й вона, не відвертаючи голови, побачила в дзеркалі відбитку молодого, пристійного мужчини.

— О, це якраз прийшов один з мешканців цього готелю, Ярослав К. — представив його Володимир — .

Незнайомий Ярослав К. привітався схилом голови й стояв далше при дверях, вдивляючись в дзеркало, в якому побачив відбитку Оленки.

Оленка опустила очі на склянку чаю, а коли по хвилині підняла вії, очі незнайомого й Оленки зустрілися на одну мить.

— Чому не підійдеш і не познайомишся з панею і панночками? — запитав Володимир.

Ярослав підійшов наперед до матусі й поцілував її руку, потім подав руку сестрі Мирославі, відтак подав руку Оленці.

— Я називаюся Ярослав, — почувла Оленка.

— А я Нестор, — жартуючи, весело сказав брат, бо ніхто не представив його.

За той час Оленка спостерігла, що незнайомий мужчина, якого вона вперше побачила в дзеркалі, був середнього росту, чорнявий, і мав "бакенбарди".

На другий день матуся позбирала все своє майно, яке помістилося у двох невеличких валізках, подякувала добрій тітці й вуйкові за велику поміч і перейшли з родиною жити до розбитого готелю. Володимир Д. провів матусю до великої, ясної кімнати з великими вікнами, що виходили на вулицю і сказав:

— Ось, тут і буде ваша кімната. Ви хочете мати кімнату разом з дівчатами, тому ця є найбільша.

— Сердечно дякую вам, — широко відповіла матуся, розглядаючись по кімнаті, де знайшла ліжка, включно з коцями, стіл, шафи, одним словом урядження готельової кімнати. Брат зайняв маленьку сусідню кімнатку.

Був це великий, розбитий бомбами готель. Партер — долина його була зовсім знищена, підлога була зірвана, мабуть зірвали її хлопці, щоб зужити дошки для палива. Деякі кімнати були засипані цеглою і курявою, жити в них було не можливо. Найкраще збереглися ще кімнати на другому й третьому поверсі. Отже на другому поверсі, в одній з тих кімнат замешкала Оленка з матусею і сестрою. Сусідню зайняв брат, і в цьому ж ряді було ще багато вільних кімнат. Володимир Д., як господар /бо він перший з усіх хлопців віднайшов цей готель / мешкав у найкраще устаткованій, великій кімнаті на тому самому поверсі, але по другому боці довгого коридора, на лівому крилі. На правому крилі через пару кімнат далше в маленькій кімнаті мешкав незнайомий Ярослав К., якого Оленка побачила в дзеркалі, і ще шість кімнат поруч нього були замешкані поодинокими хлопцями, які шу-

каючи приміщення, також стали жити в цьому пошкодженому бомбами готелі. Між ними було чотирох хлопців, які повернулися з лісів і вони теж переховувалися в цьому розбитому готелі. Очевидно, Оленка не знала про те, як вона з родиною перенеслася до того готелю, але дальші події, що швидко надійшли, вияснили все.

* * * * *

Життя плило дуже швидко. Війна ніби то скінчилася. Німеччина скапітулювала. Ніхто вже не кидав бомб, не треба було тікати кожного дня до бункерів, але москалі не відступали з Відня. Вони й не думали залишати Відень. Їм жилося добре, як ніколи в чудовому, багатому Відні з люксовими крамницями та всяким добром, де можна було легко розламати двері й набрати собі всього, чого їх ненаситні душі бажали. Московські солдати розгулювали по місті, як бички на пасовиську. В четвертій дільниці зайняли великий будинок, де примістили свою Комендантуру, яка була пострахом для людей. Господарство Відня тимчасово перебрала т. зв. "М.П". /Мілітарна поліція/ у склад якої входили: французи, англійці, австріяки й москалі. Але з тих усіх, як звичайно, москалі показали себе справжніми дикунами. Вони по московському грабували все, що могли й вивозили до голобосого советського "раю". А найбільше вже полювали на людей, українців чи росіян, щоб вислати їх назад на "щасливу родину", до советського "раю".

Цілу родину Оленки, себто матусю і молодшу сестру утримував тепер повністю, наймолодший брат Нестор.

Він з "чорного ринку", роздобував їм завжди все, що було можливим. Крім того матуся почала поводити міняти золоті речі чи кращу одягу на муку, бараболю, масло чи хліб.

— Без золота можемо жити, а без хліба ніяк не проживемо, — говорила матуся і віддавала все, що було в неї, щоб рятувати своїх дітей від голоду.

В той час приїхала до Відня друга тітка Анна, сестра матусі з Брна /Чехословаччина/ з дочкою і сином, бо й там москалі забрали їм все, і вигнали їх з Брна. Тітка Анна також замешкала в цьому ж розбитому готелі з малим ще тоді сином і двадцять літньою дочкою Олімпією. Тепер матуся Оленки по довгих роках розлуки зійшлася знову разом зі своєю родиною. У Відні була бабуня, мати матусі, тітка Галя, сестра матусі, що жила з вуйком і бабунею в урядовому мешкані недалеко цього готелю, в тій самій дільниці, і друга тітка Анна, друга сестра матусі, що жила на тому самому поверсі в розбитому готелі, де й матуся Оленки, бо прибувши з Брна, також не могла знайти ніякого приміщення.

Тому, що вуйко працював, то тітка Галя помагала матусі й тітці Анні з харчами. Брат Нестор все роздобув щось на чорному ринку, і можна було якось жити, хоч дуже скромно. Всі хлопці, що жили в тому готелі давали собі також раду лише чорним ринком. В готелі життя плило спокійно, без пригод, бо ніхто й не подумав, що в цьому збомбардованому готелі міг хтось мешкати.

Оленка з сестрою почали виходити на вулиці Відня, відвідували розбитий бомбами Пратер, де Оленка пережила жахливу картину смерті її подруги Віри, часом ішли в кіно, а в неділі до церкви.

Була саме неділя. День був погідний, хоч досить холодний. Оленка вийшла з церкви й хотіла закутати шию плетеним шаликом, коли знайомий голос зупинив її. Вона глянула й побачила дівчину, що швидко бігла до неї.

— Оленко! Як добре бачити тебе знову! — цілувала Оленку давню, добру подругу, Марійка.

— Марійко! Зраділа Оленка. Не так і довго, як ми розлучилися, а здається віки минули з того часу, — зворушено говорила Оленка. — Ну розкажуй, де ж ти переживала оці страхіття, бомби, москалів, й все, де ж ти була Марійко? — З цікавістю розпитувала Оленка.

— Там, де й була раніше, у своїх господарів. Вони далеко від міста, знаєш. Були налети, бомбили, всюди було повно москалів, але нам якось нічого не сталося, знаєш, ця австрійська родина полюбила навіть мене, В них дітей немає, тому їм здається, що я їхня донька. Вони справді добрі для мене, а я сирота, не маю нікого вдома. Дивися, як гарно вони одягають мене, — обернулася кругом Марійка, показуючи чванькувато гарного, модерного плащика, в якому справді виглядала як дама.

Оленка мимоволі поглянула на свого скромного, старого вже плаща на собі.

Марійка зорієнтувалася, що зробила прикрість подрузі й швидко перейшла на другу тему.

— Оленко, ти чула про Віру, правда? Мені сказали що ти була з нею у нещасливу неділю в Пратері, — допитувала й дивилася на Оленку, Марійка.

— Так, я була з нею Марійко, — наче б до себе прошепотіла Оленка.

— Бідна наша Віра, — продовжувала Марійка, а ти

щаслива в Бога.

— Так, бідна Віра. В неї вдома була мати, яка чекала й виглядала доні додому, була ще й маленька сестричка, і знаєш Марійко, Віра була залюблена.

— Віра залюблена? Та в кому ж? — питала Марійка.

— Пам"ятаєш того Івася, з яким ми зустрілися ось тут біля цієї церкви? Віра любила його, — витираючи сльози, що уперто напливали, розказувала Марійці, Оленка.

— А я чомусь думала, що цей Івась дуже цікавиться тобою.

— Може він і цікавився моєю особою, але Віра полюбила його з першого погляду, вона мені про те сама розказала в цю нещасливу неділю. Так, якби знала, що станеться щось, і неначе б хотіла висповідатися. Я також звірилася тоді Вірі, що в мене є наречений.

— Наречений! Майже крикнула Марійка. Де ж він, тут у Відні?

— Я не знаю де він, Марійко. Ми заручилися ще вдома, — сумно і тихо говорила Оленка.

Марійка побачила, що сльози котилися по обличчі Оленки й перестала говорити. Вона зрозуміла, що завдає болю подрузі. Тепер вони підійшли під розкішне дерево на церковному подвір'ї, де колись стояли з Івасем.

— Ти ніколи не бачила Івася? — питала Оленка.

— Ні, по тій останній неділі, я ніколи не бачила його, ніколи не бував він у церкві.

— Може також не живий, бо прийшов би напевно, хоч до церкви, як ти думаєш Марійко?

— Може. — Спокійно відповіла Марійка.

— А тепер ходи, покажу тобі наше теперішнє мешкання, — і Оленка повела свою подругу до розбитого

готелю.

— А це хто? — Спитала Марійка.

Поглянувши, Оленка побачила, що сходами в долині йшов Ярослав К., який уважно поглянув на дівчат і пішов.

— Це, хлопець, що також мешкає тут у цьому готелі, він називається Ярослав. Тут бачиш Марійко, в цих люксах крім моєї матусі, сестри й брата, живе ще також моя тітка з дітьми, і ще шістьох самотніх хлопців, які також так, як і ми не мали де мешкати.

— Це та сама тітка, що жила колись біля Пратеру в камениці на другому поверсі? — питала Марійка.

— Ні, це була тітка Галина з вуйком і бабунею, яких ти знаєш, вони тепер мають нове службове мешкання, а ця тітка, що живе з нами в цьому готелі не давно приїхала з Брна. Чехи забрали їм крамницю і все, що мали, а їх вигнали. Це бачиш, друга сестра матусі тітка Анна з кузином і кузинкою.

Дівчата уважно перейшли пошкодженими сходами і стали на коридорі другого поверху.

— Ось, бачиш Марійко, тут в цій кімнаті я живу з матусею і сестрою, в сусідній брат, по другому боці живе тітка Анна, а там далше хлопці.

— А де ж той Ярослав, якого ми зустрічали на сходах? — допитувалася подруга.

— Він, він, ось бачиш цей кран від води? — Там коридор повертає вліво, і там він має свою кімнату, — байдуже відповіла Оленка. Приходь частійше, за - пізнаєшся з ними всіма, це досить гарні хлопці.

— Всі українці? — питала Марійка.

— Здається всі, не знаю, але всі говорять по-українському, — сказала, сягнувши рукою за клямку своєї

кімнати, Оленка.

Пообідавши скромно, Оленка проводила подругу до трамвайної зупинки. Вони помалу йшли вулицями міста й пригадували собі минуле. На трамвайній зупинці було багато людей. Одні висідали, другі всідали до трамвая. Марійка поспішно зайняла місце в трамваї і Оленка киванням руки прощала подругу:

– До наступної неділі Марійко! – Добре?

– Добрий день! Пані Оленко! – почула вона. Від вернувши голову, побачила мужчину, який привітався українською мовою. "Хто такий" – думала Оленка.

– Не пізнаєте мене? – запитав мужчина.

"Я десь бачила це обличчя, десь бачила напевно", – думала дівчина, але де? – намагалася пригадати.

– Я Роман Т., пам"ятаєте? Часто приходив до вашої хати ще в Станиславові. Наші родичі гостилися а ми діти бігали по саду. Та не були–то й дітьми, ви були вже майже панночка, я був проти вас вже старий парубок, – жартував Роман.

– Ох, Роман! Роман! – пригадала Оленка, – пригортаючись до старого добре знайомого друга. Вона плакала й сміялася, як це? Роман зі Станиславова, тут у Відні? Яким чином? Як?

– Пригадуєте, – говорив Роман, пригадуєте, як ми хлопці й дівчата збиралися всі разом проводити час? Пам"ятаєте Надвірну, Саню, вашу найкращу подругу, чи пам"ятаєте про те все? Ви всі правда, були трошки молодші від мене й називали мене "старим кавалером". Але, я все таки тримався вас. Часом навідь крадькома задивлявся на вас, Оленко, але ви були закохані по вуха в вашім Любомирі. А чи пам"ятаєте крамницю у якій я працював? Це була велика харчева крамниця, власником якої був жид, де ви завжди приходили на

закупи, брали все на книжку, а кожного місяця батько приходив платити довг Шнайдерові. Я мусів все те записувати, це була моя праця.

— Тепер, я пригадала вже все. У Шнайдера була дочка Алла, вона ходила зі мною до народної школи, була дуже гарна дівчина, всі хлопці задивлялися на неї.

— Ой Оленко, як би ви знали, що німці зробили з нами, — продовжував хвилюючись Роман. Їм забрали все, цілу родину повбивали на очах молодій Алли, а гарну Аллу залишили ще пожити. Гестапівці бавилися і насолоджувалися гарним, молоденьким тілом Алли, аж поки вона в наругах померла.

От бандити! Крикнула Оленка. Алла насправду була доброю дівчиною. Вона, така ніжна, видно не могла витримати довго. — Співчутливо сказала Оленка.

— Оленко, багато було добрих і гарних дівчат між ними, і всіх їх гестапо зужило собі на розвагу, а потім повбивали — розказував Роман, — ти навіть не маєш поняття, що вони виробляли з гарними жидівками.

— Я знаю, чула, що робили москалі — солдати вже тут, — пригадалося Оленці, як плакав бідний австріяк, коли вони ховалися в горах.

— О, то ще нічого проти того, що робили німці з жидами, — розказував далі Роман, наближаючись до готелю, де жила Оленка.

— Мамцю! — Крикнула Оленка, — дивися кого я знайшла тут у Відні.

— Роман! Відразу пізнала матусю. Як же ж ти дістався сюди до Відня? — розпитувала.

— Багато прийшлося перейти, поки вдалося мені втекти з того "рау". Не хотілося кидати рідних земель, думав, зміниться, тому старався не покидати рідних сторін до самого останку. Переховувався в горах у

Ворохті, Яремчу, завжди міняв місце перебування, Два рази відвідував Станиславів.

— А що з нашим мешканням? — питала цікава матуся.

— Москалі командири зайняли цілий будинок "Промісвіти". У вашому мешканні також вони живуть. А в Залукві

— А що в Залукві?! — перервала розмову Оленка.

— Все зруйнували. Ціла парафія о. Чолія виглядає тепер страшно. Все понищине, на церковному майдані стоять тепер танки й всюди повно московських солдатів.

— Що сталося з родиною Любомира? Чи ви знаєте хоч би щонебудь,, — питала Оленка далше.

— Брата Володимира арештували москалі, ще поки не зруйнували парафії. Що сталося з о. Чолієм, мамою і старшою сестрою Одаркою не знаю. Напевно, не без горя скінчилося. Я лише чув, що молодша сестра Любомира, Марійка вийшла подібно заміж і вони втікли кудись на Захід. Про самого Любомира ніколи нічого не чув, від коли він пішов в ліси.

Пізно вечером Роман попрощався з родиною Оленки. Дівчина провела його на коридор. Роман дякував за гарно проведений вечір з дорогими друзями ще з дому. Оленка якраз подавала Романові руку на добраніч, коли по сходах ішли хлопці на другий поверх, що жили в готелю, Ярослав К., і Володимир Д. Ярослав пристав на хвилинку й уважно поглянув чомусь на Романа, який поспішно сходив сходами в долину.

* * * * *

Оленка якраз повернулася додому, і йшла сходами на другий поверх, коли почула розпучливий голос матусі:

— Не забирайте мені цього останнього сина. Він ще дитина, в ніяких лісах він не був, та ж йому лише сімнадцять років", — плакала матуся.

Оленка поспішно добігла на другий поверх. На коридорі стояли два москалі—енкавидисти, які тримали брата Нестора за рукав. Сестра Мирослава стояла безрадно, не знаючи що робити, а матуся чуть не цілувала рук проклятого москаля, благаючи його:

— Залишіть мені сина — плакала.

Москалі поглянули один на другого. Настала хвилина трагічної мовчанки.

І сталося чудо. Один з них сказав:

— Слушай Ваня, та брось; на чорта нам етой мальчик придался.

Подивилися ласо на Оленку й сестру Мирославу та швидко зійшли в долину. Нестор був врятований тоді. Москалі вже в той час мали наказ від свого начальства поводитися полюдському, щоб зробити собі добру опінію перед англійцями, американцями й австріяками. Але справді, вони не дбали про те, і по тихеньку таки дальше поводитися гидко.

"Ну, і звідки москалі довідалися про цей готель", — думала Оленка, і серце дівчини прочувало щось не добре.

Оленка не помилилася. Пару днів пізніше до готелю прийшло чотирох москалів і під зброєю забрали всіх хлопців, які якраз були в своїх кімнатах. Між ними також і молодого брата Оленки. Вони повели всіх на Комендантуру й допитували чи були вони в лісах, в партизанці. Володимир Д., який був зовсім неграмо-

тний, про те дуже доброго серця, ширий, сільський хлопець, але свідомий патріот, розказував потім Оленці, що москалі мучили всіх хлопців на Комендантурі, а йому запихали голки під нігті, щоб він признався чи був в лісах. Ніхто з них до нічого не признався і москалі мусіли пустити їх додому.

Здавалося, що на цьому скінчилася біда, москалі перестали приходити до готелю і життя пішло знову своїм руслом. Вже від декілька днів, Оленка побачила, що Ярослав К., який жив в тому готелі, часто нав"язує розмову з сестрою Мирославою. Вона бачила їх кілька разів, як вони стояли на коридорі й розмовляли. "Дивно", — думала Оленка, Мирослава чомусь часто перемовляється з тим Ярославом, а Василько, що жив у кімнаті близько, часто приглядається до неї". Оленка була певна, що сестра впала в око Василькові. "Ну, а як сестрі подобався Ярослав, то нехай так буде, він не поганий хлопець", — міркувала Оленка.

— Оленко, Ярослав, що часто говорить зі мною питався мене сьогодні, чому ти така горда, — сказала до Оленки сестра, коли вони збиралися іти спати.

— Горда? Чому я горда? — Питала Оленка.

— Він каже, що ти навіть не дивишся в той бік, коли він проходить. І завжди питає мене чому.

— А чому я маю дивитися за ним? — Запитала Оленка. — Він мені зовсім не цікавий, — додала засипаючи.

У п'ятницю вечером Оленка стояла при відкритому вікні й байдуже дивилися на вулицю. Вона бачила, що при вході до готелю стоїть Ярослав К. і говорить з сестрою. Оленка не чула їхньої розмови, бо була аж на другому поверсі, але виглядало, вони з великою цікавістю розмовляють. "Ну, і добре, що Мирослава

найшла собі приятеля, адже ж вона вже доросла пан -
ночка, скучно ходити самій", — думала задоволена
Оленка.

— Оленко, — звернулася Мирося до сестри, коли
всі сиділи при вечері. — Ярослав просив мене сьогодні
запитати тебе, чи не схотіла б ти піти з ним в кіно.
Каже, що дуже гарний фільм.

— Ні, я не хочу йти з ним в кіно, іди ти, чому ти
не підеш? — Питала ласкаво.

— Бо він не просить і ніколи не просив мене, — від -
повіла Мирослава.

— І я не цікава їти з ним в кіно. Скажи йому це.
А чому він сам не попросить мене, натомість робить
це через тебе?

— Бо він все каже мені, що ти дуже горда. "Чому
у вас така горда сестра?" — Мирося повторяла слова
Ярослава.

— Скажи йому, що я не горда. Він мені зовсім не
цікавий, — трохи обурено відповіла Оленка.

На другий день Оленка підійшла до водопроводного
крану, що був на коридорі по стороні, де була кімната
Ярослава, і наповняла відро водою, коли за плечима
почула:

— Добрий день!

— Добрий день, — відповіла дівчина, наповняючи
відро водою і повернувшись в сторону своєї кімнати.

— Чому ви така горда? — почула за собою.

Тепер Оленка була дійсно сердита. — Що це? — ду -
мала вона. Сестра часто повтаре ці слова, а тепер
оцей Ярослав також.

— "Що значить горда? Чому я горда? — спитала різко.

— Вибачте, коли я скривдив вас, але ви поводити
себе так, що всі хлопці втікають від вас.

— Чи я справді така страшна? — Трохи ласкавіше питала.

— Та ні, не страшна, а дуже поважна і горда, — знову підтвердив Ярослав.

— В мене можуть бути на це причини, — відповіла.

— Причини! Які причини? — Питав здивовано.

— Багато, і дуже поважні, — відповіла піднімаючи відро з водою, що стояло на підлозі.

— Дозвольте, я поможу вам занести відро до кімнати, — просив.

— Та воно не дуже й тяжке, — відповіла. Але Ярослав тримав вже відро з водою в руках. — Для такої делікатної панночки, воно тяжке.

Ярослав підніс відро під самі двері й поставив на підлогу.

— Дуже дякую, — сказала Оленка. Сестра почула їхню розмову й вийшла з кімнати. — Нарешті, ви таки відважилися, — звернулася до Ярослава. А матуся поралась в кімнаті й прислуховувалась їхній розмові.

— Якже ж, це він зачіпив тебе? — питала сестра вже в кімнаті.

— О, Миросю, ти знаєш, як мені важко, ти знаєш, що я кохаю Любомира й з моєї туги й страждання ро- биш собі жарти, — докоряла сестрі Оленка.

Матуся щипала кусочки тіста на затірку й слухала розмову дівчат. Вона глянула на сумне обличчя Оленки, потім на усміхнену Мирославу й, звертаючись до сестри, сказала:

Залиши сестру в спокою, дитино. А повертаючись до Оленки продовжувала:

— Довго йшла війна. Ми чекали, надіялися, що скоро повернеться і батько, і брат Орест, і твій дорогий Любомир. Війна вже скінчилася, багато хлопців по -

вернулося до родин, чи десь навіть ще переховуються, ось хоч би й ці наші хлопці в цьому готелі, а батька, брата й твого Любомира досі нема. Ми шукали їх через "Червоний хрест", правда? Відповіли: — "Не знають, загублені, нема". А молодість не чекає дитино, і доки ти будеш чекати на нього? — закінчила матуся.

Оленка із здивованими очима дивилася на матусю, слухаючи уважно кожне її слово.

— Тоді мамцю, ти хочеш, щоб я вийшла заміж? — спитала здивовано. І може за цього Ярослава? — додала.

— Ти в мене найстарша доня. Я хотіла б ніколи не розлучатися з кожним з вас, бо всіх вас однаково люблю. Але не хочу бачити свою доню старою і не замужною, це закон природи вже такий, і тому . . .

— То ти може хочеш щоб я вийшла заміж за цього Ярослава? — запитала знову мами Оленка.

— Не конечне за Ярослава, — говорила дальше матуся. Він справді виглядає мені чомусь не широкою людиною, у нього дуже фальшиві очі. Хлопців багато, ти гарна, молода дівчина, а ось хоч би й Роман. Ми знаємо його ще зі Станиславова, знали його родину, він натякав мені, що ти йому вже давно дуже подобалася, але він знає, що кохаєш Любомира й не посмів питати тебе про твою взаємність, — скінчила мама.

— Але ж мамцю, Романові тридцять чотири роки.

— Ну, і що ж, він на десять років старший від тебе. Буде краще шанувати, як молодий, — відповіла матуся і замовкла.

Цієї ночі Оленка не спала. Вона думала, Думки, як картини мигали перед очима: Станиславів, Волчинецький ліс, мала капличка й Божа Мати, до якої вона так широко молилася, попрощавшись з Любомиром.

Потім у Відні, Івась, який зник без вістки, тепер Роман, якого знала ще в Станиславові, і ось знову цей загадковий Ярослав, в якого фальшиві очі, так думає матуся, "Чи справді в нього фальшиві очі?", — думала, вона навіть не приглядалася до них. "Доки будеш чекати? — пригадала слова матусі. "Ну, і що, коли буду старою панною? — думала, — хіба всі виходять заміж? — Так думаючи Оленка навіть не зогляділась, як до кімнати заглядали вже перші проміння денного світла. Поруч неї в тому самому ліжку смачно спала ще сестра.

* * * * *

Оленка сидить на балконі розваленого готелю, в руках у неї книжка, яку вже кілька разів намагається читати. Прочитавши одну сторінку, вона повертає очі на вулицю, повну людей, а в неї думки летять одна за другою. Не може читати, неспокійно в душі, сумно, тужно, вона хоче заплакати. Заплакати, так щоб увесь цей дивний, несправедливий світ почув, що діється в її душі.. А до того ще, в неї дуже болить голова, очі печуть від недоспаної ночі. За плечима почула вона чийсь кроки й повернулася. "А, це ж той Ярослав знову", — подумала.

— Цікава книжка? — спитав він.

— Не знаю, ще не читала, — відповіла холодно.

— Тоді, може покинете цю книжку й підемо до кіна?

— Питав.

Оленка хотіла подякувати за запрошення і піти в кімнату, коли він зловив її руку.

— Нічого не станеться, коли підемо до кіна, бачите,

ви справді горда, чому? — чекав відповіді хлопець, не пускаючи руку дівчини.

— Ні, я не горда, лише

— Лише у вас є якісь там причини. Підемо до кіна й ви розкажете мені про ці дивні причини, добре? — просив. "О, так" — подумала Оленка. "Піду, чому б не піти. Піду, розвію сумні думки і розкажу йому про Любомира а тоді він залишить мене в спокою".

— Ну, як ви рішили? — пустивши руку дівчини, дивився в холодні, задумані очі.

— Добре, щоб доказати вам, що я зовсім не горда, а ще більше тому, щоб ви знали, що я певна себе й нікого не боюся, — підемо.

— За годину будете готові? — зрадів хлопець.

— Буду — відповіла, і поспішила до кімнати.

Оленка з Ярославом сидить в кінозалі й дивиться на екран. На екрані пересуваються картини якогось любовного фільму, а від цього в неї ще тяжче на душі. Вона навіть не знає про що в дійсності йдеться в цьому фільмі, думки плывуть кудись далеко, лише бачить, що дівчина плаче, бо любий іде на війну. "О, хочби цей фільм вже швидше скінчився", — думає.

— Зайдемо до кафейки на торта й каву? — Спитав Ярослав, коли вони виходили з кінозалі.

— Добре, зайдемо. Оленка дуже хотіла пити. Тепер дівчина споживала кусень смачного торта, попиваючи кавою — думала: "Ще недавно, як вона сиділа в одній з таких кафейок з Марійкою, Вірою і Івасем, а скрипка плакала так само, як плаче й тепер. Так, скрипка плакала зовсім так само, як тепер, і скоро після того не стало Віри, без вістки зник Івась, залишилася ще тільки Марійка й, вона, Оленка. "І чому ця скрипка знову так сумно плаче?" — думала. Чи й цей раз віщує

якесь нещастя? — питала свого серденька.

— Про що ви так думаєте? — Почав хлопець.

— А, це нічого, в мене лише болить трошки голова. Може краще я подякую вам за гарний вечір і підемо додому.

Ярослав погодився, вони поїхали прямо додому. Ніч була гарна й дуже зоряна, хоч досить холодна. Коли вони приїхали й ішли сходами на другий поверх, де були їхні кімнати, Ярослав пригадав:

— Ви обіцяли розказати мені про якісь ваші причини, які роблять з вас таку горду панну.

— Це колись другим разом, — просила, — мене дуже болить голова.

— Бачите, ви справді є недоступною, дуже дивна з вас панна. Станемо на хвилинку ось тут на балконі й ви розкажете про свої таємниці.

Оленка оперлася в поруччя балкону й дивилася на море світел, які сіяли над великим містом Віднем. Ярослав несміливо взяв руку дівчини в свої долоні, але Оленка навіть не відчувала цього.

— Ви знаєте, що я вже поглядаю на вас давно, Оленко, я прийшов до переконання, що я кохав вас, хоч справді ви дивно таємнича дівчина.

Оленка не відповіла нічого. Вона в тій хвилині літала думками далеко, дуже далеко. Хлопець міцно потиснув руку дівчини й голосно повторив:

— Я кохаю вас Оленко, я кохаю вас.

— Що, що ви сказали?

— Я кохаю вас, — знову почувла дівчина.

— Що з того. Я кохаю когось іншого, — відповіла поспішно.

— Аж тепер я розумію. Чому сестра нічого не ска -

зала мені про те, що ви залюблена?

— Вона не мусіла говорити вам цього, це не ваші справи! Мені здавалося, що ви залицяєтеся до сестри, й я була навіть рада тому. Вона ще вільна, — додала.

— Хто є тим щасливцем — питав Ярослав.

— Він король мого серця, — почала Оленка, розказуючи все про коханого Любомира.

— Коли він не вернувся до тепер, то певно не живе, — почувла дівчина. — Події міняються так скоро, що певно будемо мусіти знову втікати кудись далше з Відня. Ані ви, ані я, не схочемо бути самотніми, разом буде краще переживати хоч би й найтяжче горе. А я, справді кохаю вас щиро, — переконував Ярослав.

— Говорити можна легко про кохання — відповіла заміряна.

— Говорити! Легко! — майже крикнув Ярослав. Ви думаєте, я шукаю романтичних пригод? Ходімо! Я переконаю вас про свою правдиву любов, — говорив і тягнув її за руку до кімнати, де вона жила.

Оленка не стямилась, коли він постукав у двері, де спала вже матуся. Засвітилося світло й матуся у шляфрочку стала у дверях.

— Чи я можу зайти, прошу вас, — промовив хлопець.

— Прошу зайдіть, що сталося? — питала налякана матуся, запрошуючи його сісти.

Ярослав не сідав. Він зразу клякнув на коліна перед матусею, тримаючи Оленку за руку. Оленка не очікувала такої сцени, тому здивовано дивилася на нього.

— Я дуже кохаю вашу Оленку. Кохаю щиро й правдиво, буду уважати на неї, обіцяю. Прошу дозвольте мені взяти її за жінку, — Буду добрий для неї завжди, на це присягаю вам. — Просив Ярослав, цілуючи руку

мамі.

Довго мовчала матуся. Не знала що відповісти, хлопець клячав перед нею, тримаючи її руку в долонях.

— Встаньте, прошу вас. — Сказала розчулена матуся.

— Встаньте й сідайте. Я бачу, що ви справді широко кохаете Оленку, але чи вона сказала вам, що кохає вас? — Питала мама.

— Оленка розказала мені про Любомира. Як довго можна чекати, тепер в світі події міняються кожного дня. Хто знає, що буде з нами завтра. Я хочу бути у вашій родині, будемо разом іти в незнане. Оленко, скажіть що так, ну, скажіть прошу! — Хвилювався Ярослав.

— Добре, підемо разом в дальше незнане життя, — наче б сонна відповіла Оленка.

Матуся уважно подивилася на неї, і Оленка побачила сльози, що блищали в матусі в очах. "Бідна мамця, відчуває, вона знає, що діється в моєму серці, і вона знає, чому я сказала "добре" — думала Оленка, а матуся продовжувала:

— Коли ти так хочеш дитино, то нехай вам Бог помагає, — не дуже весело сказала мама.

Тепер Ярослав з радощів цілував руки матусі й пригортав до серця холодну Оленку.

На другий день всі хлопці, що жили в готелі знали, що Оленка виходить заміж за Ярослава. Василько, тепер почав краще дружити з сестрою Мирославою, бо ж він також любив її, лише думав, що вона зацікавилась Ярославом. Ярослав справді був щасливий, а Оленка задумана, сестра фліртувала з милим Васильком а найстарший з хлопців добродушний Володимир, чомусь був дивно сумний.

Знаєш, Оленко, цей Ярослав є поляк, — сказала одного дня матуся.

— 'Мамцю, звідки ти знаєш, що він поляк? Він до мене завжди говорить лише по-українському, — сказала схвильовано дівчина.

— Мені багато розказував про нього Володимир. Він поляк, не був він з тими хлопцями разом ні в лісах, ні ніде. Володимир пізнав його на "чорному ринку", як продавав сахарину. Не було йому де мешкати, і ці добрі наші хлопці прийняли його до себе, до цього готелю, — продовжувала матуся. Володимир просив, сказати тобі про це. Він хоче сам з тобою говорити, — додала сумно мати.

Оленка постукала до дверей Володимира. Він наче б чекав на неї. На столі стояли смачні тісточка й чайник з кавою.

— Мені казала мама, що ви хочете про щось говорити зі мною.

— Так, прошу сідайте, наллю вам кави. Прошу поробуйте чудові тісточка, це австрійка дала мені в заміну за цигарки.

— Чи справді Ярослав є поляк? — Питала Оленка. Прошу скажіть мені правду, — просила.

— Ми хлопці, хоч з лісів, але неправди не говоримо. Всі хлопці, які живуть в цьому готелі, були разом зі мною в лісах. Ми знаємо один за одного все точно. Ярослав прибукався до цього готелю уже тут у Відні. Ми познайомились з ним на "чорному ринку", з якого всі тепер живемо.

Як я купував сахарину у нього, він запитав мене, чи не знаю випадково якогось мешкання, бо нема йому де спати. Тоді я запросив його до цього готелю. Кімнат багато думаю, нехай мешкає", — говорив Воло-

димир. Він сам розказував мені, що він поляк. Уважайте Оленко, шкода вас, бо ж знаю, що й ваш хлопець також був в лісах, розказувала ваша мати про батька, брата й про вашого Любомира. Шкода вас, ви гарна, мудра панна й добра українка. Ох, коли б я був хоч трохи грамотний, сам забрав би вас. Та де ж мені до вас, я бачите неграмотний.

— Але за те ви добродушна, гарна й чесна людина, — потішала Оленка.

У вечорі прийшов Ярослав, приніс матусі велику кістку свіжого масла. Вони сиділи за столом, їли свіжий хліб з маслом, а брат Нестор роздобув ще десь навіть пахучої шинки. Це була в них сьогодні заможна вечеря. Час від часу Оленка поглядала на Ярослава, який був тепер щасливий. "фальшиві очі" — думала про слова матусі. — І справді, він хоч був пристійний, та очі в нього були якісь малі й світилися, як два гудзички.

— Славку, почала Оленка, коли вона вийшла з ним на коридор, — скажи мені правду, чи ти є поляк?

Ярослав довго не відповідав, а потім дивно поглянув на неї і рішучим голосом сказав:

— Ні, я не поляк. Я українець.

— Це ти правду кажеш? — Питала далі дівчина.

— Присягаю тобі, я українець. — Підтвердив.

Оленка готовилася до шлюбу. Тітка Анна шила вже довгу, білу шлюбну сукню. Готове було все, і білі гарні мештики й довгий вельон з чудовим віночком. Про все постарався добрий брат Нестор. А на душі в Оленки не було чомусь весело. До того ж бабуня тяжко захворіла й майже умирала, коли Оленка відвідала її в мешканні тітки Галі.

Бабуня поклала свою добру старечу руку на голову Оленки і сказала:

— Дитино, ти підеш заміж за нього, бо видно така воля Божа. Але то не буде добре, не буде добре, — повільно говорила бабуня. — Хай Господь Бог благословить тебе, Бог знає, що робить, він добрий. Будь спокійна й терпелива. Не буде добре, — і бабуня замовкла.

За три дні поховали бабуню. Оленка не схотіла йти до шлюбу, тим більше, що тепер вона бачила велике невдоволення матусі. Матуся була проти того, щоб Оленка вінчалася з Ярославом, а Оленка сама, також питала свого серця: "Чи забуду я Любомира? Чи буду щаслива?".

Все було готове до шлюбу, сестра Мирослава й подруга Марійка плели віночки з барвінку в кімнаті Оленки, а вона думала й поглядала на матусю, в очах матусі не було ні крихітки щастя, а це ж її найстарша доня завтра йде до шлюбу.

— Що я роблю Боже!? — Питалась Оленка сама себе.

— А, все одно, може привикну до нього, він дійсно любить мене. Так, як Любомира я вже і так ніколи більше, нікого, не буду кохати. Яка тоді різниця за кого піти? Може буде поміч і матусі трошки й братові також певно тяжко утримувати нас усіх, — думала дівчина, ховаючи сльози від матусі, сестри й Марійки, що співаючи пісні, плели віночки до шлюбу.

* * * * *

Карета запряжена в чотири білі коні стала під розбитий, нужденний готель, а по сходах засипаних цеглою і піском уважно ступає Оленка в чудовій довгій білій сукні. На голові в неї віночок з якого тягнеться мусліном довгий вельон. Люди, що переходили вулицю зупинилися і в голос подивлялися молоду:

— Яка вона чудова, — чула Оленка, як говорили німецькою мовою. Але дивно, так чудово одита, карета аж чотири коні й вона виходить з цього розбитого готелю, хто це може бути? — Дівчина чула, як дивувались люди. І справді було це дуже смішно. Війна, біда, не було де мешкати, не було що їсти, а Оленка йде до шлюбу, як царівна. Все це зробив для Оленки брат Нестор, який хотів, щоб вона пішла до шлюбу, як царівна. Адже ж він тепер заступав роль батька. Брат провів Оленку до престолу, де чекав вже священник, який провів тайну вінчання і наложив на палець дівчини золоту обручку.

"Колись, давно, на той самий палець о. Чолій в Залукві наклав Оленці зарученовий перстень Любомира, а при ній стояв тоді коханий Любомир". — Думала Оленка і почула як сильно задрижала в неї рука. Оленці бажали щастя, а в неї в душі вигравали сумно струни скрипки. Вона перейшла хитку кладку життя.

Тепер Оленка переходить мешкати до кімнати Ярослава. Матуся залишається в своїй кімнаті з сестрою. Братові стає трошки легше, бо Оленка перейшла на утримання Ярослава, хоч все одно брат даліше багато помагав. Оленка кожного дня більше й краще пізнає мужа, бо насправду вона його майже не знала. Перебуває даліше з матусею і сестрою, бо мужа ніколи не було вдома, він мусів роздобути хліб насущний, а Оленка на самоті писала й читала багато. Дивно було лише,

що муж ніколи не поцікавився про що вона пише, не прочитав ні одного вірша, що вона написала. "Ну, що ж, він не цікавиться тим, і так краще" – думала. Але Оленка помилилася, бо одного вечора, вона якраз кінчила писати якійсь вірш, як Ярослав неочікувано для неї запитав:

– Про що ти завжди пишеш?

– Хочеш я прочитаю тобі одного вірша, – зраділа вона.

– Добре прочитай.

Оленка гордо перечитала йому довгого вірша. Вірш був трошки патріотичний, звернений проти москалів і поляків. Ярослав мовчав довго, а Оленка чекала сподіваючись, що муж висловиться позитивно про її здібности, але він уперто мовчав.

– Що не сподобався тобі вірш? – питала розчарована.

– Зовсім ні, – відповів.

– А знаєш, коли я подібного вірша читала колись вдома в Просвіті, то люди плескали мені без кінця. – Сказала.

– Я думаю, що не було за що плескати, нащо воно тобі, – відповів.

– Люблю писати, тому пишу, – сказала тихо Оленка і замовкла.

Після того в них вже не клеїлася розмова й Оленка забрала книжку й лягла до ліжка, а Ярослав пішов до хлопців, що жили в других кімнатах.

Все те, швидко забулося і життя плило далі. Був зимовий вечір, клапятий сніг закривав, як фіранкою, вікна. Ціла родина зібралася в кімнаті матусі, бо лише там горів вогонь в кахльовій печі. Палили зірвану підлогою розбитого готелю й попивали чайок. Враз

різкий стукіт до дверей.

— Хто там!? — Питав Нестор.

— Комендантура, одкривайте! — Кричав хтось за дверима. Ярослав з братом відкрили двері на половину й побачили двох московських солдатів з револьверами в руках. Тоді Ярослав затиснув свою ногу під двері, а брат підпер їх своїм ліктем, не пускаючи москалів до мешкання.

— Одкривайте, такі ви сини! Бо будемо стріляти, як собак, — зарепетів один з них.

Ярослав відсунув ногу й солдати ввійшли у кімнату.

— Ваші паспорти?! — Дерся один з них.

Ярослав подав їм свою "Кенкарту". Москаль розглядав її з усіх боків, і повертаючи Ярославові "Кенкарту" сказав:

— Що там написано, ні чорта не понемаю.

— Там написано, що я австріяк і ви не можете мене непокоїти по ночах. А тепер закрийте двері й забирайтеся, бо позову нічну патрулю.

— Харашо ми пойдьом, — і вони швидко відійшли з готелю. Десь біля десятої години всі розійшлися по своїх кімнатах. Оленка з Ярославом зразу пішли спати, бо в їхній кімнаті було дуже холодно. Ярослав заснув швидко, а Оленці чомусь ніяк не спалося. Глянула на годинник, що стояв на столі. О, вже перша ночі, а вона ще не спала, та тепер щойно відчула, як її тяжкі змучені віії опадають на очі, вона починала засинати, як раптом що це? Хтось іде? Так, вона добре чула кроки, якісь тяжкі кроки, що наближалися до їх кімнати. В неї міцно забилося серце, а за дверима хтось кричав:

— Одкривайте скарей!

— Славку, Славку, вставай, це знову москалі, —

будила вона мужа.

— Скоро, скоро одягайся, — спішив Оленку Ярослав.

— Одкривайте! Ви сволочі! Одкривайте! — Верещав божевільно москаль.

Ярослав не відчиняв дверей, а одягнувшись поспішно, помагав одягнутися Оленці.

— Швидко, швидко одягайся, щоб вони не застали тебе в нічній сорочці, — приспішував він Оленку.

Два стріли з пістолів у двері заколотили нічний спокій, двері були вже відкриті й чотирох москалів увійшло в кімнату. Побачивши Оленку вони наказували їй роздягатися. Ярослав кинувся на того, що пристав до його жінки й вони почали битися. В цю хвилину прибігли брат, матуся, сестра й тітка Анна з кузинкою Олімпією. Брат молотив кулаками одного москаля, а Ярослава вже до крови побив другий. Оленка побачила, як один із них витягнув вже пістолета, і в неї тривожно забилося серце.

— Стрівай Ванька! — Почула Оленка, яка стояла близько мужа.

— Нет! Нельзя! Не стріляй! — Заперечував другий. Матуся побачивши, що брат і Ярослав вже добре побиті москалями, скочила між ними обороняючи їх. Москаль не звертав уваги на старшу жінку, він молотив кулаками по спині матусі.

Зчинився дійсний заколот, користаючи з цього мудра кузинка Олімпія, яка знала трохи англійську й французьку мови вискочила на вулицю Відня. На щастя надїхала нічна патруля, вона затримала їх і за пару хвилин в кімнаті появилася "Мілітарна поліція". Москалі остовпіли, а Олімпія розказувала американцеві, що сталося. Американець вислухав, тоді наказав москалям зразу залишити кімнату. Москалі послухно вий-

шли, а тоді один з них, що був також з "мілітарної" поліції, в московському військовому мундирі підійшов до побитої матусі й чистою українською мовою сказав:

— Вони одержуть за це заслужену кару. Їм не вільно нападати на цивільне населення, — після тих слів співчутливо поглянув на матусю, сів до джипа й швидко поїхали. Чотири москалі, що напали на наше мешкання, патруля з чотирох окупаційних військ везла з собою на московську Комендантуру.

"Це напевно був українець", — думала Оленка. Він так широко дивився в очі. В нього були ширі й людяні очі, зовсім не ті, як у тих диких, пузатих москалів.

На другий день вчасним ранком до дверей постукав американець і попросив Оленку й Ярослава піти на Комендантуру, щоб розказати про події минулої ночі. Оленка з мужем заходить до жахливого будинку "Комендантури". За столом сидить червонощокий, пузатий москаль, біля нього австріяк, американець і англієць, з боку сидять Оленка й Ярослав.

— Розкажіть що сто получилось у вас в прошлу ноч? — Надзвичайно чемно питає пузатий. Ярослав розказав як було. Пузатий слухав уважно, на його червоному обличчі видно було невдоволення. Але тут був американець, англієць і австріяк, тому треба було бути чемним, і принаймі хоч удавати чесного. Він наказав солдатам, що стояли при дверях припровадити тих чотирох які напали на готель в ночі. Всі вони чотири стали рядком перед енкаведистом.

— Пізнавайте і покажіть которий сто бил? — звернувся енкаведист до Оленки.

— Вони всі чотири були в кімнаті, а оцей бик

бив мою матусю і наказував мені розтягатися, — по - казала пальцем Оленка.

Мілітарна поліція слухала про все уважно і пригля - далася, що зробить енкаведист.

Енкаведист устав зі свого вигідного фотелю, пі - дійшов до московських солдатів, позирив пагони з їхніх рамен, кажучи:

— І ви комсомолці! Ех сволочі! Ухадіть!

Солдати вийшли, а за ними вийшла й мілітарна по - ліція. Оленка піднялася з крісла, потягнула Ярослава за руку:

— Ходім, вже й нам нема тут чого робити.

— Постойте! — Почула вона. — Садітесь, у нас есть ещо дело.

Оленка сіла й чекала, що це буде у нього за "дело".

— А почему ви не уежджаєте на родіну? — Питав енкаведист.

— На яку родіну? — Вирвалось в Оленки.

— В Україну, в советський союз. — Продовжував енкаведист.

— Я не хочу їхати в Україну. В мене тут вся родина, — відповіла.

Тоді енкаведист звернувся до Ярослава:

— А ти тоже не хочеш їхать в Україну? — Запитав посміхаючись.

— Товаришу, чи ви поїде до Франції? — нагло спитав Ярослав.

— Что мене делать у Франції. У мене есть моя ро - діна! — Скрикнув москаль.

— А я поляк, чого мені їхати в Україну? — Запитав Ярослав.

Оленка з болем поглянула на Ярослава, "чому він говорить, що він поляк" — думала. А енкаведист не

переставав говорити:

— Ми дамо тебе розрішення поехать в Польщу, если ти хочеш.

— Моя жінка не захоче їхати в Польщу, — відповів.

— Харашо, уеджайте в советський союз на родину!

— Підпишіте еті бумаги что уедіті й можете уйті домой, — підсунув якісь папері під ніс енкаведист. А коли побачив, що Ярослав, ані Оленка нічого не підписують, сказав:

— Ну, нечово. Подумайте, у нас время хватить, — і пішов.

Переходили години, до кімнати ніхто не заходив, лише два солдати-дижурні стояли мовчки при дверях. Оленка хотіла вже їсти, а найбільше хотілося пити, а вони тримали їх з Ярославом і не випускали з Командантури. Тепер вона поглянула на великого годинника, що висів на стіні перед нею. "О, це вже минуло чотири години, як вони тут сидять і ніхто не підходить до них" — думала. Аж тут відкриваються двері й входить той же самий пузатий енкаведист. Він спокійно розсівся в фотелі.

— Я посл харашо. А ви не хатіте нічово покушать? — Питав з виразною іронією.

— Певно, що хочемо їсти, ми від самого ранку тут, — відповів Ярослав.

— Харашо, підпишіте ету бумашку й можете свободно уйті. — Знову підсунув папір під ніс Ярослава.

— Добре, я підпишу! — Почула Оленка і витріщила очі на Ярослава. Вона копнула його в ногу й мовчала, але Ярослав звернувся до енкаведиста:

— Прочитайте мені, що там написано, бо не знаю, що буду підписувати, — сказав.

Оленка здивована глянула на Ярослава, "Як то він

не знає, що буде підписувати" – думала. Адже ж цей папір лежить перед його носом вже чотири години. Вона вже пару разів прочитала його й з огидою відсунула, а Ярослав і досі не знає, що там написано", – дивувалася Оленка. А пузатий за той час урочисто читав:

– Я, ваше прізвище і адреса, підписую заяву, що хочу уехать на родину. Заявляю, что уеду за три дня од часу підпису етой заяви." Ваш подпис і можете уходить домой.

Допитливим поглядом дивилася Оленка на Ярослава, який взяв перо й незграбно начеркнув свій підпис під заявою. Енкаведист підсунув заяву під ніс Оленки:

– Ось, а тут підпишіть ви пожалусте.

– Я нічого не підписую, – відповіла Оленка рішуче.

– Тагда ви можете ухадіть домой – звернувся пузатий до Ярослава, а ви ще подумайте, время в нас хватит – сказав, і сів у фотелі.

– Ухадіть! Ви вже здесь не нужніе, – звернувся до Ярослава, який устав і пішов до дверей на його наказ. Оленка автоматично поспішила за ним, але дижурні при дверях не пустили її. Ярослав пішов. Вийшов і енкаведист, залишилася лише Оленка сидіти на кріслі й два солдати–дижурні при дверях.

Минуло так з чотири години. Згаданий енкаведист зайшов в кімнату й усміхаючись ласкаво запитав:

– Ну, что роздумале?!

– Я нічого не думала, я дрімала, – відповіла коротко.

– Тогда жилаю вам доброї ночі. У нас время хватит, – і затріснув за собою двері. В кімнаті стало тихо, аж не приємно, лише годинник вибивав голосно

години, а Оленка не могла вже сидіти на кріслі. Дижурні не дозволили встати хоч би й на хвилину, щоб випростувати ноги та спину. Вона справді задрімала, чи не думаючи про заборону солдатів устала з крісла й зробила пару кроків по кімнаті.

— Садись! Нельзя проходжуватися понятно?!

— Мені треба вийти по своїй потребі, — відповіла.

Дижурний потиснув якогось гудзика й задзвонив дзвінок. Зразу ж появилoся ще двох енкаведистів.

— За мной! Сказав один з них.

Оленка пішла за ним довгим коридором, минали багато дверей. Під кожними дверима стояли чомусь енкаведисти. Враз що це? Вона виразно почула за одними з тих дверей жіночий голос. Жінка наче б плакала. Оленка звільнила крок і пристанула на хвилинку, але енкаведист штовхнув її брутально в плечі:

— Іді за своєм делом! А то підняв руку.

— Брось Саша! Не трогай, нельзя бить знаеш! — почувла Оленка.

Тим часом енкаведист відкривав двері, які вели в туалет.

— Здесь, захаді!

Оленка закрила за собою двері. "Це якась жінка плакала за тими дверима", — думала. "Напевно, адже ж вона виразно чула плаксивий жіночий голос". Тепер Оленка зрозуміла. "Ах так! За кожними з тих дверей була якась жертва, яку схопили большевики. Тому ж то й під кожними дверима стоять по два енкаведисти, пильнують їх і вимушують від них, те, що їм потрібне", — думала вона, вертаючи до своєї кімнати. Енкаведисти закрили за нею двері, і Оленка знову лі-

ниво сіла на своє крісло. Вона роздумувала над тим, кого ж це вони тримають в тих кімнатах?", — коли почула голосну розмову на коридорі:

"Це матуся? Так це мамця і Ярослав говорять до когось. Ще одна коротка мить, і до кімнати вбігла матуся і Ярослав, а за ними добрий вже знайомий пузатий енкаведист. Матуся підійшла до Оленки й приглася їй тривожно.

— Вона целяя, не вальнуйте, нечово с нею не случилось. — Ніби увічливо звернувся до мами пузатий.

— Ми ждалі кагда вона роздумаєть, а в нас время хва-тять. — Додав.

— Вона підпише! Певно, що підпише, ми всі хочемо подому, чого нам тут сидіти. Оленко, підпиши та підемо пакуватися, маємо лише три дні часу, — прямо в очі дивилася матуся, підсуваючи проклятий папір.

— Підпиши! Наказала матуся.

Оленка бере перо й без слова підписує заяву. бо в маминих очах відчитала вона, що на "родіну" вони не поїдуть. Встала повільно з крісла на якому сиділа майже двадцять годин і повернулася з мамою до двей, коли пузатий звернувся до мами:

— А ви підпишіте зьдесь. — Показав пальцем на заяві. Оленка хотіла плюнути йому в його червону пику, як матуся мовчки підписувала заяву, після чого вони швидко вийшли з клятого будинку Комендантури.

На вулицях було спокійно, ніч поволі уступала й починався свіжий ранок. Ніхто не сказав ні слова, бо тут кожний камінчик мав вуха, і вони мовчки йшли вулицями до розбитого готелю, де жили.

Вже небо починало рожевіти, коли вони прийшли до готелю.

— Іди переспися трохи, ти дуже бліда й змучена,
— просила матуся Оленку.

Не скидаючи навіть одежі, вона впала на ліжко й заснула.

* * * * *

Оленка відкрила заспані очі й старалася пригадати де вона, як побачила старі валізки й два наплечники сильно напаковані. В кімнаті не було нікого, вона здивовано розглядалася, кімната була порожня, все було спаковане. "Що це? Чи ми справді їдемо на "родіну?"
— Подумала й піднялася з ліжка. Навіть не промивши очей, спішила до кімнати де жила матуся.

— Мамцю! Що це, чи ми

— Т-с-с-с, успокойся. Наперед поїси, маю гарячу зупу, ось Нестор приніс свіжого хліба, дуже смачний, — заохочувала матуся.

Картопляна зупа з свіжим хлібом були тепер при-
смаки, бо голод справді докучав Оленці. Глянула на годинника, що стояв на столі, доходила четверта година по обіді.

— То я так довго спала? — Спитала.

— Ти була наче б хвора. Я не дозволила нікому будити тебе. Хотіла, щоб ти добре виспалася, бо сьогодні вночі нам треба вибиратися з цього готелю, розказувала мама.

— Куди ж! Хіба не на "родіну?!" — Скрикнула Оленка.

— Ні, на жаль не до дому.. Нам не можна тепер вертатися додому, про це знає кожний з нас, що там з нами зроблять, — задумана пояснювала матуся. А по хвилині продовжувала:

— Я була певна, що скоро повернемося на рідні землі, до нашого Станиславова, до нашого мешкання. Ось, для того й досі зберігаю ще ключі від нашого мешкання. Думала, ми перейдемо лише через кладку, швидко скінчиться війна, а ми повернемося додому. Повернеться батько, Орест і твій Любомир, з такою надією проходили дні. Але, війна скінчилася, москалі не відступають з наших земель, а про наших, що пішли в ліси, немає і сліду, не знаємо живі чи мертві, хоч би знати де їхні могили.

Оленка бачила сльози, котилися по обличчі матусі й вона заридала також. Дорогі руки матусі спочили на обличчі Оленки, а ширі материнські очі дивилися прямо в душу, дуже молодій ще жінки.

— Ти не є щасливою, дитино. Мене не обдуриш, я бачу це. Війна розбила наше щастя, війна забрала нам наше щастя, — ніби до себе говорила тихо матуся. "Війна забрала нам, наше щастя", — відгукнулося в душі Оленки. Вона хотіла ще щось сказати, щоб по-тішити матусю, але слова не проходили крізь горло, пригорнула лише до свого зраненого серця матусю:

— Мамцю, дорога моя бідна мамцю! — цілуючи маму плакала й вона.

Раптом відкрилися двері й увійшли Ярослав та Пестор. Оленка швидко ветерла сльози.

— Як вони довго тримали тебе, чому ти не підписала? — ^Питав Ярослав.

— Я не хотіла нічого підписувати, — відповіла коротко.

— Ти знаєш, що вони могли б тебе примусити підписати, вони на це дуже здібні, — переконував Ярослав.

— Не примушували ще

— Добре, що мама прийшла й ти підписала, а то побачила б їхню здібність, — перервав знову Ярослав. — Ну, але досить про це, маємо щось важніше. Ще сьогодні мусимо вийти з цього готелю, — продовжував Ярослав.

— Куди ж ми підемо? — Питала Оленка, шукаючи відповіді у маминих очах.

— Я винаймив кімнату у готелю в дев'ятій дільниці, будемо там кілька днів з тобою.

— Кілька днів? А що буде далше? — Питала Оленка.

— Все ми полагодили, — вмішався в розмову брат Нестор.

— Як, як, ти полагодив? — Нетерпеливо питала брата вона.

— Успокойся, — просила матуся, поглядаючи на сестру Мирославу, яка вже знала про все. "Вони всі вже знають про все", — думала Оленка.

Тим часом брат розказував:

— За два тижні з Відня від'їде транспорт з фольксдойчерами до Німеччини. Ми поїдемо з ними.

— Як же ми поїдемо з ними, ми не є фольксдойчери? — Допитувалась далше Оленка.

— Коли хочеш знати, то мовчи й слухай, — продовжував брат. — Отже я продав усе, що мав з "чорного ринку". Було в мене трохи сахарини, цигарки, камінці до запальнички, а навіть той мішок бараболі, що ми мали. Дешо мав також Ярослав і на чорно купили фольксдойчерські папері для всіх нас, щоб поїхати тим транспортом до Німеччини. Мусимо тепер лише десь перебути оці два тижні, бо з цього готелю нам треба вийти ще сьогодні. Ви підписали заяву, вони будуть усіх нас шукати й скоро будуть знову тут в цьому готелі, — кінчав брат, а Оленка слухала його уважно.

— Я з Миросею піду до мешкання тітки Галі, вуйко обіцяв переховати нас два тижні. Тітка Анна з дітьми найшли собі мешкання, а ти Славку забираєш Оленку на дев'яту дільницю до готелю. Залишається тепер ще лише Нестор, де будеш ти? — Звернулася матуся до брата.

— Мамцю, про мене не журися, Добре, що ви всі маєте де перебути цей час. Я буду денебудь, я пересплю хоч би й у парку. Це лише два тижні, — потішував заклопотану матусю брат.

Ще цієї ночі всі розійшлися з готелю, як було плановано. Зникли десь і хлопці, що жили в цьому готелі.

— Піду подивитися до кімнати Володимира, може він є там. Треба хоч подякувати доброму хлопцеві за велику прислугу, яку він зробив нам всім, — сказала матуся і подалась довгим коридором до кімнати, де жив Володимир. Всі пішли за мамою. Володимир сидів при столі й пив чай.

— Бачу, ви вже готові в дорогу? — Спитав.

— Так ми мусимо вийти з цього готелю, і я хочу подякувати вам Володимире, бо коли б не ви, ми не найшли б ніякого притулку. — Дякувала матуся, подаючи руку хлопцеві.

— А як ви, всі хлопці? Чи залишається тут в цьому готелі? — Питала матуся.

— Ми ще нічого не підписували червононосим борсукам, а коли примусять до цього, дамо тоді також ногам знати. — Відповів Володимир.

— Нехай вас всіх Господь Бог благословить, — по материнському сказала матуся і поклала руку на рамено хлопця.

— Не так здається й довго ми були разом, а розходитися важко. Ми стали наче б рідні вже. — Сказав

схиляючи голову Володимир.

Оленка бачила сльози в очах Володимира, і в неї ними наповнилися очі, тим часом добрий Володимир цілував руку матусі й прощався з Мирославою та Оленкою.

— Згадайте колись. Не забувайте! — Сказав Володимир на прощання, бо не знаємо що доля дальше несе, чи побачемось ще колись.

— Я ще буду бачити тебе Влодку. Навідаюся ще поки поїдемо до тебе й хлопців, — запевняв Нестор.

Проходили дні, наче б роки, так довго. Ярослав часто виходив роздобути дещо спекуляцією, бо за готель, де жили треба було платити. Кожного дня розвідував, коли нарешті поїде транспорт фольксдойчерів до Німеччини. Оленка рідко відвідувала матусю і сестру, бо не було грошей на трамвай, а пішки з дев'ятої дільниці на другу було далеко йти. Один раз навідався до них брат. Він помарнів, очі в нього були не виспані. "Бідний Нестор" — думала Оленка, такий молодий, а вже мусить журитися про всіх нас". Розчулена над братом запитала:

— Де ти спиш Несторе?

— А, якось даю собі раду, ще навіть дещо вторгую. А сплю де попало. Заходив раз до наших хлопців до готелю, знаєте, що москалики зараз на другий день, були й шукали за нами. Питали хлопців чи не знають де ми ділися, але хлопці нічого не знали. Скоро вже й їм усім треба буде покинути їхній готель, — кінчав брат.

Вечоріло. Була неділя, Оленка й Ярослав стояли на балконі готелю і дивилися на вулиці Відня. Море світл заливало гамірне місто, мінялися освічені рек -

лями, гамір трамвайних дзвінків і муравливсько людей. Вони мовчали, мабуть у кожного з них були свої думки. Оленка думала про все пережите й мовчки дивилася на вулиці чудового Відня. "Тут в цьому чудовому Відні, вона пізнала й втратила добру товаришку. Цікаво, де тепер Марійка. До церкви Оленка давно вже не ходить, не можливо. А ось, скоро покине все пережите тут у цьому ж Відні й перейде через ще одну кладку життя. Бо таке видно Боже провидіння.

— Оленко, хтось стукає до дверей! — Сказав Ярослав.

— Я нічого не чула, — відповіла.

— Так, хтось стукає, — підтвердив він і пішов до дверей, а Оленка поспішила за ним.

— Хто це? — Спитав по-німецькому Ярослав.

— Відчиняй, це я, Нестор. — Почула Оленка. Ярослав відчиняв уже двері.

— Ну, як ви готові? — Спитав, Завтра о годині сьомій мусимо всі бути на дворці. Транспорт фолькс-дойчерів їде! — Урочиста кінчав брат.

— Слава Богу! — Подякувала в душі Господу Оленка, а брат питав:

— Чи маєте гроші на трамвай ?

— Ще вистарчить, — відповів Ярослав.

— Ну, то в порядку. Я ще мушу зайти до мами, а ви дивіться на сьому годину точно, чуєте? — І брат пішов.

Пакувати не було чого. За годину все було готове. Перед ними стояла мала валізка й ручна торбинка Оленки. Цієї ночі вона не могла заснути. Думала, хоч думки, як сполохані пташки, втікали кудись і зловити їх було неможливо. Поглянула на Ярослава, який також не спав.

— Ти не спиш? — Запитав ніжно.

— Чомусь не спиться, — відповіла ласкаво. — Нема вже й часу спати. Це вже п'ята година, нам треба спішитися — зірвалася з ліжка Оленка.

Вони випили по горняткові молока з хлібом, забрали своє майно й застукали до дверей господині готелю. Ярослав заплатив за останній день за кімнату й попрощався. Вони пішли на трамвайну зупинку. В трамваї сиділо два енкаведисти, тому Оленка голосно говорила до Ярослава німецькою мовою. Німецькою мовою вони говорили завжди між собою поза дверима кімнати, бо чортівські енкаведисти крутилися всюди. А в них очі й вуха завжди були насторожені. Українська мова, як струя доходила до їхніх вух і того, хто пос-
луговувався нею, вони не випускали вже з-під своїх московських хижих кігтів.

Доїхавши щасливо, побачили, що на пероні стояв довгий поїзд, через вікна якого виглядали люди. І тут треба було уживати німецьку мову, бо лише й таку чути було кругом.

Оленка побачила матусю, що стояла разом з тіткою Галею і другою тіткою Анною, біля них кузинка Олімпія і кузин Евальд. "Бідна матуся" — думала Оленка. "Вона не бачила своїх сестер двадцять років, коли жила з батьком у Станиславові. Тепер, тут у Відні зійшлися на короткий час усі разом і знову треба їм прощатися." "Війна розбиває ще одне щастя" — думала про недавні слова матусі Оленка. Якраз тітка Галя підходила до неї. Тітка попрощалася уже з матусею, тепер прощаючись з Оленкою глянула на неї сумними очима. Були сльози в очах тітки Галі, були сльози в очах тітки Анни а в матусиних очах відбивалися ви -

разно, душевні терпіння і гіркі болі. Оленка бачила все, вона все це добре розуміла, але — "Війна розбиває ще одне щастя, тепер в цій гіркій хвилині". За кілька хвилин всі були вже в вагоні. На пероні залишилися дві тітки: Галя і Анна, кузинка й кузин.

Поїзд шарпнув і покотилися колеса. Оленка бачила, як матуся стояла в вікні, а тітка Галя повівала білою хусточкою. А поїзд спішився в дорогу. Біла хусточка помалу зникала з очей. Вони знову втікали від москалів, від червоного московського "раю". Їхали в незнане, та цим разом в Оленки на пальці була вже обручка, вона була вже замужня.

А поїзд байдужий до всього, бо "війна розірвала щастя", — вистукували колеса по шинах. Бо таке було Боже провидіння.

* * * * *

Німеччина — Ельванген, в якому на "Чорній Горі" містився невеличкий табір "Д.П.". В цьому ж таборі примістилася родина Оленки. Було в ньому багато поляків, які вороже ставилися до українців, тому в короткому часі голова табору ред. Курдидик зорганізував транспорт і всі українці переїхали до Ашафенбургу.

Американська зона. Тут далеко за містом Ашафенбургом на обширному просторі були чотири великі табори "Д.П.", за ними широкі, зелені поляни, а далше густий ліс. Були це чотири окремі, великі військові касарні, одна побіч другої. Вони ділилися на чотири окремі табори: — "Боа Бруллс", "Артелері казерне", "Лягарде казерне", і четвертий, "Піонір

казерне". Кожний з цих таборів складався з чотирьох чи трьох довгих чотири поверхових будинків. І все це разом були тепер табори "Д.П.", в яких переважно були самі українці з Західних і Східних земель України. В кожному з тих таборів була своя окрема Управа, яка складалася з голови табору, секретаря, харчового референта, мешканевого референта і т. п. Всі праці в таборівій Управі, в школах, в кухні і все інше виконували самі мешканці табору діпісти.

Українська мова лунала по всіх таборах. Здавалося, що тут була наша Україна, до якої не можуть мати ніякого доступу большевики, бо це американська зона, а американці не дозволять москалям забирати українців. І серце трошки відпочило.

Родина Оленки замешкала в "Артелері казерне", в другому бльоці, на другому поверсі. Вони дістали одну велику кімнату, де жили: матуся, брат, сестра й Оленка з мужем. В кожній кімнаті жило по дві, або часом три родини, або по п'ять чи шість самотніх хлопців чи дівчат. Табір "Артелері казерне", складався з чотирьох бльоків /чотири будинки/. В першому бльоці містилася Управа табору: канцелярії, школа й деякі урядовці. Дальше тягнулися три інші бльоки /будинки/, в яких жили утікачі з-під совєтського "раю", діпісти. З правого боку була таборова кухня, а дальше стояла мала церковця. По середині був великий майдан, лавочки, столики й висока гойданка.

Оленка відразу одержала працю в бюрі, таборової Управи, секретаркою-машиністкою. Матуся одержала працю в діточому садочку, сестра Мирослава працювала в редакції газети "Неділя", яка містилася в "Піонір казерне", а брат Нестор продовжував своє навча-

ння електротехніка в "Боа Брулле". В цьому ж таборі містилися всі виші школи й головна Команда всіх чотирьох таборів, яка складалася з американців. Працювали в головній Команді також і наші діписти українці, але треба було знати англійську мову. Залишився без праці лише Ярослав, який на здивування Оленки відкидав усі пропозиції до бюрової праці.

— Чому ти не хочеш стати на працю у бюро, Славку?

— Спитала Оленка одного вечора, коли повернулася з праці.

— Я не люблю праці в бюро, — коротко відповів Ярослав.

— Добре, тоді є друга робота, адже ж тут праці так багато, просять усіх, хто лише хоч трохи письменний, бо рук до праці треба. О, хоч би навіть при поліції таборовій. Вчора до нашого бюро прийшли анкети від головної команди табору, щоб зголошуватися до таборової поліції. /В таборах була українська таборова поліція/. — заохочувала мужа дальше Оленка.

Але Ярослав уперто мовчав.

— Знаєш, всі працюючі в таборі мають кращі засоби до життя. Вони дістають окремі для себе кімнати, не мусять іти по обіди й вечері до таборової кухні, а можуть одержувати сухі приділи харчів і варити собі самі. Крім того, ще одержують в додатку цигарки й чеколяди, а за це знаєш, що ми можемо замінити у німців і масло, і яйця, і все. Буде нам краще жити, коли й ти будеш працювати, — просила.

— Для мене немає тут праці, — відповів пригноблено Ярослав.

— Як немає? — питала, чому немає!? О, чекай, а може тобі сподобається працювати в харчовому магазині?

— А чи там треба писати, або читати? — Питав.

Оленка здивовано глянула на мужа, але по хвилині продовжувала даліше:

— Там треба видавати людям сухі приділи харчів. Кожному по рівній пайці, як розділить те сам харчовий референт. Я завтра принесу тобі виповнити заяву, добре? — Питала.

— Добре, — якось дивно відповів Ярослав.

"Ну, і чому він не хоче працювати? Адже ж не виглядає на лінивого ніяк", — думала вона.

Відповідь на цю дивну загадку дістала Оленка на другий день, коли підсуваючи Ярославу заяву просила:

— Ось, маєш, тут треба виповнити, відповісти лише на цих пару питань, і завтра можеш починати працю в магазині. Будеш видавати людям хліб, — пояснила.

Заява лежала перед носом Ярослава, а він мовчав і не виповняв заяви.

— Що з тобою? — Спитала, бо бачила, що муж видається чомусь дуже схвилований.

— Я, — я, — я, не вмію писати, ні читати, — видушив із себе Ярослав.

Слова ті ледве пройшли крізь горло Ярослава з мукою. Оленка бачила сльози в його очах, і тепер для неї усе було зовсім ясним. Вона зрозуміла чому він не хотів працювати. Він не грамотний", — думала.

Довга й важка мовчанка лягла поміж ними. Вони були самі в кімнаті. Матуся і Мирослава пішли кудись з Нестором. Оленка мовчки дивилася вікном на велике таборове подвір'я і думала: "Чому він не сказав мені про те, що він не грамотний?".

— Ти певне покинеш тепер мене, правда? — Почула.

— Ні, не покину, я виповню тобі цю заяву й підпишу,

й ти почнеш працю в магазині. А вечером будемо ви - ходити під лісок, там буду вчити тебе трохи писати й читати, — Закінчила цю прикру розмову Оленка.

* * * * *

Життя в таборі плило дуже весело. Оленка з мужем дістали тепер уже окрему кімнатку, матуся лишилася в кімнаті лише з Мирославою, бо й Нестор пішов мешкати з самотніми хлопцями. Ціла родина одержала тепер уже сухі приділи харчів і не стояли більше в черзі з бляшанками по обіди в таборовій кухні. За одержані цигарки й чоколяди, як винагороду за працю, Нестор з Ярославом діставали від німців все, що було потрібне до життя. Ярослав зручно давав собі раду в магазині й швидко вчився читати й писати. Він був дуже здібний і пильно працював над собою, а Оленка щиро помагала йому в тому.

Кожної неділі в таборі відправлялися Служби Божі: Католицька й Православна, бо в таборі було також багато українців зі Східної України. Майже кожної неділі, після обіду відбувалися якісь імпрези. Був у нас і таборовий театр з артистами ще з "Веселого Львова" — родина Лаврівських. Були свої драмгуртки, спортові дружини, молодечі організації, одним словом не було часу зануджуватися. Навіть і тим, які зовсім не працювали в таборі, не було нудно, бо розривок було всім доволі. Хлопці й дівчата збиралися разом, співали пісні, влаштовували забави чи прогульки. Оленка спостерігла, що брат Нестор задив -

ляється вже на дівчат, а за Мирославою бігало чимало хлопців. У матусі личко повеселіло, вона наче б по-молодшала, і частійше появлялася усмішка на колись стурбованому обличчі, а очі матусі здавалися тепер синішими, як були колись.

Часто було і з чого посміятися. Оленка пам'ятає досі, таку дуже смішну картину: Одного дня до табору прийшли такі люксуси як: ковбаса і халва. Як звичайно харчевий референт поділив усім мешканцям табору по однаковій пайці.

Оленка якраз розписувала на машинці список приділів, коли до канцелярії табору ввійшов гурт жінок. Вони обступили харчового референта, вимахували кулаками й кричали:

— Що ви нам дали, по два окрайці ковбаси й крихітку халви на особу. Що це нам нюхати, чи їсти?!

— Ви дістаєте те, що й всі, — Пояснював харчовий референт. Ви дістаєте потрібні вам кальорії. — Додав.

— Які кальорії? Що це за кальорії?! Ми не їли ще ніяких "кальорій" і не хочемо їх і пробувати! — Кричали далі жінки. Ви самі їжте свої кальорії, а нам дайте більше хліба та ковбаси! — Кричали безупинно жінки.

Харчовий референт не відповідав вже більше, ігноруючи їхні крики, а таборова поліція зовсім заспоїла жінок пояснюючи їм, що таке кальорії.

В таборах щораз частіше можна було зустріти хлопців з лісу. Майже кожного дня прибували нові хлопці, з розбитих москалями відділів партизан, примішуючися в таборі.

Одного дня в літі, коли сонце вже заходило за обрій і останні проміння падали на стрункі смерики, недалеко лісу, Оленка сиділа на лавочці під крислатим

деревом в таборі й відпочивала, раптом побачила гурт молодих хлопців, що наближалися до брами табору. Два таборові поліціянти, що стояли на варті, затримали їх при брамі, не пускаючи до табору.

— Ми всі українці, хлопці з лісу, хочемо до табору, ми голодні й змучені. — Почула Оленка й підійшла ближче брами. Оленці дуже шкода було тих хлопців, а поліціянти не пускали їх до табору.

— Ми не маємо де дітися, потребуємо харчів, а ще більше відпочинку, ми зводили довгі бої з ворогами, ми свої, — пояснював один з них, і аж тепер Оленка побачила, що деякі з них були одиті у військові шинелі.

— Пустіть їх, — звернулася вона до поліціянтів, але вони не слухали Оленку. Один з поліціянтів взяв трубку й подзвонив до "Боа Брулле" до головної команди табору. За пару хвилин високий американець і два українські поліціянти забрали хлопців до канцелярії головної Команди.

На другий день Оленка бачила вже деяких з тих хлопців у таборі "Артелері казерне", як з бляшанками стояли під таборовою кухнею в черзі по зупу. "Мушу поговорити з ними", — думала, і стала в чергу з "мешкою" по заді хлопців.

— Ви нові в таборі? — Спитала.

— Так, вчора прийняті, — відповів один з них, ясно - волосий юнак.

— А звідки ви прийшли? — розпитувала цікава Оленка.

— О, здалека, дуже здалека. Ми чорти з лісу. — Засміявся другий чорнявий.

Оленка зразу зрозуміла, які це "чорти з лісу",

— А чи не зустрічали ви часом в тих лісах таких прізвищ, як: Терлецький чи Чолій? — Питала.

Хлопці перекинулися поглядами.

— Микола, я певний, що Петро знав такого Терлецького

— Де ж він, оцей ваш Петро? — Перервала їм розмову Оленка. — Де ж він? — покажіть мені його.

— Він живе з нами в кімнаті у четвертому бльоці, — відповів чорнявий і уважно глянув на Оленку. Якраз тепер кухар наливав уже хлопцям гарячої зупи й вони поспіхом пішли до своїх кімнат їсти.

— Я піду з вами, ви покажете мені того Петра. — Попросила і пішла в слід за хлопцями.

У четвертому бльоці жили більшістю самітні хлопці. Там і приміщено новоприбулих хлопців. Коли Оленка з хлопцями увійшла до великої кімнати, хлопці, сидячи на своїх ліжках, заїдали зі смаком таборовий обід.

— Смачного! — Побажала їм Оленка.

— Дякую панночко! — Відповів один з них.

— Ти не дякуй так гарно Петре, бо ця панна прийшла чомусь побачити тебе. О, це й наш Петро, -- звернувся до Оленки чорнявий.

Оленка мовчки приглядалася йому через декілька хвилин. Був це пристійний, чорноволосий хлопець, віком під двадцятьшістку.

— Мені сказали ваші друзі, що ви знали якогось Терлецького, — питала думаючи про батька, або брата.

— Терлецького? Ореста Терлецького? — Запитав.

— Так! Так! Ореста Терлецького! Ви знали?!

— Він був моїм товаришем, — відповів і зразу замовк. По хвилині, глянув на Оленку й тихо спитав:

— Чи Орест був вашим нареченим?

— Ні, він є мій брат, розкажуйте про нього, прошу, прошу, — говорила.

— Він був ваш брат?! І хлопець знову замовк.

В Оленки сильно билося серце, немов би хотіло вискочити з грудей, а хлопець мовчав. Замовкли також і інші хлопці. Хтось підсунув крісло Оленці, вона сіла й чекала на відповідь незнайомого Петра, але Петро мовчав. Цю мертву тишину перервала сама Оленка:

— Коли він не живий, то скажіть хоч де? — Просила.

— Це було ще на наших землях, — почав помалу. Ми дістали наказ затримати поїзд, у якому німці везли нашу молодь до Німеччини на роботи. Нас було багато, всі ми мали зброю. Командир добре керував і ми успішно затримали поїзд. Бої з німаками пройшли також успішно, молодь була звільнена й розбіглася в ліси. Тоді гестапівці почали стріляти. Гестапівців було багато, але не багато з них лишилося живими. Орест тримався увесь час близько мене, ми обороняли молодих людей, за якими стріляли німаки. Почалася велика бійка, падали німаки, падали й наші хлопці. Після того бою, я Ореста не бачив більше.

— А не нашли його між забитими? — Втирала сльози Оленка.

— Не було часу шукати. Нам треба було зараз же відступати. Тоді долучилося до нас багато нових хлопців і ми сповняли дальші завдання, а Орест певно був убитий німцями, — закінчив співчутливо Петро.

— А Івана Терлецького, чи Любомира Чолія, не зустрічали ви ніде? — Питала дальше, а сльози так і капали тихо на спідничку.

— Ні, панночко. Таких ми не зустрічали в наших відділах.

"Як тепер розказати про це матусі" — думала Оленка. Вона тільки що трохи забула про горе, почала жити, радіє тепер своїми дітьми, яких учить у таборівій

школі, а тут я знову засмучу її лагідне обличчя. Але сказати треба, сказати мушу", – думала.

Матуся мовчки прийняла страшну вістку. Вона остовпіла на таку вістку. Зникла усмішка в неї з лица, і смуток огорнув її знову. Замовила Службу Божу за спокій його душі. Вся родина молилася за душу покійного брата Ореста й плакали. Плакали тихими, сльозами за молодим братом, що загинув десь у боях і ніхто не знає, де його могила. В розмовах матуся ніколи більше не згадувала ні про батька, ні про брата. Вона оминала розмови про те, лише кожного дня забігала до таборової церковці, яка все була відкрита й там вона топила своє горе.

* * * * *

Тим часом по таборах розійшлася вістка про якийсь "Скринінг". Від головної команди табору прийшло повідомлення, що кожний мешканець табору мусить перейти той "Скринінг". В канцелярії табору "Артелері казерне", де працювала Оленка, зішлися люди, які займали важніші посади в Управі табору. Оленка не пам'ятає вже тепер всіх, але деяких з тих чудових людей, з якими вона працювала через три роки, ще не забула, це були панове: – Кришталь, Дубів, Курдик, Гадяцкий, брати Пирські й інші. Всі вони журилися, радилися як успокоїти таборян, які насправду були в розпущі, хоч і вони самі не знали, що це буде за "Скринінг".

Оленка розписувала повідомлення, що "Скринінг" буде проводитися у головній Команді табору в "Боа

Брелле" американською комісією. Кожний мешканець табору, мусів явитися на цей Скринінг і дати відповідь на такі питання: — Коли й де уродився? Яка національність? Релігійна приналежність? Коли виїхав з дому? І чи хоче повертатися на рідні землі?

Яка ж іронія долі. "Чи хоче повертатися на рідні землі"? Хто не схотів би вертатися на рідні землі? Люди в таборі лише жили тими надіями кожного дня, коли зможуть повернутися на свої рідні землі, де родилися і виростали, де залишилися родичі чи діти, або старенькі батьки, а в кого навіть люба дружина чи муж. Але до червоного московського пекла, ніхто не хотів вертатися. В таборі зчинилося велике замішання. Найбільше боялися цього Скринінгу наші брати і сестри зі Східних областей. Вони боялися, щоб москалі примусово не забрали їх на "родіну".

Багато з них записувалося тоді католиками, навіть і поляками, відрікалися своєї рідної православної віри на той страшний час, щоб лише спасти себе від пороту до москалів. Кожний боявся большевиків, більше як смерті. Люди молилися по церквах Православних і Католицьких, просили Бога, щоб охоронив їх від советського пекла. Спільне переживання, та страх перед Москвою об'єднував у таборі всіх українців. Не було різниці з яких, хто земель, православний чи католик, всі були однакові, всі були українці, як одна родина, бо всім однаково грозив спільний ворог, від якого вони хотіли спасти свою волю і життя.

По великих переживаннях, скінчився Скринінг. Американці нікого не видавали москалям, нікого не вивозили на "родіну", хоч те напrawdę коштувало людей дуже багато нервів і здоров'я. І то напевно було

ще одне Боже Провидіння, Емігранти—таборяни пройшли через ще одну вузьку, хитку кладку.

Коротко після того Скринінгу в таборі проголосили, щоб зголошуватися до виїзду до інших країн світу. На рідні землі не було надій скоро вернутися, бо москалі їй не думали залишати наших чудових, пахучих, багатих земель. Найближчий транспорт мав виїхати до Австралії. До комісії на виїзд до Австралії покликали спочатку, лише самотніх осіб. Сестра Мирослава, завжди була відважною. Вона і тут набралася ще більшої відваги й відразу зголосилася до виїзду. Перейшла комісію і чекала на транспорт. Оленка з мушем не могли ще думати про виїзд, бо подружжя не брали, матуся також не могла виїхати сама з огляду на вік, вона мусіла їхати лише, як утриманка рідних, а брат Нестор не думав про виїзд, він був залюблений по вуха в дівчині, родина якої бажала виїхати до Америки.

Життя в таборі поплило знову спокійно. Самотні хлопці й дівчата чекали нетерпеливо на транспорт до Австралії з надіями, що скоро втечуть від большевиків у далекий світ, а родини чекали, коли вже нарешті поличуть і їх на комісію для виїзду до Австралії, чи іншої країни.

Була весна. Розквіталися дерева, зеленіли поляни, а в лісах щебетали пташки. Оленка покінчила працю і проходжувалась з Ярославом в напрямку пахучого лісу, щоб по цілоденній праці в бюрі надихатися трохи весняним свіжим повітрям. Перед ними розтягнулися широкі, зелені поляни замаяні безліччю польових кольорових квітів, а здалека вигрівалися на сонці стру-

нкі ялички дрімливого лісу. Вільним кроком вони дійшли аж до лісу. Тут справді було гарно й свіжо. І Оленці пригадався подібний ліс, далеко, ще вдома, коли вона прощала свою першу любов, бо люта війна в той час "розбила їхнє щастя". Думки поплили як бистрий струмочок до близького серцю Станиславова, де народилося і вмерло її щастя. "Годі думати про те, що вже ніколи не вернеться. Батько й любий Любомир певне, так як і брат Орест вже не живі. Орест — думала вона. "Бідний, він, був ще такий молодий, життя його лише цвіло". Сльози почали скочуватися по лиці й Оленка нахилилася та стала рвати польові квіти, щоб сховати сльози від Ярослава.

Заходяче сонце стояло якраз над лісом, а згасаючі його лучі золотом падали на шовкову травку. Оленка з Ярославом верталися до табору. Вечір був спокійний і теплий, хлопці й дівчата співали пісні на таборівій площі, які лунали, ген аж до лісу. Дехто пригравав на гармонії і мандоліні. Було весело, усі раділи, усюди рідна мова, рідна пісня, безжурно летіли в вечірні небесні простори, люди раділи життям. Прилучившись до молоді, Оленка з Ярославом стали співати пісні разом з хлопцями й дівчатами. Досить пізно вони прийшли до своєї кімнати. Ярослав підігрів на примусі чай, а Оленка дістала пачку чоколяди й вони попиваючи чай, закушували смачною чоколядою. Споживаючи ці присмаки, вона глянула на годинника.

— Уже десята година?! — Сказала здивовано, — коли ж той час пройшов? Треба йти спати, бо завтра не встанемо в час на роботу.

— Так, краще лягаймо, — підтвердив Ярослав. — Завтра до магазину приходять нові приділи харчів,

буде багато роботи. Вони зразу ж лягли, і Ярослав швидко заснув. Оленка не могла заснути. До кімнати доходив мелодійний спів, що мимо пізньої години, все ще дзвенів на площі табору. Вона примкнула очі й прислухалася до чудових сумних мелодій, але стукіт у двері розбудив і розігнав її мрії.

— Хто там? — Спитала спокійно Оленка.

— Вставайте! Швидко, сестра впала з гойданки, швидко, швидко, вона умирає!

Зірвавшись з ліжка, в нічній сорочці, Оленка вибігла на таборову площу. Кругом стояло багато молоді. Оленка бігла розпихаючи їх. Під гойданкою на піску лежала сестра Мирослава, біля неї стояв брат Нестор, а матуся плачучи, нахилилася над нею. У сестри з рота йшла піна, вона була зовсім непритомною і видно було, що душиться, кінчає життя.

— На бік! На бік! — почувся голос якогось чоловіка. Молодий хлопець прискочив до непритомної сестри і вложив їй у рот ложку. Здавалося Мирослава стала легше віддихати, в тій хвилині приїхало санітарне авто з "Піонер казарне", де був таборовий шпиталь. Сестру повезли до шпиталю, а Богом післаний хлопець цілу дорогу тримав ложку в горлі сестри. Оленка з матусею і братом, так як і стояла в нічній сорочці побігла аж до шпиталю. Коли вони прийшли Мирослава лежала вже на шпитальному столі, а біля неї медсестри й лікар. Богом післаного хлопця вже не було, нікого крім родини не було біля вмираючої сестри Мирослави.

— Ідіть до дому. — Просив лікар матусю. — Ми зробимо все, що зможемо, щоб рятувати життя.

Але матуся не відступила ні кроку й її напів зом-

лілу лікар приказав відвезти до її табору. Ніхто не спав до ранку. Брат сидів мовчки, біля нього Ярослав, Оленка тихо молилася Богу, а матуся лежала мов не жива на ліжку. Оленка з братом привели до притомності зомлілу маму, вона відкрила очі й голосно заридала:

— Боже, Боже, зійшли на мене все, я все витерплю, коли ж така воля Твоя. Ти вигнав нас з рідних земель, з хати. Забрав мені мужа, дітям батька. Забрав мені молодого сина, а тепер ще забираєш у мене доню. Пощади її Господи, вона ще молода. Або дай мені сили перенести ще й цей хрест, коли така воля Твоя, Боже! — плакала матуся.

"Яка мама дуже бліда" — думала налякана Оленка, щоб ще з нею не сталося чого злого, — просила Бога, в душі.

На другий день, коли Оленка з матусею прийшли до шпиталю, Мирослава лежала в окремій кімнаті. Біля неї стояв доктор Макаревич /головний лікар шпиталю/ а медсестра тримала мішочок з льодом на голові сестри.

— Що буде докторе? — Питала затривожена матуся.

— У неї було сильне потрясіння мозку. Коли вона впала з гойданки, певно пробувала вставати, сидження гойданки вдарило її в голову й вона втратила притомність. — Пояснював матусі доктор Макаревич. Тепер вона ввесь час ще непритомна. Не можемо нічого сказати, є дуже критично.

— Пане докторе просила матуся, ми на маємо чим платити, але віддаю вам оці останні мої цінності, — матуся стягнула з пальця шлюбну золоту обручку, подаючи докторові, додала:

— Це від мого дорогого мужа.

— І прошу ще прийняти цей годинник, — просила Оленка знімаючи з руки золотого годинника, якого подарував її батько на шіснадцяті уродини.

Доктор Макаревич чутливо глянув на Оленку, потім взяв руку матусі у свої долоні й з ноткою правдивої щирості в голосі говорив:

— Дорога пані, я лікую своїх людей. Тут у цьому таборі ми всі однакові. Зроблю все, що лише можливе, щоб врятувати вашу доню, і ніякої заплати за це не хочу.

— Чи є хоч маленька надія? — Питала матуся, закладаючи споворотом обручку на палець.

— Ми прикладаємо лід і кормимо її глюкозою. Вона тепер проходить кризу. Мусите бути готові на все. Може вмерти, кожної хвилини, а навіть коли повернеться до життя, то можуть бути поважні комплікації. — Широ інформував доктор.

— Які! — Питала матуся.

— Вона може втратити мову, зір або слух, це ж мозок розумієте? — лагідно продовжував доктор.

Минув тиждень, а Мирослава не мінялася. Оленка спостерігла, що сестра помарніла, вона лежала з відкритими очима, але не пізнавала нікого, лише медсестри мінялися, що безпереривно прикладали лід до голови хворої.

Тяжко було дивитися Оленці, як переживає матуся. Вона знову заходила кожного дня до церкви й годинами стояла на колінах. Перестала їсти, ходила мовчаливою, не нарікала, не плакала, але в синіх зіницях відбивалося велике горе. Матуся марніла з кожним днем більше й більше, і Оленка напrawdę боялася те -

пер і за сестру і за маму.

— Це уже восьмий день, а вона дальше ще непри - томна, — говорила з жалем матуся Оленці, коли вони сиділи при хворій.

— Миросю! Дитино, чи чуєш ти мене? — Шептала мама, але в Миросі дальше були нерухомі очі. Вона нічого не чула, нікого не пізнавала.

— Ти посидь тут мамцю. Я піду поговорю з доктором Макаревичем, — сказала Оленка і пішла до дверей. Аж враз, що це?

— Води, води хочу, — почула Оленка.

Матуся прискочила до ліжка.

— Дитино, чи пізнаєш мене? — питала, а сльози котилися по її блідому личку.

— Мамця? — тихо прошептала Мирослава, а де я є мамцю? — Питала.

Оленка побігла по лікаря. Доктор Макаревич якраз прямував до хворої з якоюсь пляшечкою в руці. Побачивши, що хвора вернулася до притомности, обслідував її, провірив чи вона бачить, чи чує. Хвора говорила, хоч дуже ослаблено.

— Хтось у вашій родині мусить бути дуже щасливий у Бога, я не хотів завчасу лякати вас, але щось таке я не сподівався. Вона говорить, бачить і чує, по такому сильному потрясенні мозку, це неочікуване.

Матуся не знала, як подякувати докторові, а Оленці з радощів хотілося цілувати цього доброго доктора.

— Ми потримаємо її в шпиталі ще бодай два тижні. Не журіться тепер вже зовсім небезпека минула. Тут маємо кращі харчі, як ви всі в таборі. Мусимо її трохи підкормити, а потім можете забрати її до

себе. До праці в редакції не можна її іти найменше місяць часу, мусить мати цілковитий спокій, а ще краще для неї скоро одружитися. — Додав лікар.

І справді, Мирослава швидко поверталася до здоров'я, а тим самим і личко матусі знову рожевіло й частіше розяснювало його ласкава, матиринська усмішка.

* * * * *

Поглянь, там біля лавочки під кухнею стоїть мужчина, чи подобається він тобі Оленко? — Запитала Мирослава, коли вони виходили з церкви в неділю.

— Нічого собі, в нього гарні великі очі, — зауважила Оленка. Але, я не бачила його в цьому таборі, звідки він?

— Він не з нашого табору. Він з "Піонір казарне", працює в адміністративному бюро в шпиталі, я пізнала його в шпиталі, коли видужувала, — розказувала сестра.

Оленка не звертала особливої уваги, бо знала, що на Мирославу поглядало багато гарних хлопців. Мирослава була молода й гарна дівчина. Вони доходили вже до першого бльоку, де була кімната Оленки, коли Мирося спитала ще раз:

— Оленко, ти скажи правду, чи подобався він тобі? Цим разом Оленка уважніше глянула на сестру:

— Я сказала, гарний. Але він певне багато старший від тебе? — Допитливо дивилася на сестру.

— Так він старший від мене на дванадцять років, але він дуже добрий. Називається Ярослав А. "Якісь самі Ярославів", — подумала Оленка й запитала:

- Ти може любиш його?
- Здається. – Відповіла сестра.
- Що ти хочеш тим сказати Миросю?

– Хочу тобі сказати, що він освідчився мені. І я здається піду заміж за нього. Він дуже добрий для мене, знає цілу історію мого випадку, бо працює в тому шпиталі. Мені потрібно тепер доброго й уважного мужа, ти знаєш?

– Багато добрих можна найти, але коли ти дійсно любиш його, це найважливіше. Чи ти насправду поважно говориш, думаєш виходити заміж за нього? – З цікавістю питала сестру Оленка.

– Так. – Коротко відповіла Мирося.

– Тоді хай Бог благословить тобі, чи знає вже про те матуся? – Питала.

– Я сказала мамці вчора. – Вона не мала нічого проти коли я люблю його.

Оленка радо цілувала сестру, яка спішила до на-реченого.

– Він там чекає, я піду. – Побігла Мирослава.

Оленка бачила крізь вікно, як на зустріч сестрі спішив Ярослав А. "Ще один Ярослав в нашій родині, дивно, самі Ярославів чомусь" – думала. "Ну, що ж Миросі насправду треба доброго мужа. Вона каже, що він добрий. І певне не дурний, коли працює в адміністрації шпиталю. Це, видно сам Господь Бог посилає щастя сестрі, Бог знає, що кому потрібно. Так, це напевно знову Боже Провидіння. – упевнено думала Оленка.

Шлюб Мирослави відбувся дуже тихенько, в малій таборовій церковці, при присутності родини й найближчих таборових друзів. За цигарки й чоколяду Нестор дістав, все, що було потрібне на скромний

шлюбний обід у таборі.

Мирослава поверталася тепер швидко до повного здоров'я. Не хотілося вірити, що ця молода жінка недавно боролася зі смертю. Матуся і Оленка тішилися щастям Мирослави.

Але часто за радістю приходить і смуток. І ось, коротко після шлюбу Миросі, покликали її на виїзд до Австралії. Перший транспорт відходив за три тижні. Вся родина зібралася на нараду, не знала що робити? Ярослав А. пригортав Миросю до свого серця, бо скоро прийде розлука, хоч і не на довго.

— Що робити? — Почала матуся.

— Треба, щоб Мирося їхала, бо другої нагоди може не бути. — Уважав Ярослав К.

Оленка з братом мовчали, вони нічого не говорили, бо вони одні мабуть найкраще знали, що таке розлука з тим, кого серце кохає.

— Як ти думаєш Миросю? — Питала матуся знову.

Мирослава глянула чоловікові в очі й тихо сказала:

— Я не знаю, що треба нам зробити

— А я знаю, — відповів розумно Ярослав А. Вона мусить їхати. Вона перейшла комісію, зрештою усі ми вже пройшли комісію і чекаємо лише на свої транспорт. Це тільки питання часу. Коли вона проходила комісію, вона була ще самотньою, тепер змінилося, не треба затримувати від'їзду подружним ускладненням, усі хочемо й мусимо залишити оці табори, вічно нас тут тримати не будуть. Нехай Мирося їде цим транспортом, за нею скоро поїду я, і ви. Всі ми зустрінемося разом в Австралії. Як ти думаєш Миросю, поїдеш сама? Не боїшся?

Мирослава мовчала. Не було легко їй рішитися.

— Ти певно не зрадиш мене? Я вірю тобі. — Продовжував Ярослав А.

— Добре, я поїду сама, і буду старатися там, щоб і ти скоро приїхав, — рішилась Мирослава.

Точно три тижні після цієї наради, родина проща - ла Мирославу в дорогу, яка перша з родини їхала в далекий, незнаний світ. Матуся старалася здержувати сльози, щоб не наводити болю Ярославові, який про - щався з своєю жінкою.

Табори порожніли кожного місяця, всі виїжджали, до країн свого вибору. Сердечно прощалися люди, часто зі сльозами. Три роки спільного життя у таборах зблизило людей, вони ставали друзями, зжилися разом, а тут треба було прощатися, може й на віки, бо хто знає, чи прийдеться знову зустрітися у широкому, бур - хливому й незнаному світі. Проте, кожний старався виїхати, спішив втікати ще далі, й скоріше від огид - ного страшного змія, що хитро підповзав, щоб давити кожного українця.

Українські емігранти покинули свої дороги, пахучі землі, свої рідні пороги, зупинилися у таборах на тимчасовий побут і мусіли їхати в далеку чужину, щоб лише далі від советського пекла.

* * * * *

Не довго чекали й Оленка з мужем, скоро після від'їзду сестри, поїхали й вони. Потім матуся з бра - том, а вкінці й Ярослав А., де чекала його жінка. Всі вони поїхали до Австралії.

Оленка й досі не забула: Одного дня, після обіду, везли їх з табору "Баньйолі, біля Неаполю в Італії

до корабля, яким вони мали відпливти до Австралії. На кораблі було багато людей, різних національностей. Всі вони були з таборів "Д.П.". Усі вони втікали від москалів. Корабель не був люксовий, та в очах людей сіяла радість і спокій.

"З чого вони радіють". — Думала Оленка.

Адже ж кожний з них від"їжджає усе даліше від Бать - ківщини, рідної хати, дехто певно й від родини, якої може вже ніколи не побачить".

Сонце хилилося усе більше до моря. Оленка стояла на палубі й дивилася на тихі хвилі. Біля неї стояв муж Ярослав. Про що думав Ярослав, вона того не знала, а в Оленки в душі було неспокійно. На дзеркалі тихого моря з"являлись їй, як на чистому екрані картини давні, дорогі, з минулого життя: Церква в каштанах в Станиславові, Читальна Просвіти, Галич і парафія у Залукві, а даліше розвалений замок короля Данила. У тихому дзеркалі моря відбився на мить Любомир і темними очима подивився у душу Оленки. А даліше розтягнувся Волчинецький ліс, мала капличка й вона на колінах перед Божою Матір"ю. . . "Чекай мене кохана", — зашептав тихесенько вітер.

Пригадалися іще ключі, якими матуся замкнула двері їхнього мешкання в Станиславові, і старанно заховала їх в ручну торбинку. "Ми скоро вернемося назад додому", — запевняла.

"Ми скоро вернемося назад", — кричало серце Оленки. І ось тепер, їде в якусь Австралію.

Оленка з сльозами в очах, ще раз прощала родинні сторони.

Сонце топилося вже в морі, ось, ще окрайок і — потонуло. Здалека синіли чудові італійські гори, а

в душі Оленки виростили гори терпіння. Вона прощалася тепер не лише з Батьківщиною, де родилася, зростала. Де промайнула молодість, зацвіло й "зі-в"яло щастя. Батьківщину, до якої не згасала невмируща любов. Батьківщину, на якій певно залишає й могили своїх рідних. Батьківщину, якої не найде ніде в цілому світі. Залишала не лише Батьківщину, але й цілу Європу.

"А там? А що буде там в Австралії? — думала Оленка.

"І там буде Боже Провидіння", — виразно зашуміли хвилі широкого моря.

І Оленка знову перейшла через довгу кладку, на другий бік планети в неznане, таємне життя.

МОЯ ТИ ЛЮБА УКРАЇНО

Летіть мої думи піснями,
Летіть в Україну мою.
І вітром співайте світами,
Як дуже її я люблю.

БОГ І УКРАЇНА.

Молімся Богу, жиймо для України,
Бо тільки так знайдемо перемогу.
На чужині, де так тяжкі години,
Молитися щиріше треба Богу.

Судилось нам пройти шляхи тернисті,
На чужині скитатися роками.
Нехай цей шлях не скривить душі чисті,
Надії в душу ми горнім руками.

По терню сміло йдім, хоча тернина
Уколе дуже нам боляче в ногу,
Та вірмо міцно, що прийде хвилина,
За волю ми подякуємо Богу.

Тепер, можливо, Господь нас карає,
Щоб знали ми, як рідний край любити,
Бо єдність і любов в нас пропадає,
І Бог звелів його нам загубити.

Тому нехай ця єдність в нас не гине,
Бо в єдності є сила лиш єдина.
І віра в Бога й друга хай не в"яне,
Всім клич один нам: — Бог і Україна!

ПОРА.

Народе встань! Порви кайдани!
Зі сну бездільного вставай!
Роками глибоко ми спали –
То ж кожен до борні ставай!

Пора нам розпростерти крила,
Літати, волі добувати.
Як довго нам повзти без діла?
Доволі спину гнуть, страждати!

Там гинуть всі найкращі квіти
За Україну ту святую.
Ми також України діти,
То ж станьмо за одну ідею.

За Волю тисячі в нас гине,
За Батьківщину дорогу!
Не тратьмо марно ні години,
Ми не скінчили боротьбу!

У лави дружньо всі ставаймо,
Готуймось ворога змести.
І в славі грімко заспіваймо,
Що українцям – не повзти!!!

ДО ВОЛІ.

О! Перестаньмо плакати, ридати,
Та мовчки спини все в долину гнуть!
Не до лиця нам навіть і стогнати,
І нарікати вічно, що нас б"ють.

Бо дехто з нас привик в кайданах жити,
Хоч на руках тяжить ганебна сталь,
Хоч стала від років, вона ржавіти,
Для себе тільки кожен тут коваль.

Таж навіть і мурашка прагне волі,
Про волю в клітці пташечка квилить,
Жита шумлять про волю в ріднім полі,
А наша гідність, де ж вона? Чи спить?!

У темних мурах волі виглядають,
Стікають кров"ю наші лицарі,
Стиснувши зуби долю проклинають
В московському живому цвинтарі.

О, браття, загартуймо наші душі,
Бо волі нам ніхто не подарує.
І скиньмо з рук кайдани ті пекучі,
Хай перемоги віра в нас панує.

Бо, щоб позбутись нам кайдан заліза,
Життя у жертву варто принести.
Буває там, де є найбільша "криза",
Найдеться й сила. все перемогти!

КОБЗАРЕВІ.

Тебе Кобзарю знову прославляє
Дніпро і рідна нам земля.
Пророчі всі слова Твої згадає
Сім"я бездольная твоя.

І знов китицю квітів на могилу
Будуть складати в честь твою.
А скільки виросте в душі запалу,
Батьківщину любить свою.

А завтра, знову рідний брат на брата
Затисне гнівно свій кулак,
І як же нам прогнати з краю ката,
Коли ми любимось ось так?

Хай дух знесеться, Батьку, твій з могили,
Кобзарю, знов нам пригадай,
Що тільки в єдності всі наші сили,
Тарасе! Єдність нам подай!

Щоб ми обняли врешті вже брат брата,
Ось так, як ти нас навчав.
Щоб зникла у нас незгода та завзята,
І волі час щоб всім настав.

ГРУДОЧКА ЗЕМЛІ.

Через моря, океани,
Попід зорі золоті,
Я дістала з України
Грудочку землі в листі.

В грудях біль стиснув глибокий,
Сльози стали на очах,
Як тримала скарб великий –
Рідну землю у руках.

Бо моя це Україна.
Скарбу більшого нема.
Це одна лиш і єдина
Вартість, що тут маю я.

Грудку лиш землі такої
В подарунку ти післав.
Жменьку порошинки тої,
А чи знаєш, що ти дав???

НІЧ НА УКРАЇНІ.

Весняний вечір в Україні,
Схилились квіти вже до сну.
Поснули всі сади зелені,
І тихо ніч приходить знов.

Вже ясний місяць, наче човен.
На небі серед зірок став.
Все знаючи і тайни повен,
В дівчат серденька він вкрадав.

Так, наче в раю все затихло,
Ввесь світ у чарах зацімів.
Місяць у небі сяяв світлом,¹
А каштан листям шелестів.

У ніч таку, чарівну, мирну,
До неба зноситься душа,
І молиться до Бога смирно,
Листочок навіть із куща.

ВІРИМО.

Розійшлись далеко з рідної ми хати.
Кидали ми матір, батька, вже старих.
І кудись світами ми пішли блукати,
Оббивати ноги по стежках чужих.

Так блукаєм досі по чужих дорогах,
Мовчки витираємо чужі кути.
І життя проходить не в рідних порогах,
Часом і зневаги мусимо знести.

Та хоч ми пройдемо скрізь чужу країну,
Давне, незабуте все живе в серцях.
Ми й тут не забули нашу Україну,
Хоч прийшлося жити на чужих місцях

І надії наші тут теж не вгасають,
Хоч проходимо години злі.
Віримо! Що скоро прапори замахуть,
Під блакитним небом в рідній нам землі.

ЗОПІ.

Які ж блискучі та німі
Сьогодні в чужині засяли.
А вчора ми на вас самі
В Україні споглядали.

Ви бачили, як матері
З дітьми малими при постелі,
Замкнувши двері у дворі,
Благали Бога дати долі.

В сльозах молилися вони,
Молитви линули до Бога,
А може вернеться з тюрми.
Коханий муж – терпить небога.

Ви бачили, як ллється кров.
По тюрмах з нашими братами.
І, як плекають там любов,
Хоч з болю скреготять зубами.

Тому ви сяєте, як грань,
Коли вертаєтесь з руїни.
Бо сльози миють вас, страждань
Дітей нещасних України.

КОЛИ Б МЕНІ.

Коли б я пташкою злетіла,
Осіла в лузі на калині,
Я б землі рідні цілувала,
Раділа б, Мати, як дитині.

Коли б мені ще раз почути,
Як зашумлять в садочку вищні.
Не можу досі ще забути,
Сади співучії та пишні.

Здається легше буде жити,
Напевно легше і вмирати,
Тоді би може не тужити
Душі, хоч болю би не знати.

Не хочу я закрити очі,
На чужині тут спочивати.
Буде душа моя щоночі
На Україну відлітати.

ПРИНЕСИ МЕНІ В ДАРУНКУ.

Як в моїй будеш ти Батьківщині,
Звідки забрела я в цей ось край.
Поклонися низько Україні,
І привіт від мене передай.

Стань на хвилику в гаю черемховім,
Чародійний подух там вдихни,
І мені в листочку паперовім,
Хоч пелюстку ти сюди пішли.

І шматочок неба голубого,
Колосок пшениці з рідних піль,
Грудочку з порога пресвятого
Принеси, і заспокій мій біль.

Ще піди крутими там стежками,
Сльози всі і стогін позбирай,
І піснями їхніми сумними,
Серед ночі вітром тут заграй.

Образок з моєї України,
З хаткою, барвінком при вікні,
До далекої ось тут чужини,
Ти в дарунок принеси мені.

ВСЕ СНИТЬСЯ.

Мені у сні ввижається усе
Пахучий ліс, під лісом ниви,
Як легко вітер колосом несе
Тихенький свіжий подих днини.

А вгорі сяє сонце золоте,
Промінням так лагідно гріє.
Шепоче листя пишне, молоде,
Як тільки ніжно вітер віє.

Ось тут калина гронами цвіте
А там схилилася берізка.
У кожну ніч, все мариться про те,
І з тим встаю я рано з ліжка.

ТРИДЦЯТЬ ЛІТ.

Чергуються все дні з ночами.
І крутиться кругом ввесь світ,
А час накреслює роками,
Так нам пройшло тут тридцять літ.

Міняються зима із літом,
Проходить час на чужині,
На рідних землях квіти й жито,
Позаростали в бур'яні.

Вже не одна за час той буря
Пройшла крізь світ і прогула.
Осталось чимало горя,
І жертва не одна була.

Ви Батьківщини не лишали,
А з ворогами йшли на герць,
Таки на рідних землях ждали,
Коли катам буде кінець.

А нам тут тридцять літ минуло,
У сподіванні лиш надій,
Ви ті, які життя давали
За здійснення цих наших мрій.

Буде вся слава лиш за вами,
Коли кайдани розірвем,
Хоч ми блукаємо світами,
На поміч вам ми всі підем.

Бо ж вами тюрми наповнили,
І вас жахливий біль пече,
По тілі рани потворили,
І ваша кров свята тече.

Цінні там квіти ще вмирають,
Могилами покрився край.
Але про них не забувають
Степи шумливі, темний гай.

І зашумлять вони піснями,
Зійде там незабудьки цвіт.
За тими нашими братами,
Яких забрало тридцять літ.

В ЧУЖИНІ.

Коли дівчатком, ще маленьким
Я поривалась, мов стріла,
Життя здавалось рожевеньким,
Не знавши горя я росла.

А час ішов рішучим кроком,
І зрілости лишав він знак,
Підкралося десь горе боком,
І все змінилося – інак . . .

Як рідну землю покидала,
Благала долі я в зірок,
Вони мене, немов не знали,
В шляхи чужі вказали крок.

І знов в чужині виглядала,
Чи зірка долі засія,
До дому стежечки шукала,
Роками виросла тут я.

І так років пройшло багато
Ніде тут долі не знайшла,
Вона карала так завзято,
Бо не своїм шляхом пішла.

Тепер, як в небо поглядаю,
Благаю долі не собі,
А зірки волі ще чекаю,
Для дорогої нам землі.

ДІЯМАНТ.

Не той багатий в кого сяють
Діаманти на руках.
А цінні ті, які ховають
Ті діаманти десь в серцях.

Той, хто життя приймати знає
Так як воно прийде.,
І Батьківщину не міняє,
Хоч би не знати де.

Шануй життя, що дане Богом,
Свій край ти не забудь.
У Батьківщини за порогом,
Завжди на стійці будь.

Не забувай, що Україна
Мета — нею живеш,
Це ж мати ти її дитина
Для неї ти спадеш.

Приймай все долю, що судилась
Та духом не пади.
Хоч би кругом усе валилось,
Шляхом тим даліше йди.

Зумій все правду боронити,
Та побивай брехню,
Тобі у світі не зблудити,
Не впадеш у бою.

Хто ідеали ці лиш носить --
Це діямант той дорогий,
А той, що в нас на пальці висить . . .
О, ні, він не такий.

МИ ЩЕ ЖИВЕМО.

Моя ти рідна Україно
Я тут тобою лиш живу.
Сьогодні, вчора, в кожную днину,
До тебе думкою пливу.

Пливу думками в рідні землі,
Де молодість цвіла моя.
Де снігові ліпила кулі,
Коли зима в мій край прийшла.

А тут, хоч снігу і немає
В моєму серці вічний сніг.
Душа у літі замерзає,
Хоч в жилах кров кипить моїх.

А в душу віє тут зимою,
Але надія все горить.
І сильна віра є зі мною,
Що катові не довго жить.

Бо чую, чую сурми грають,
То про варварство світ кричить.
І в мене крила виростають,
І я готова вже летіть.

То ж не радійте так – тирани,
Ми українці ще живем.
І ваші зганьблені кайдани
Хоч би зубами розірвем!!!

БЛУКАННЯ.

Частенько думаю таке:
Що Бог послав нам те блукання,
Як кару нам, за те усе,
Як за гріхи оці страждання.

Любови друга в нас нема,
І Бога в серці нам, бракує,
Чи вже ненависти змія
У кожне серце їдь пускає?

Коли б ми заповіді всі,
Що Бог сказав нам, вивчали,
На чужині, не тут, оцій,
А в Україні б проживали.

МІЙ СИНОК.

Бігав хлопчик по дорозі – та й упав.
В мене серце стрепенулось – я згадав:
Мав синочка я такого там, – колись,
І картини перед очі розлились:

В ріднім краю я іти збираюсь в путь.
Закладає мила хрестика на груди.
А синочок мій безжурно тихо спав,
Як його я раз останній цілував.

Та, коли торкнувся легко губок я,
То душа так заридала вся моя.
– "Тато", губки прошептали лиш мені,
Оченьятка знов прикрилися у сні.

Як наплечника на плечі накладав,
І дружині милу руку я стискав,
Мужньо так вона стояла, хоч куди –?
– "Не забудь мене", сказала – вже іди.

Я пішов, пішов світами, бо москаль
Все знівечив і встромив у серце сталь.
Так багато тут вже весен відцвіло,
А серденько ще від ран не зажило.

Певно, син мій вже сьогодні батьком сам,
Або — Боже! Десь за ґратами він там.
Може кат його катує десь в тюрмі,
Може, чув коли про батька, — може ні.

Може, мати розказала все йому,
Батькові тікати треба — і чому.
Він мужчина вже, не хлопчик, — як живим.
В мене в серці залишився він — малим.

НЕГІДНІ.

Негідний, хто цурається України,
Та у Дніпро, що кров"ю сплив,плює,
Таких би задушити від дитини,
Щоб не плюгавив рідне та своє.

Негідні ті, які не знають брата,
Що зносить муки у страшній тюрмі,
Тремтячими руками рве він ґрати,
Щоб клаптик неба бачити у тьмі.

Негідні, що до розкоші прибрили
І за вигодами біжать завжди,
Це лицеміри, що себе продали,
Підуть ті за доляра. хоч куди.

"Ми українці", – сміють ще казати,
Як небо їх з висот не проклене?²
Вже скоро час, щоб Україні встати,
А тих, невірних, кара не мине.

Їм рідний вітер зашумить прокляття,
І проклене їх мати – та земля.
І справді, без ніякого завзяття
Кажу, прокляті, все таким і я.

Хто матір продає, таких не знаю,
Хоч буде це мені сестра чи брат,
Братів я тих всім серцем відчуваю,
Що чуйні все на голос з–поза ґрат.

Я ХОТІЛА Б.

Місяцем хотіла би я стати.
І на небо поринуть високо,
У прозорі ночі споглядати,
На мою Україну широку.

І у кожную глянути хатину
Тих людей, що втома вже обняла
Радість принести їм на хвилину,
Цілувати змучені їх чола.

Ще тихенько крізь віконце влізти,
Щоб серця їх сяєвом ogrіти.
На майбутнє їм надію внести,
І з обличчя сльози осушити.

Я ДОСІ НЕ ЗАБУЛА.

Коли цвітуть каштани,
У ту ж саму пору,
Усе в душі повстане
І знову я горю.

В каштанах цвіті бачу
Я горе все і сум,
І часто я заплачу
Під той каштанів шум.

В каштанах ми співали
В садочку, там у нас,
Тоді ми ще не знали,
Що це останній раз.

А рано білі квіти
Шуміли нам: — Прощай . . .
І ми пішли від хати,
Та кинули свій край.

Та де би я не була
Каштанів цвіт люблю,
Бо досі не забула
Ту землю дорогу.

ВИГЛЯДАЮ НА СХІД.

Частенько виїжджаю самотою
Туди де тишина царить посеред трав.
Там, нарікань немає, і не чую
Людського плачу, лиш сміється став.

Сухі там простори і лісі гори
Несуть думки далеко, в царство мрій,
Де чарами природа вся говорить,
Де в пахощах красується край мій.

Не можу нарікати на ці землі,
Ні на людей, тих дивних і чужих,
Для них простори рідні, також милі,
Вони живуть тут вдома, для своїх.

Та тільки жаль так душу залоскоче,
Якось бо заздрість в серці закричить.,
Невже ж таки химерна доля хоче,
Щоб нам життя в цих землях покінчить?

Коли ж життя судилось закінчити
В краю чужому, де роки пройшли,
Дозволь хоч, Боже, будь – чим прислужитись
Щоб в Україні вільно зажили.

Жаю не маю я до цього краю,
Сиріт бездомних він же пригорнув,
Та в кожний ранок мрійно виглядаю
На схід, чи промінь волі не зійшов.

РІДНА СТРІХА.

Як засяють ясні зорі
Серед літніх тут ночей,
Бачу я такий прозорий
Блиск волошкових очей.

Бачу хустку в них квітисту.
Білі ніжки на стерні.
І на подушку біленьку
Скотиться сльоза мені.

Подушка пухка в фотелі.
Нижний муслін на вікнах.
На столі стоять коктейлі.
А між тим, все ти в очах.

Телевізор і килими,
"Дарлінг" жінка зве мене.
Я тут муж і батько з ними,
Та, все спомин. серце рве.

Ти, стоїш, немов богиня,
Серед квітів у вінку.
Стріха та тепер, святиня,
Де я знав тебе струнку.

Стільки років вже минуло,
А ти снишся ще мені.
Я з косою, як бувало,
В тебе серп на рамені.

Хоч живу я тут в килимах,
Їду автом в подушках.
Та тебе я в ясних зорях,
Бачу завжди там в житах.

Ти приносиш Україну
З зіркою, що тут сія.
В літні ночі з—за мусліну,
До тих стріх, все тужу я.

ЩЕ ОДИН РІК.

Іще один рік нас прощає,
Відходить щастя з ним і зло.
І не один з нас забуває,
Що пережив він, що було.

Пливе життя в нас, рік за роком,
Палка надія ще горить.
По чужині ступаєм кроком,
А час іде, а час біжить.

Вступаєм в Новий Рік, в незнане,
Блукаєм по чужих містах.
А вдома в нас кують кайдани,
І гинуть браття по тюрмах.

І скільки років тих пройде ще;
Коли порвем ми кайдани
І скільки жертв у нас впаде ще,
Поки вільними станем ми?

І котрий Новий Рік зустрінемо
Вільними, в рідних вже хатах,
Коли кайдани з рук ми скинемо,
По скількох ще Нових Роках?!

МИНУЛИЙ РІК.

Старий по білому морозі
Спішить селом попід тинами,
Поглянув взад він у тривозі,
Підходить сміло вулицями.

Ідуть слідом з ним плач та болі,
Невинна кров пече у стопи.
І стогнуть люди у неволі,
Ось жнив його великі копи..

Тікає Рік старий з тривозі,
Бо багато натворив він лиха.
Стає так хитро на порозі
З кайданами Рік Новий стиха.

У нього ціла вже програма,
Зловісно блиснули лиш зуби.
Бо за вузька тюремна брама
Для всіх, яких він там погубить.

Народ зовсім не тратить сили
Боротись з маревом неправди,
Хоч виростають лиш могили,
Це свідки жертв, терпінь і кривди.

Гей, громи, блискавки і бурі
Ударте, загриміть грозою!
Хай світ затруситься в тій бурі,
Хай крові вкриється рікою.

І хоч впадуть найкращі квіти,
Адже ж не встоять їм в ці роки.
Бо вже, нема де правди діти,
І від кайдан гниють вже руки.

Нехай же старий Рік тікає
З серпом та молотом у страху,
Новий хай волею засяє
Братам і сестрам в темнім льоху.

Новий хай прийде Рік з прапором,
Якого ми віками ждали,
Щоб не пекло в душі докором,
І щоб ми більше не страждали.

РІЗДВО НА ЧУЖИНІ.

Пройшли роки, коли Різдвяна зірка
На рідних землях щастям упивала,
У кожного спливе сльозинок кілька,
Котра душа минуле пригадала.

Судила доля нам в чужому краю
Десь, Батьківщину кинувши, скитатись,
І не один заплаче, певно знаю,
Тому нам друзі треба всім єднатись!

Бо кожний з нас ось тут напевно знає,
Як свято це святкують наші рідні,
І не один замріяно згадає
Різдво ще вдома, хоч були ми бідні.

Але я вірю також разом з вами,
Що не до віку нам ось так терпіти,
Як не здобудем волі цими днями,
Здобудуть її певно наші діти.

Коли в серцях любов іще палає
І хто земель тих рідних не забуде,
Тоді надія наша не вгасає,
Різдвяна зірка вдома ще прибуде.

НА СВЯТ ВЕЧІР

Свят — Вечір, знову на чужині.
І знов думки полинуть нині,
В далеку рідну Україну,
В кацети, тюрми і руїну.

Чи засвітили свічку рідні,
Кутю вони чи мають бідні ?
Чи заспівають хоч колядку,
Чи може вислані в Камчатку ?

Нехай усім у рідним краю
Сьогодні серце б"є в спокою.
Нехай засвітиться ялинка,
Згадається давня картинка: —

Коли сім"я колядувала,
Кутю і Бога прославляла.
А брат, обнявши щиро брата,
Не знав ні страху, ані ката.

Хай розпадуться в тюрмах мури,
Впадуть кайдани, що тиснули,
Нехай на волю вийде брат,
І щезне раз назавжди кат!

В Свят – Вечір зірка, як засяє,
Хай нас всіх з рідними з"єднає,
Щоб другий рік були ми вдома,
І щоб з чола в нас зникла втома.

І щоб нам свічечка горіла,
А ВОЛЯ серце й душу гріла,
Щоб по тиранській цій руїні,
Різдво зустріли в Україні !!!

НАРОДЕ МІЙ!

Народе мій, замучений, безсилий,
Всі муки твої даром не пройдуть.
Бо бачить все один Господь всесилий,
Кати за все колись платить будуть.

Бо прийде день і виб'є та година,
Озветься кров пролита у тюрмах,
І встане в славі наша Україна,
Народ повстане в селах і містах.

Самі тюремні мури озовуться,
Про всі ганебні муки розкажуть,
Закуті руки із кайдан звільняться,
Степами славу вашу понесуть.

Озветься кров, яку ви проливали,
І помстою впаде на ворогів.
Вони відчують за що ви страждали,
Щадить не будем певно їх голів.

Цей день заплати буде безпощадний,
За кров невинну – кару віддамо,
Народе мій єдиний, нездоланий.
Крізь кров твою до волі дійдемо!

ТИМ, ЩО ЗА ВОЛЮ УМИРАЛИ

Як ви вмирали серед мук
В в'язницях темних чи в льохах,
Ваших сердець останній стук
До Бога нісся в молитвах.

Ніхто не бачив і не чув,
Коли ви в вічність відійшли.
А Україна і любов.
В серцях, як квіти вам цвіли.

Горіло щастя на очах,
Що Бог вам чесну смерть послав,
Бо ви молились по ночах,
Щоб воскресіння день настав.

І крізь вікно тюремних ґрат,
Молитви зірка донесла
До найсвятіших неба врат,
На землю слава вам зійшла.

Ще прийде день за вашу кров
Нам ласку Господь Бог подасть.
Воскресне братня в нас любов,
А волю вибором і власть!

ПОКЛІН ГЕРОЯМ.

Як умирили ви за волю,
Ніхто вам не сплітав вінків.
Свистали кулі в чистім полі,
Від ран повстанець з болю млів.

В листопадові темні ночі,
В суворий наступали бій.
І смерті ви дивились в очі,
Щоб все віддати за край свій.

І тільки зіронька дивилась,
Як за наш край він умирав.
А вдома матінка молилась,
Старенький батько сина ждав.

Кругом осталися могили,
Лиш там, де кожний впав борець,
Червоні маки знов зацвіли,
Земля уплела їм вінець.

Спіть тихим сном, герої друзі!
Ви невмирущі серед нас.
В дні листопада все у тузі,
З пошаною згадаєм вас.

І на могилах прирікаєм,
Святу помстити вашу кров.
Готові завжди – ми чекаєм,
Коли у бій підемо знов.

ГЕРОЯМ УКРАЇНИ.

Ніколи в нас ви не забуті,
Що року вам складаєм квіти.
І в нас серця в жалобах скуті,
Бо жертви всі – нема де діти.

Покинули ви батька, неньку.
Хто жінку кинув, хто дитину.
Юнак, дівчину молоденьку,
І в бій ішли – за Україну.

Цвіло життя. Родились мрії.
Все починало тільки жити.
А ви ішли в жорстокі бої,
Щоб Україну боронити.

Щоб жити вільно, в рідній хаті.
Для нас, за волю ви вмирали.
Такі відважні та завзяті,
Й знов лишилися – могили.

Ви стали в нас гранітом віри.
Що в нас такі були герої.
Наказ ваш чуємо з могили,
Він закликає нас до зброї.

Хай, рідний ліс на Україні,
Вам вічну пам"ять відспіває.
Заплачуть зорі хай багряні,
А нарід вас – не забуває.

Із крові вашої Зродились
Нові герої України,
Москві варварській не скорились,
І Україна не загине !

І ось, Москва уже шаліє,
Що знищить Нації не може.
Бо кров невинна червоніє,
І правда з Богом переможе !

НА ВІЧНУ ПАМ"ЯТЬ ГЕН. Т. ЧУПРИНЦІ.

Біля Львова, в Білогорщі генерал вмирає,
Ліс в жалобі похилився, мов його прощає.
Сяс небо голубе, вітерець лоскоче,
А рідня його не знає, і ніхто не плаче.

Не заграють грімко дзвони і не заспівають –
"Вічна пам"ять" генералу, бо вони не знають,
Що життя кінчає в бою лицар України,
Вітер ніжно розвіває волосся чуприни.

Чорні брови насупилились, а в очах терпіння,
Не жаліє, що вмирає, – до волі стремління
Він останніми словами друзів закликає,
І з молитвою за неньку – очі замикає.

І заплаче вся родина, мила десь затужить,
А любов по Тарасові – серце заворожить,
І та слава по Україні ген піде степами,
А в народі по нім спомин вічно буде з нами !

Не радій же вражий кате, бо ми ще живемо,
І платити все за кожную жертву вам будемо.
Бо з сердець в нас випливає з кожної клітинки,
Честь і Слава ! Вічна пам"ять, є в нас для

Чупринки !

ПОЛТАВА.

В темну нічку, в сірі дні,
Часто сниться тут мені: —
Околиця кучерява,
Наша соняшна — Полтава.

В Придніпрянській низині,
Маїєпинці де в війні,
Славно місто захищали,
Козаки в степах гуляли.

Де у зелені садків,
Породила нам синів,
За якими честь і слава,
Незабута ти — Полтава!

Полтавчанки не найдеш,
Хоч цілий ти світ пройдеши,
Що з очима, як волошки,
Залоскоче душу трошки.

І у тіні довгих вій,
Заховала ввесь свій біль.
І на зовні, все ласкава,
Бо на рукавах — Полтава.

сл.пам.ген. Т. ЧУПРИНЦІ.

Сьогодні знову ми зібрались
Зложити квіти на могилу,
Нам з жалю голови схилились,
Але в душі плакаєм силу.

До бою Ти водив повстанців,
Сам дав життя за Батьківщину,
Щоб зняти горе з українців,
Піднять "червоною калину".

Там де твоє упало тіло
Зимою ляжуть все сніжинки,
Хоч час пройшов – все прогуділо,
Не вмерло ім"я в нас Чупринки.

Твоїм ідеям служим вірно,
Бо Ти між нами невмирущий,
Так, як ішов у бій Ти – певно,
Підем і ми – бо ми живі ще.

Тобі ми чесно прирікаєм
Так, як колись клялись повстанці,
Підем – наказу лиш чекаєм.
Порвуть кайдани українці!

В 50 – ЛІТТЯ ОУН.

Як дух від духа, кров від крові,
Ти народилася між нами.
І за святу любов Держави,
За тебе в боротьбі вмирили.

На вівтар твій життя зложили
Борці найкращі із найкращих,
Упали славні Командири,
Для ідеалів – найсвятіших.

Ти не лякаєшся ні смерті,
Ані знущань катів жорстоких.
І не жахались друзі вмерти,
Для здійснення ідей – високих.

Бо Нація – це святість вічна.
Яку ОУН в серцях все носить.
Відповідальність це трагічна,
Що в кожную мить лиш смерть приносить.

Тим, що лягли на полі слави,
Або тюрма їх проковтнула,
Яким молитви не співали,
Нехай на віки – буде Слава!

І хоч московські терористи
В табори й тюрми засилають
Тих, що кровавий прапор нести
До перемоги прав змагають

А боротьбу цю за Державність.
В нові серця передається,
Що для ідей складають вірність,
І хоч умруть, – та не здаються!

Вмирати легко за ідеї.
Даєш життя за святість – знаєш.
Як в тебе вже ідей немає, –
Тоді, мізерно ти вмираєш.

Москва не спить, Москва боїться.
ОУН для неї страх–жахіття.
В Кремлі варвари аж казяться,
Невинна кров пече прокляттям.

Бо ми ростемо, ми все будем.
В серцях плекаємо ідеї.
Держави поки не здобудем,
Або загинемо за неї!!!

МИ ЧЕКАЄМ ГРОМУ.

В Україні хмарно, вітром зашуміло.
Гнуться в діл берези, і тріщить гілля.
Сині гори й ниви, все там потемніло,
Аж від гнету того — стогне вже земля.

Над землею висять щораз нижче хмари,
Покривають небо грізно так, страшні.
Хвилями зіпнілось розгніване море,
Наче б готувалось к великій війні.

Дуби лиш столітні тихо притаїлись,
І чекають нишком дощ коли впаде.
О, хочби вже небо громом загорілось,
Заіскрились хмари, грім хай загуде?!

Та лиш линуть хмари все одна за другу,
І не синє небо, як колись було.
Часто, трошки дбшик впаде на дорогу,
Та з тих хмар великих громом не ревло.

А ми так чекаєм, вже не хмар, а грому!
Щоб всесильно вдарив в скелю ту тверду.
І ту кляту скелю довести до злому,
Більш, щоб не стояла всім нам на біду.

Хоч живем під сонцем, хмар у нас немає,
Та чекаєм грому, – ми готові в бій.
Бо душа болить нам, серце в нас палає,
І ніхто вже більше не гукне нам – стій!

Хай впадуть в тій бурі дуби там зелені,
Корінь з дуба завжди лишиться в ріллі.
Виростуть з коріння молоді, славенні,
І будуть шуміти на вільній землі.

ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

Княгиня Ольга в Україні
Відкрила нам до Бога брами.
Та спочивала вже в могилі,
Як внук пішов її слідами.

Князь Володимир наш Великий,
Шукає світла для народу.
Щоб став він славний і великий,
І Божу щоб прибрав подобу.

Велику Україну Славну!
Прийняти Бога закликає.
І віру нашу православну,
В поганські душі наливає.

Візантії, щоб не скоритись,
Бо з роду був уже він славний.
Взяв їх царівну – одружитись,
І здобуває Корсунь гордий.

Він сам у Корсуні христився.
І охристив Русь–Україну.
І ясным сонцем залишився,
Поставив церкву Десятинну.

Став Київ і народ христити.
Ширити став Христову віру.
І людям стало легше жити,
Бо Бог послав у душі миру.

А Україна засіяла
Культурою і християнством.
І слави більшої придбала.,
Бо покінчила вже з поганством.

Тому, сьогодні між святими
Є наша Ольга й Володимир.
Повік залишаться такими,
А ми, будемо горді ними.

Бо ж Володимир піднімає
Христа і Тризуба у славі.
До Бога й Нації взиває,
І ставить віру у Державі.

За те в народі став він славний.
Бо нас до Бога навернув.
Народ вкраїнський—православний,
Його все сонцем нарекнув.

І хоч минуло тисяч літ.
В народі сонцем він лишився.
Бо ще від нього і по вік, —
Нам Хрест і Тризуб залишився.

КРІПИСЬ!

Коли сніги в нас серце заметуть,
І все замерзне, не журіться.
Бо ж зими все морози нам несуть,
Але вони також минуться.

Як вітер замете і все зітре,
І без життя так пусто стане,
Кріпись ! Бо ще не все зима бере,
І навіть в бурі не все в"яне.

Засяє небо, знов весна прийде,
І з серця крига розплинеться,
Пройдуть морози, щастя зацвіте,
Надія квітом розів"ється

Бо не буває літа без зими,
Зима в нас вічно не триває,
Не вічно будем нещасливі ми,
Без горя й щастя не буває.

ГЕРОЯМ УПА.

В вогні ворожим ви зродились,
Як Україну ворог рвав.
І смерті в очі ви дивились,
Ніхто хрестів для вас не клав.

А ви ішли шляхом упівським,
ОУН була для вас клядба.
Щоби імперії московській
З землі не дати ні стебла.

А ви ішли, бо вас завзято
Чупринка в бій за волю вів.
Щоб України не розп"яти,
Щоби в тюрмі вже брат не гнив.

А ви ішли, за Самостійну,
І наставляли свою грудь.
Повстанську Армію – Славенну,
Народи славити будуть.

І хоч ще раз вам бій не вдався,
Ще більше стало лиш могил.
Так широко кожний з вас поклявся,
Щоб не жаліти своїх сил.

Бо серце в вас було гаряче,
А груди ваші – кута сталь.
Хай краще ворон вам закриче,
Для вас гидка була печаль.

І хоч терниста та дорога
Скривалася десь в темну тінь.
У вас одна була тривога
За Україну — жах горінь.

Не знали ви ні сліз ні болю,
Не було в вас юнацьких мрій.
Ви думали лише про волю,
За неї ви ішли у бій.

І хоч жорстока смерть скосила
У розквіті вас молодих.
Та ваша доля нас навчила,
Усіх старого і малих; —

Щоб ім"я ваше не затерти,
Віддати вам свою любов.
То краще в бою є померти, —
Як гнити у тюрмі рабом.

А кровопийців, москалів проклятих,
Ми з України прожинею.
Повстанем ще раз у боях завзятих,
І наші землі відберемо!!!

УПАВ ЮНАК.

Йому двадцята лиш цвіла весна.
Любив життя і дівчину кохав.
Матуся вдома вже стара — одна.
За Україну батько десь упав.

І яблуня розцвіла у садку,
Шумів життям здалека водопад.
Серед краси такої вмить одну —
Пропало все, настанув листопад.

Прийшов наказ "Батьківщина зове!"
Хто волі хоче й нетерпить кайдан,
Хай з ворогом на герць сміливо йде,
За волю йдемо всі ми, хто живе!

Пішов юнак, багато їх пішло.
І не жалів він крові ні хребта.
Упав у бою, хоч життя цвіло,
Ніхто не положив йому хреста.

Лиш золотистим листям ліс густий
Вкривав поволі тіло юнака.
Бо він боровся юний і палкий,
Та доля ось судилася така: —

За волю бився, в бою славно впав.
А дівчина чекала з рушником.
Він повернутись щиро обіцяв,
Та листопад вкривав уже шолом.

І панахиду сумно гай співав
За душу молодого юнака.
За Україну молодий упав,
Щоб ворогам не дати ні куска.

Над ним схилилася в кутку верба,
І прошептала тихо молитви.
Тобі ж бо вічна слава! Не журба.
Ти захищав Батьківщину грудьми!

Життя юначе свого не жалій.
Не ти один, багато їх пішло.
У нас повіки будеш ти Герой!
На місце твоє стане нових сто.

І в бій підемо ми за волю знов.
Бо зброю ми куємо тут що дня.
Додасть нам гарту духа твоя кров,
І Україна буде знов ВІЛЬНА!†

БРАТСЬКА МОГИЛА.

Під звук московських скорострілів
Лунала пісня "Ще не вмерла!"
А Ви стояли при могилі,
Життя лиш сальва ваше зжерла.

Не приманив вас ворог лютий
Життям, що кожному є миле.
Бо дух ваш сильно був прикутий
До волі, яку ви цінили.

І задля неї голі й босі,
Ви по снігах ішли до бою.
Щоби в жахливому там русі,
Здобути Україні волю.

Та встояти не було сили.
Набоїв не було, ні зброї.
В серцях любов ви лиш носили,
І гартували душі свої.

А з—під московських кулеметів
Ще "Слава"! — полем покотилась,
Із уст борців, що впали квітом,
В народі пам"ять залишилась.

Вас триста-п"ятьдесять і дев"ять
Лягло у братськую могилу.
Ніколи москалі не здавлять,
Геройський чин і вашу силу.

Тому, як Листопад вкриває
Килимом землю кучеряву,
Базар з нас кожний пригадає,
і Зашу жертву там – криваву.

Спить тихим сном. А ми будемо
Кувати даліше пильно зброю.
І як сказав Щербак – підемо
За вас з Москвою ще до бою.

Ми триста п"ятьдесять і дев"ять
Набоїв вистрілем Сальютом!
За Вас у вічну Вашу пам"ять,
Полине Слава, ще маршрутом.

В. ІВАСЮКОВІ
В РОКОВИНИ СМЕРТИ.

Там, де Черемоша бистрі хвилі
І з—за гір високих волі ждуть.
На зеленій, рідній Буковині,
Де спішить кудись старинний Прут —

Це вони тобі пісні співали,
З молоденьких, юних твоїх літ.
А смереки казками впивали,
І в похміллі того ти лиш ріс.

Музику ти чув довкола себе.
Рідну пісню дуже ти любив.
Буковинське ніжно—сине небо,
І про цю красу ти все творив.

Кожна з тих пісень нам душу пестить.
Кожна по своєму чарівна.
Але з—поміж тих усіх чудесних,
Сполонила серце всім — одна:

Лине "Рута" твоя невесела,
На дівочих запашних устах.
І купається твоя могила,
У пахучих весняних квітках.

Лине "Рута" твоя вечорами,
У закоханих і молодих.
І кохання відкриває брами,
В серденьках дівочих та палких.

Лине "Рута" твоя і уранці,
Як сумує при ріці верба.
І по ночах нам тримтить у танці,
В коло як закрутиться юрба.

І так буде завжди, без упину.
Сповідати будемо ввесь світ.
Що тебе зламали, як стеблину,
В розквіті твоїх лиш творчих літ.

Полетить твоя "Червона Рута",
Полетить, як сизокрилий птах.
В Батьківщині буде рвати пута,
Гнівом запіниться у морях.

Полетить ще раз на Україну,
Щоб своїх там друзів віднайти.
І тоді поете наш і сину –
Поміж нами станеш там – і Ти!

ВОЛОДИМИРОВІ ІВАСЮКОВІ
В РІЧНИЦЮ СМЕРТИ.

Цвіли гаї і пахла черемшина.
Ти молодий і молода дружина.
І в час такий кати тебе забрали,
Безсовісно, на смерть закатували.

І лиш за те, що ти співав для мами,
Для України своїми піснями.
За "Водограй" за ту "Червону Руту",
Для нас уже ніколи незабуту.

Лиш гілка тріснула у темнім гаю,
І зірка плакала на небі краю,
Душа твоя в незнане відлетіла,
І "Рутою" твоєю затремтіла.

Приходили дівчата й молодиці,
На ту могилу, якби до скарбниці,
Співали "Руту" і зносили квіти,
Кати не знали — правди, де подіти.

З твоєї ж бо могили без упину
Народ гонили. Та на другу днину,
Дівчата квіти знову позносили,
"Червону Руту" — голосно співали.

І як твоя ця пісня понеслася,
Напевно, кожна з них тоді клялася,
Що поки в них живучого нектару,
Ніколи не забудуть твого твору.

І буде завжди ясен при дорозі
Скрипіти тужно, тужно у тривозі,
І жалі розсилатиме вітрами,
А ти залишишся завжди між нами.

Бо все, як травень ніжно засміється,
Барвінок синьо під вікном пов"ється,
То, як кохання чарівну отруту,
Усі співатимуть – "Червону Руту".

РОМАНА КАЛИНА.

Там в лісі серед гір, долина,
Де в небо зноситься туман.
Росте й пишається калина,
Що посадив колись – Роман.

Вона росте і зеленіє,
І пнється вгору з гордих дум.
Про рідний край тихенько мріє,
І вигляда юнацтва – СУМ.

А як почує "Ще не вмерла",
Листочками вона шумить.
І грона, як червоні перла,
Як кров героїв закипить.

Вона є щастям і коханням,
В ній радість бачите і сум.
Немов пташини щебетання
Шепоче в лісі серед дум: –

"Я знаю все, бо я калина.
Як матері в далеку путь,
Випроваджали свого сина,
І друзі як там волі ждуть.

Ви чуєте? Вона говорить,
В червоних ягодах любов.
– "Чи кожний Україну любить!?"
Бо України – я символ!"

**Роман садив мене руками,
І попросив, щоб я росла.
А Україна, як повстане,
Щоб на весь ліс я зацвіла.**

**А як Романа вже не буде
А я залишуся рости.
Хай біля мене стануть люди,
Пристань юначе, також ти.**

**Коли нахиляться листочки,
Від тягару червоних грон,
Почуєш зашумлять струмочки:—
—"Мене садив ось тут — Роман".**

**Він не садив мене для слави.
Не для поеми, чи для фраз.
А слово щоб колись ласкаве
Почули друзі хоч від вас.**

**Коли пройдетеся лісами,
А вас огорне самота.
Калина скаже вам листками,
Яка була його мета.**

**Щоб тут у краю кукабари,
Де ми живем серед чекань.
Свої вчилися ви культури,
Тож при калині ти пристань.**

**І гілку ти візьми у жмені
До серця ніжно пригортай.
Думками злинь у самотині,
На мить Романа пригадай!**

МИ КОЗАЧКИ В СПІДНИЧКАХ.

Ой ви хлопці чорноокі
Не дріть носа догори,
Що ходити в степ широкий
Можете одні лиш ви.

В нас у квіточках спіднички,
На повабу парубкам,
Ось такі жінки козачки,
Не повірите очам.

Запорожського ми роду,
Чобітки червоні в нас,
З українського народу,
Ми дівчата кращі вас.

Хоч у вас і шаравари,
Ви найкращі вояки.
Ми ж відомі куховарки,
На борщі і галушки.

Танцювати, заспівати,
Вміємо не гірше вас.
Чарку вгору піднімати,
Бо горілка і для нас.

І рушницю можем взяти,
Бо страху у нас нема.
Ще й бровою заморгати,
Щоб звести вас із ума.

муз. Дмитра Мошняги.

ЧОТИРОМ ПРОВІДНИКАМ.

Білогорща, Роттердам, Париж і Мюнхен,
Це робота рук варварської Москви.
Тихо і без шуму, наче б шелест вільхи,
Підступно, роками, мордують вони.

Як московські війська Тараса убили,
В Білогорщі в бою, як герой він впав.
Боротьби ще тим вони не закінчили,
Українську керму, другий перебрвав.

У пакунку бомбу вислали Євгену,
Закінчив життя так – другий Провідник.
Бо хотіли знищити нам Україну,
Щоб і слід з землі по ній на віки зник.

Аж сім куль в Парижі вистрілили в груди,
І упав Симон із рук бандитів знов.
Та Москва не в силі вистрілять народи,
Крови рідної ніхто не спинить зов.

З пістолету, хитро, вже отруйну кулю
На цей раз придумала Москва гідка.
І паде Степан, тихесенько, без болю,
Видно доля вже судилася така.

Всі чотири впали з рук Москви брудної,
Через них не спали бурсуки в Кремлі.
Та у наших душах славні ті Герої,
Житимуть по віки, поки ми живі!

Бо гранітні душі не поб"ють набої,
В душах тих безсмертний смолоскип палав.
І ніхто не знищить сили нам такої,
Ні одного з них, москаль нам не забрав.

Можна вбити тіло із життям дочасним,
Душі тих творців завжди посеред нас.
Пам"ять в нас по них, ніколи не погасне,
Духом ні один з них, в нас ще не погас.

Кожний з них був духом твердіший граніту,
Кожний з них до волі нам казав іти.
Скоро вже воскресне нарід динамітом,
Встане Україна. Дійдем до мети.

Вже не довго певне, час оцей наспіє,
Ми для вас поставим вічний саркофаг.
Щоб'народи знали, хто там спочиває,
Як Москви ганебний і злочинний факт.

МОЯ МОЛИТВА.

Наш Боже, дай же нам ту ласку.
Здійсни народу довгі мрії.
Хай не розказують, як казку
Вже дітям, родичі злі дії.

Вливай у душі наші віру.
Дай же нам сили все стерпіти.
Щоб не було вже в нас зневіри,
Щоб врага нашого побити.

Коли не ми, то діти наші
Будуть вільні на Україні.
То ж вислухай благання наші,
Подай нам волю по руїні.

Дай сили скинути кайдани,
Твоя хай ласка допоможе.
Любов в народі хай не в"яне,
Здійми терпіння з нас – о, Боже!

СТАНЬТЕ РАЗОМ.

Гей, Сумівці й Пластуни,
Станьте разом в лаву.
Щоб прогнати з України
Московську навалу.

Батьківщина в нас одна,
І одні ідеї.
Україн теж двох нема,
Всі живем для Неї.

Крила піднімайте вже,
Щоб орлом летіти.
Україна на вас жде,
Треба нам радіти.

Бо сумівці й пластуни,
Наша це потіха.
І напевно лиш вони
Звільнять нас від лиха.

Не спиняйте лету їм,
Гордо їх вітайте.
І у серденьку своїм
Гордість про них майте.

Наша молодь – це усі,
Чи в Пласті, чи в Сумі.
А не наші, – це лиш ті –
Що живуть в безумі.

СТРУНИ ДУШІ

"Струнами кобзи моя душа гуде,
Часом лагідна, мов у похміллі,
То знов грізною бурею гряде,
Знову спокійна, наче на дозвіллі."

.

КОЛИ ПЕЧАЛЬ У СЕРЦІ.

Хоч печаль у серці – усміхайся.
Не дозволь очам ніяк заплакати.
І про горе людям не звіряйся,
Бо хіба вони тобі порадять ?

Світ сьогодні вже сльозам не вірить.
Душі у людей покаменіли.
Чи в нещастю хтось тебе розрадить ?
Часом тяжко, щоб хоч зрозуміли.

А як серце в тебе вже так дуже
Заридає, що без сліз не зможеш,
Там де небо тихе і байдуже,
Ти піди, йому свій біль розкажеш.

Вся природа, небеса безкраї,
Хай почують біль твій, – заридаш.
І крім тебе, більш ніхто не знає,
Що ти горе у душі ховаєш.

Травку жовту покропи сльозами.
І на світ крізь сльози подивися.
Та з душі благальними словами,
Лиш до Бога щиро помолися.

І побачиш усміх знов засяє.
Вітер скоро сльози всі осушить.
І про біль твій тут ніхто не знає,
Твоє горе хтось мов приколише.

ДОЛІ.

Я з ранніх літ тебе пізнала.
Де розцвіталися каштани.
Кохання перше ти забрала,
Мене погнала десь світами.

І наказала ти блукати,
Та міряти чужі дороги.
Мов щастя ти хотіла дати,
Та в нім ховалися лиш роги.

Даруєш другим ти кохання,
І наливаєш в душу чарів.
Для мене тихе лиш страждання,
І ночі повні слеш примарів.

О доле, як же ти глузуєш
І забігаєш все дорогу.
Тобі не скорюся я – чуєш?
Просить не буду допомоги.

Я знаю, ти ще не скінчила,
Ще будеш битися зі мною.
Твої ж я бачу чорні крила,
Ну, що ж, підходь вже – я чекаю.

Будем змагатися з тобою,
А я сльозами не заллюся.
Хоч навіть у найважчім бою,
Тобі я в очі – засміюся.

* * * * *

Коли тобі хтось шепче в ушко
Багато чародійних слів,
То зберігай серденько, душко,
Щоб часом він його не звів.

Бо серце часто зачутливе,
Що покохає — лиш слова,
Стає пізніше нещасливе,
І сну по ночах вже нема.

Слова сьогодні, що чарують
Стають узавтра наче меч,
І серденько твоє шматують,
І день — не день, і ніч — не ніч.

Не вір словам, вони зрадливі,
Лише на діла все дивись.
Ті почування, що правдиві
Без слів покажуться — колись.

КОЛИ Б.

Коли б я чорнокнижником була,
Що вміє у людей думки читати.
Коли б зуміла сісти край стола,
Про долю й щастя в картах відгадати.

Не потопала б в морі тих очей,
Що хвилями зневіри заливають.
Запалюють в душі вогонь страшний,
То знов в безодню моря поривають.

Якби я чарів десь таких взяла,
Людей що мають силу чарувати,
Тебе зачарувала б певно я,
Щоб міг ти правду всю мені сказати.

Та чорнокнижника не маю сил.
Тому, так часто, тим очам не вірю.
І чарів квіт такий ще не розцвів,
Щоб укоїти в серці ту зневіру.

ВЕСНЯНІ ЧАРИ.

Люблю я небо голубе,
І ніч у зірки вбрану.
Люблю я сонце золоте,
Роси краплину рано.

Мене чарує все весна,
Нашіптує надії.
І виринають з серця дна,
Давні дівочі мрії.

Найбільше ночі я люблю,
Весняні – таємничі.
Вони все душу всю мою,
Чарують без границі.

І навіть осінь, як прийде
І листя пожовтіє,
У серці смутку не знайде,
Хоч сумно вітер віє.

Бо знаю, вітер прошумить,
Пройдуть всі чорні хмари,
А нас завжди будуть манить
Весни – предивні чари.

НІЧОГО ВІЧНОГО НЕМА.

Весною квітка розцвітає,
Та листя восени паде.
Так і любов серця з"єднає,
Побавиться і пропаде.

Хто каже, що любов є вічна ?
Не гасне, що завжди горить ?
Одна, лиш зірка в небі вічна,
Яка віками там зорить.

Любов цвіте, горить, жевріє,
Хоч часом довгі так роки.
Як згасне, попіл геть розвіє,
Неначе, камінь до ріки.

Вогонь цей з іскорки займеться,
Гарячо, ясно розгорить.
Та, як лиш хмарочка з"явиться,
Найменший дощ його згасить.

Хоч дрова кидай ти найкращі,
Він тліє ще, та не горить.
Його згасили сили вищі,
Щоб згарище лиш залишить.

Те спопеліле місце в серці,
Ти можеш вічно лиш любити.
І згадуєш про все, мов в казці,
І вічно можеш ти тужить.

Хоч знову станеш ти любити.
Та прийде знову і зима.
Щоб квітку ту заморозити,
Нічого вічного нема.

А як твої погаснуть очі.
Зів'яне все, що в них цвіло.
До місяця зітхнеш в півночі,
Він тільки вічний, все пройшло.

МЕТЕЛИК.

Метелик із крильцем підбитим
Якось в садочок прилетів,
Із серденьком болем прошитим
На незабудьку він присів.

Лиля та квітка в серце сили,
Від неї ліки він ковтав,
І серед трав там і кропиви,
Лишив одну — і полетів.

Тут ще фіялки синьоокі,
Які ж троянди там палкі,
Вони ж також не одинокі,
Там даліше, кращі є такі.

Так пив метелик меду чашу,
Він кожна квітку цілував,
Не витрачав на марно часу,
Все кращих квітів він шукав.

Напившись меду вже доволі,
Чомусь він невеселий став,
Лишився сам у чистім полі,
І незабудьку пригадав.

Стояло сонце ще високо,
В давній садок він поспішав,
Хотів побачить синьооку,
Та незабудьку хтось зірвав.

Присів на травку відпочити,
Крильце підбите знов було,
Йому хотілось ще пожити,
Але вже сонечко зайшло.

Бо тим, хто щастя не хоронить
І долі у житті нема.
Їм сонце скоро геть заходить,
В душі ж лишається зима.

ЧЕРВОНІ – ЖОВТІ РОЖІ.

Червоні й жовті рожі
Одержала від тебе,
У березні, в день сьомий,
Коли родилась я.
Чи то по волі Божій,
Не знаю, та від тебе
Букетик хоч з лозини,
Прагла душа моя.

Червоні рожі, знаю
Говорять, як ти любиш.
А жовті, бо ж у парі
З любов"ю заздрість йде.
Та я тебе кохаю,
І бачити ти будеш,
У сонці чи теж в хмарі
Любить буду хоч де.

Зів"януть рожі скоро,
Пройдуть їх аромати,
Осиплються листочки,
Я кину їх в сміття.
Та рожу з мого двору
Нікому не зірвати,
Бо в серці ті платочки
Цвістимуть все життя.

СЛОВА.

Звичайно, люди все говорять.
Багато слів тих у життю.
Вони нераз з ума нас зводять,
Або проходять — в забуттю.

Слова частенько є солодкі,
Хоч не з душі вони пливуть,
А душі добрі до крихітки
Руйнують, на шматки їх рвуть.

Чому говориш так багато ?
Словами не розкажеш все.
Буває, мовчанка завзята
Цінніша серцю часом є.

Про все, що хочеш розказати,
Читати можу я з очей.
Навіщо клястись, присягати ?
І руку класти до грудей.

Розмови кращі — це душевні,
Ти в очі глянеш — там вона.
Виходять тайни, мов з безодні,
З твого внутрішнього — я.

Коли ж бо душі дві зійдуться,
Вони говорять і без слів.
Ніколи ті не заведуться,
Хто душу відгадати вмів.

ЯК СУМ ОГОРНЕ ДУШУ.

Буває, сум огорне душу
Настане в серці знов зима,
Свій біль я в нутрі мужньо здушу,
Ані сльози в очах нема.

Шукаю в час той десь куточка,
Думками лину в далеч знов,
Неначе чую шум поточка,
В душі обудиться любов.

Гаряче літо, сяє сонце,
З чола стираю зимний піт.
А буря завіває в серце,
Воно замерзло наче лід.

Про горе не кажу нікому,
Беру перо я і папір,
І так тут у степу чужому,
Топлю я скаргу у свій твір.

Моя тут мила Батьківщина,
Тут юність щасних тих років,
Бажань нездійснених причина,
Усе говорить з тих рядків.

Рядками в'ються чисті річки,
Цвітуть каштани у садках,
І заплітає в коси стрічки
Десь чорнобривка у хатках.

І як про все я пригадаю
Тоді спливе з очей сльоза.
І знову клятву я складаю,
Що зброї не складу тут я.

Мені, як тільки довго жити,
Буду я мстити все катам.
Нехай, хоч словом його бити,
За волю я життя віддам.

Таку складаю я присягу,
До Бога у душі молюсь.
І край відчую смутку мого,
Ще і крізь сльози усміхнусь.

І поплила з душі знов крига,
Розтанув в серці зимний лід.
Встаю я, та складаю книги,
З життям іду я знову вслід.

НЕ ПАДАЙ ДУХОМ.

Коли в душі тобі щось зойкне,
Душа щось хоче пригадать,
І личко в тебе аж пожовкне —
Ніде не треба утікати.

Бо не втечеш ти сам від себе.
Дай серцю волю, хай кричить.
Хоч і воно заплаче в тебе,
І думка в край твій побіжить.

Ну, що ж, ти в світі самотній,
Там кинув любови ти свою.
Згадаєш той каштан високий,
Де ти сказав — її люблю.

І любиш певно до сьогодні,
Хоч в тебе зморщилось лице,
Ідеш один у дальші будні,
І тільки згадуєш про все.

Ти не жалій, що Батьківщині
Нашадків бажаних не дав,
Страждаєш ти для неї нині,
Для неї ти усе віддав.

Це, ось, заслуга вже велика,
Коли для неї будеш жить.
У цьому світі, серед лиха
Для неї честь лиш боронить.

Бо жити з щастям кожен може,
Це не геройство, брате мій.
Та в світі той лиш переможе,
Хто гляне в очі долі злій.

Не падай тільки від шрапнелки,
Що часом в серце попаде.
А що, коли синам для неньки
Гармата в полі загуде ?

Не падай духом, не журися,
Живи для "чогось" завжди ти,
Узавтра сміливо дивися,
І знову, будь готов іти !

СИРОТА.

Де верба гілки схилила
Сумно над водою,
Сирота одна сиділа
Тихо над рікою.

І вдивлялася в зелені
Гори і долини,
А в душі такі шалені
Бурі надходили.

Де ж та мати — моя нива,
Річеньки прозорі,
Де я бігла в гай щаслива,
Як засяли зорі.

Жита там лани співали,
Ніжно колосками,
А старі ліси дрімали,
Спали мов віками.

Ноги мили свіжі роси,
Як ішла по воду,
Квіт калини в довгих косах,
Виповняли вроду.

Як зозуля там кувала,
Щастя ворожила,
В лісі ягідки збирала,
Мріяла – любила.

Де ж те все кудись пропало,
А я сиротою,
Щастя мов би і не було,
Сиджу над водою.

І вже личко не дівоче,
В косах не калина,
Серце вірити не хоче,
Що життя – хвилина.

УКРАЇНСЬКИЙ СКАРБ.

Стара бабуса спину нахилила,
Рахує хрестики на полотні,
А внучка в голку нитку засилила,
І вишила волошку при вікні.

Волошками синіє вже долина,
Колосся кольором все золотим,
І орнаментів на рушник нашила,
Щоб Богородицю прибрати ним.

Мене, дитину, мати ще навчила,
Нитками долю в полотно вшивать.
Малій унучці бабця говорила,
А ти – будеш дочок своїх навчать.

Бо вже віками скарб цей України,
Ми з роду в рід дочкам передаєм,
І просим берегти, щоб не загинув,
Красу народу в ньому пізнаєм.

ВІДДАЙ МЕНІ.

Віддай мені ті дні, якими
Тобою дихала лиш я.
Слова твої були святими,
А ти був провідна зоря.

Віддай мені ту сильну віру
В шляхетні душі, в світ ідей.
Бо міркою одною мірю
Тепер усіх я вже людей.

Віддай мені мій спокій знову,
І сон очам, що ти украв.
Те щастя, що лиш на забаву
Ти взяв і вітром розігнав.

Бо серце в грудях так часами
Тремтить, як листя в осени.
І я шукаю все світами,
Чи є ще правда між людьми?

У ЛІТНЮ НІЧ.

Коли у літні теплі ночі
Дивлюся в зорі золоті,
Пригадую роки дівочі,
І землі дорогі оті.

Малюю у душі картини
Тої чарівної землі.
Ліси і гори, полонини,
Що сняться в кожную ніч мені.

Бо в чужині мені тут нині
У сні шумлять оті жита,
Стою я знову при калині,
І маряться давні літа.

Кудись селом я пробігаю
Калини грона я несу,
Ромашки білі десь зриваю,
Приколю в коси я одну.

І в мріях так усе злітаю
На землі чарівні свої,
Хоч сльози тихо витираю,
І серце, так болить мені.

Землі чужої не картаю
Не нарікаю на людей,
Лиш з тугою тут проживаю,
Як місяць зійде, ой, блідий . . .

Тоді я думкою молюся,
Щоб Бог дозволив ще мені,
Дожити дня, коли вернуся,
І не померти в чужині.

Коли дивлюся в ясні зорі
Все в Бога щиро я молю,
Щоб він зіслав вже зірку волі
На землю чарівну мою.

ЧАРОДІЮ.

Чорнокнижнику, ти чародію,
Де я таємниці всі подію?
Ти мене що ночі підглядаєш,
Чим живу, що думаю ти знаєш.

Ти, як сторож небом все мандруєш.
І хоч і сам з Зорею романсуєш.
Ще розсієш сяйво й над землею,
Любуватись хочеш ти і з нею.

Я вночі ховаюся в надіях.
Щоб сльози не бачили на віях.
І тікаю з горем тим в садочок,
Але ти, – заглянеш і в куточок.

Чародію, сорому не знаєш.
Ти серця і душі викрадаєш.
І нема на світі де сховати
Нам нічого, щоб тобі не знати.

Маєш право в небесах сіяти.
Та чи смієш в душі заглядати?
Що ж, з тобою вже ніщо не вдієш,
Говорити – щастя, що не вмієш.

НЕЗАБУДЬКИ.

На першу зустріч ти мені
Ті сині незабудьки дав.
І там в садочку на весні,
Так тихо, — "не забудь" — сказав.

Край беріжка з тобою ми
Ходили квіти ті збирать,
І молодими ще грудьми
Хотіли долю всю піймать.

Та десь пройшли щасливі дні,
Ти відлетів неначе птах.
На другу весну ти мені,
Слав незабудьки вже в листах.

Писав в листах ти "не забудь".
І стало серденько тужить,
Дівчата незабудьки рвуть,
А я, — твою взялась сушить.

Проходив час, а з ним і я
Злітала вільно в забуття,
Присохла вже сльоза моя,
Замерзли в серці почуття.

Тепер, я тут на чужині,
Вже незабудьок не знайду,
Та серце тьохне все мені
І тут, над річку, як піду.

І серце втомлене уже
Знов незабудькою цвіте,
Та річка, де втопилось все
У пам"яті, мов сон зійде.

А у листах та квіточка
Вже покришилася давно,
І лиш маленька кришечка
Упала в серденько на дно.

муз. Дмитра Мошняги.

ЛИШ НАДІЇ НЕ СТАРІЮТЬ.

Пливуть, міняються години,
Нічого вічного нема.
Весну стрічають літа, днини,
Змінє осінь все зима.

І нам літа плывуть за ними,
Та не вертаються ще раз.
В душі лишають вічні зими,
І голова сивіє в нас.

І блиск з очей також погасне,
Поорють скиби нам чоло.
Ми зрозумієм, що це власне,
Життя нам молоде пройшло.

Бо в тілі сили вигасають,
І в серці зриви тихо сплять.
Лише надії не вмирають,
Ці ж не старіють, все горять.

ЗАКОН.

Багато в світі є речей . . .
Є щастя, горе, сподівання,
Убогість, славні багаті,
Існує в світі ще кохання.

Є села тихі, чарівні.
І ходить зло тепер по місті.
Лиш погляди не є одні,
Хоча збереш людей ти двісті.

Хто любить у душі спокій,
А другий лиш пригод шукає.
Хто скаже: На чеснотах стій.
А інший, все собі гуляє.

Я не перечу про любов.
Бо світ на ній лише існує.
Та є також сумління зов,
Що душі рве нам і руйнує.

І є ще сила, що веде
До храму Бога і ікон.
І, як світ світом, ця ж буде,
Бо ми є люди, . . . й нам закон.

НІЧКА.

Як в останніх сонце вже проміннях,
Поцілує землю кучеряву,
І закутаний таємно в мріях,
Обіймає вечір все в темряву. . . .

Тихо стане так тоді і мрійно,
І травичка теж здається мріє.
І до сну голівки хилять смирно
Рожі у садку, — вітрець не віє.

В небі тихо зірка лиш моргає,
Кожна там свою десь віднаходить.
І земля уся відпочиває,
Місяць з—за гори чарівно сходить.

І на крилах чарівних тихенько,
На хатки повільно ніч спадає.
Та землі торкнувшись поволенько
Сон руками все вже обіймає.

ДЕ Ж ТИ БУВ?

Не махай мені тепер рукою,
Бо жалі давно вже всі пройшли
Мабудь так написано судьбою,
Щоб ми в парі довше не жили.

Бо ж цвіли і відцвітали весни,
А в моїй душі була зима.
І сяли зорі, як навмисне,
Де ж ти був? Що я була сама.

В кожну ніч я в небо поглядала,
І питала в зірки про судьбу.
Часто так до півночі не спала,
Колисала десь в душі журбу.

Пам"ятаю, як зранив ти серце,
І глибоку рану залишив.
Від тоді не так вже гріло сонце,
Навіть місяць вже не так світив.

Довгий час вже вигоїв всі рани,
Наче хмари розійшлась журба.
І тепер вже небо знов зоряне,
І про щастя шелестить верба.

Бо життя не все жартує з нами,
А карає часто – пам"ятай.
Не блуди крутими вже стежками,
Ліпше своє щастя зберігай.

Як дві пташки бачиш на галузі
Не старайся обидві зловить.
Не махай мені ти на дорозі,
Бо твоя пташина відлетить.

МРІЇ.

Чи вам колись таке бувало?
У літні, теплі ночі,
Коли кругом усе заснуло,
А серденько не хоче . . .

Замріяно дивлюся в небо,
Ось зірка покотилась,
Мені нічого більш не треба,
Я мріями вся випилась.

І срібний місяць впливає,
Загляне у віконце,
Чому не спиш? Мене питає,
Вже скоро зійде сонце.

Крадеться нічка у кімнату,
З-за білого мусліну,
А я, стою – немов заклата
Кудись в край чарів лину.

В нічному вітрі відчуваю,
Як пахне черемшина,
Здається я у ріднім краю,
І ось цвіте калина.

Погаснуть зорі вже багряні,
Упадуть сонні вії,
Вмивають рожі роси ранні,
І відлітають мрії.

Чи вам колись таке буває?
Мені – буває часто.
Як срібний місяць впливає,
В своє я лину місто.

НЕ ТАК.

І я, чомусь не я,
І ти, чомусь не ти.
І все, чомусь не так,
Не так з тобою ми.

Що дня шукаю я,
Щоб те "не так" знайти,
Не знаю, чи то я
Ношу його, чи ти.

Лиш знаю, це "не так"
Порве у нас любов.
Бо серденька не в такт
Вже б"ються в нас давно.

І день вже не так: і,
Пропав десь сон з очей,
І погляд в нас сумний,
І в серці щось пече.

І ти стаєш чужим.
Шукаю самоти.
• Бо трошки не таким,
Як думала, є ти.

Бо щось не так воно,
Лиш де його знайти ?
Чия є тут вина,
Моя ? Чи винен ти ?

А може – ти є Ти,
А я є тільки я.
Лише разом іти,
Не судить нам зоря.

ЗОРЕ.

Ой зійди вже зоре ввечір з України.
В чужині ти, зоре, край мій пригадай.
Влий у душу сили, хай вона не гине,
Зіркою хай сяє, сяйва ти додай.

Розкажи, як вранці сонечко там сходить,
Чи в саду весну стріча ще соловей?
Чи дівча по воду ще з відрами ходить?
Розкажи, що знаєш про моїх людей.

Пригадай, як в нивах маки розцвітали
Як дозрілий колос в сонечку блищав.
Як женці з піснями до домів вертались,
Після праці, тихий вечір як настав.

Розкажи, чи ввечір ще сади там мріють?
Чи з небес блищить перлами зірок рій?
А тим людям з болю, що терплять і мліють,
Зоре, ти в серденька сили їм налий.

СТУНИ ДУШІ.

Ти постукав в двері дуже тихо,
І так скромно увійшов в кімнату.
Я не знаю щастя це, чи лихо
Привело тебе в мою знов хату.

З радости серденько аж забилося,
В самоті про тебе я писала.
За вікнами вітром лиш шуміло,
Я відчула, що прийдеш, я ждала.

Назбиралось в душу стільки вражень,
В мене вже думки цвіли словами.
Та завмерло все те від напружень,
Хвиля змила квіти ті роками.

Ми мовчали, вітер лиш заводив,
Задзвеніли часом тільки шиби.
Таємничість він якусь наводив,
Що ніяк нам не пройшли крізь губи.

І таємні звуки ті зростали,
Та в кімнаті по кутах ховались.
Так, якби якогось суду ждали,
Наче б так вони чогось боялись.

Де вражіння діти, я не знаю.
Як душі акорди приглушити?
По розтросених клявішах граю,
І не вмію знов їх настроїти.

І клявішів звуки вже так п"яно,
Крилами мов чайки, десь злітають.
Повертаються вони не ждано,
І в душі фортесом заривають.

На сьогодні звуки ті таємні,
З болю у симфонію зібрались.
Для ума вони такі невинні,
А в душі вже струни геть порвались.

БОГ ПРЕДВІЧНИЙ.

Це шостий січня – тихий, теплий вечір.
На небі блідо мерехтить зоря.
Ах так, у нас це нині є Свят–Вечір,
А в хаті тихо так, – когось нема.

Моє серденько з жалю защеміло,
В кутю із ока капнула сльоза.
Одне порожнє крісло залишилось,
Сиділа в ньому мати все моя.

Христос Родився! Десь співають люди,
Сьогодні радість в коляді тремтить.
О, скільки світла і утіхи всюди,
Моя душа чомусь сумна – мовчить.

Враз гляну я на хрест і на тризуба,
Який же вечір мають ті в тюрмі?!
Вони не бачать навіть зірки з неба,
А тут – ці сльози на лиці мені.

І личко в мене так засоромиться,
Хіба ж такі вкраїнки є жінки?!
З портрету навіть мати засмутиться. . . .
Куті взяла я ложку до руки –

Христос Родився! Веселіться нині,
У душу радість Бог післав мою.
Народиться нам воля на Вкраїні,
З тюрем народ побачить ту зорю.

Як українка я незломно встала,
Тепер з портрету мати усміхнесь,
Разом з людьми цю пісню заспівала,
Що Бог Предвічний народився днесь!

ТАЙНА ЖИТТЯ.

Коли матуся спину нахилила
Ще над колискою, колись, як я
Не розуміла ласки, і не знала,
Що повторяла все моє ім'я.

Коли вона так любо усміхалась,
Благала в Бога долі. все мені.
Тоді моя то доля лиш кувалась,
Не знала я, які зустріну дні.

Життя плело собі таємну нитку,
Ні краплі в ньому не було терпінь.
І я росла та пряла срібну сітку,
До щастя, де ні сліз, ні горя тінь.

Цвіли і відцвітали так каштани.
Вкривались снігом знов дерев гілки.
А з тим і я, неначе кущ калини,
Цвіла, не знала, що це день гіркий.

Та, як уперше серце в біль скувало,
Тоді пізнала я, що це життя,
Не все трояндами в нас розцвітало,
А нам боротись треба за буття.

Але в бою тім все я упадала.
В долинугнулася, немов лоза.
Аж поки тайни я не розгадала:
Що з щастям в парі все іде сльоза.

НА ЦВИНТАРІ.

Хрести, хрести, і всюди лиш хрести,
Один бідненький, другий мармуровий,
Мені прийшлося квіти принести,
Під хрест скромненький, тільки березовий.

Хтось дорогий лежить під тим хрестом,
І я прийшла когось ось тут шукати,
Та не збудити тих, що вічним сном
Заснули вже, – тебе не збуджу, Мати.

В чужу тут землю, Мамо, ти лягла,
І не шумлять тобі пісень ліщини,
Дарма так часто мрії ти плела,
Що вернемось колись до Батьківщини.

Пройшло життя тобі на чужині,
Ти не діждалась волі України,
Нехай, хоч тут тобі в чужій землі,
Присниться куш червоної калини.

Спи тихим сном, – про Україну сни,
Лети на білих крилах до ідеї,
А як прийде для нас всіх день весни,
Встань з гробу й полети до Неї.

ЗНОВУ ТОБІ.

Матусю, глянь — бузок вже розцвітає,
Дивися — чорнобривці поплелись.
Ясмин твій у вікно вже заглядає,
А ти казала, не росте, колись.

Зазеленіла травка кругом хати,
І день вже довший, мамо, вже весна,
Ось чуєш? Стала пташка щебетати,
Чому мовчиш ти? Ах, тебе нема.

Не бачиш і не чуєш, ти заснула,
А я тебе не смію розбудить.
Але ж, Матусю, — я щось пригадала,
Чи ти сказала, щоб бузок полить?

І ще про щось мені ти говорила,
Тепер пригадую твої слова,
І хоч тебе покрила вже могила,
Ти все ще тут, сидиш біля стола.

Бо вранці сходиш ти з промінням сонця,
Ти пташкою співаєш на бузку,
І місяцем в ночі ти до віконця,
Заглянеш і отреш сльозу гірку.

З заходом сонця ти мене прощаєш,
На кріслі я твоїм в садку сиджу,
Лагідним вітром личко поцілуєш,
А я, за тебе, "Отче Наш" кажу.

Ночами часом ти мені приснишся,
І ранком смуток мій з лица десь щез.
Бо ти до мене ніжно так смієшся,
Я знаю, Мамо, ти не хочеш сліз.

ТОБІ, МАМО!

В цей день великий твого свята,
Тебе вітаю, знов так само.
Бо хоч довкола піду світа,
Таких, як ти немає, Мамо.

З тобою я пройшла тривоги,
Але в життю я не упала.
Бо з терня чистити дороги
Ти все мені допомагала.

В найгірших хвилях ти все знала,
Найти потіху і розраду.
Ба льзам у душу ти вливала,
Давала добру все пораду.

В цей день бажаю, щоб ти знала
Як я люблю тебе сердечно.
Бо може часто і я дала,
Хвилину прикру, необачно.

За те я в Бога все благаю,
Тобі Матусю довгі літа.
Тебе завжди я прославляю,
Бо не найду таку й край світа.

ДЛЯ МОЄЇ МАМИ.

Хіба словами можна передати
Любов, що в серденьку горить?
До тебе рідна найдорожча Мати,
За ласку, що в очах зорить.

За ночі твої часто не доспані,
За мене безліч тих турбот.
Коли на вколішках ти вже зарані,
Благала долі, щоб дав Бог.

Дитям навчила ти мене молитви,
Любить навчила рідний край.
Ти радо віддавала всі пожертви,
Щоб в душу ніжність влити в край.

Ціле життя терпінням віддаєшся,
Зі мною, ще й тепер терпиш.
Коли сміюся, ти також смієшся,
Як плачу ти теж сльози ллєш.

Тож на коліна завжди припадаю,
Як тільки запалає схід.
І щиро в Бога я тобі благаю,
Ще жити, Мамо, многих літ!

В ДЕНЬ МАМИ.

Недавно Мамо, я в цей день тобі,
Ще многих, многих літ бажала.
Що доля готувала вже мені,
Я цього ще зовсім не знала.

Сьогодні, любя Мамо, — я день твій,
Лише у спогадах вітаю.
І Бога прошу все о твій спокій,
Як на коліна припадаю.

Перед портретом квіти — я кладу,
Поглянеш ти — така правдива.
Враз чую наче Матір я святу,
І серце набирає дива.

Немов хтось шепче в ухо із небес,
Не плач, бо там вона щаслива.
Моє серденько повне тих чудес,
І ще зростає віри сила.

Бо маю маму я десь ще одну,
Вона для всіх така ласкава,
І я крізь хмари в небо зазирну,
Нехай буде тій Мамі слава.

Тебе Матусю, збережу таку,
Любови повну і ласкаву.
Для пресвятої Мами — я буду,
Пісні співати все на славу.

М А М І.

Де чорнобривці в нас цвіли садками,
Де в річках склилась чистая вода,
Я світ зустріла на руках у Мами,
Зростала в щастю з нею — молода.

Мої там свіжі розквітали весни,
І серед літа впали там сніги.
Покинула я те гніздо чудесне,
Бо доля розтягнула нам шляхи.

Серед шляхів тебе згубила — Мамо.
Круті ж занадто були ті стежки.
Мою ж любов нічого не змінило,
Хоч розділили нас важкі роки.

Коли над вечір вийду я в садочок,
Лиця торкнеться вітерець легкий,
Мені здається хоч би на часочок,
Що рук твоїх, це дотик дорогий.

Як чорнобривці стану я зривати,
Так зразу попливе сльоза гірка.
Тебе між ними хочу відшукати,
Мені ввижається твоя рука.

І дотик рук твоїх на своїх косах,
Я чую ніжно як пестить мене.
Обличчя твоє бачу в ранніх росах,
Ніколи не забуду я тебе.

муз. Дмитра Мошняги.

ДАЙ МЕНІ МАМУ.

Нічка розкинула зорі багряні.
Сон біля вікон тихенько ходив.
А біля ліжка у вечір веснянний,
Хлопчик у Бога так широко просив:—

Боже великий пошли мені маму.
Тяжко на світі прожить сироті.
Боже, я хочу так мати лиш маму,
Дай мені маму ще раз у житті.

Дай мені маму, щоб сльози обтерла.
Щоб до серденька свого вона,
Широ з любови мене пригорнула,
В мене на світі нікого нема.

Зірка почула молитви хлопчини.
З жалю упала у діл під вікном.
Янгол зійшов і своїми руками
Ніжно, як мама до сну коливав.

БАТЬКОВІ.

Коли ще в батька на колінах
Я слухала, як в бій ішли.
Як лилась кров з сердець ранених,
Як мужньо ті борці лягли.

Питала я про Україну,
І звідки горе те прийшло.
А батько, — помовчав хвилину,
У нього зморщилось чоло.

А брови гнівно насупились,
І я тремтіла, як дитя,
— "Вони за Україну бились,
І я, ще сяду на коня."

Розказував, мов казку батько,
При цьому важко він зітхав.
Я виростала дуже швидко,
А час ішов — кудись злітав.

Моє дитинство пролетіло,
Багато сталось в одну мить.
В цілому світі загреміло,
Вже й мамі, батька не спинить.

Чи був героєм він — не знаю.
Бо ж ними вкрилася стерня.
Але всім серцем відчуваю,
Що впав він в бою із коня.

Коли земля прийняла тіло,
О, Боже, душу Ти прийми.
Бо за святе пішов він діло,
За нього шепчу молитви.

А ТИ ОДИН.

Міняється зима з весною,
І осінь з літом, ніч із днем.
Так, як ненависть із любов"ю,
І ясне сонечко з дощем.
Як десь з якогось метеора
На волос сиплеться мороз.
Неначе мить, пропало вчора,
І як орел відлетів час.

А ти, один, — біліють стіни.
В твоєму домі самота.
Лиш в маривах проходять тіні,
Небес синіє висота.
Вирізьблюєш в уяві нині
Яри, потоки і ліси,
Що застрягли в московській глині,
Де розпасаються біси.

І з болю ти божеволієш.
І затискаєш кулаки.
І самоцвітів сам насієш
В зболілу душу, щоб таки:—
Тобі звучали ще сонати
З тих чарівних, далеких днів.
І щоб на силу сподіватись
Про здійснення чудових снів.

У привидах, в пустій кімнаті
Ти загорішся, повний мрій.
І злинуть висліди завзяті
А в душу напливе спокій.

Що прийде день, прийде хвилина,
Ми разом всі підемо в бій.
Впаде московщина здичіла,
А ми здобудем знов край свій.

НЕ ВЕРТАЙСЯ.

Тобі багато хочу я сказати,
Та риму до вірша я не найду.
Зневіра серце почала кусати,
І я щоденно щось нового жду.

Я прагну щастя, наче квітка сонця,
За щирість і любов я все віддам.
Але мене ти бачиш лиш з віконця,
А за вікном ти світ увесь спіймав.

Та знай, коли ти другу покохаш,
Хоч би на день, чи на одну лиш мить,
Дороги ти до мене більш не маєш,
Хоч буду я терпіти і тужить.

Тобі в душі я щастя побажаю,
Усе що прагнеш ти в житті зазнай.
Про тебе певно нишком я згадаю,
Але до мене – ти вже не вертай.

БАБУСЮ.

До бабусі дівчина прийшла,
Тепла й погідна ніч була.
О, бабусю, ти поворожи,
Чи кохає він мене — скажи.

Я голубко віск тобі зіллю,
І про долю все твою скажу.
Що вощина скаже те й буде,
Правди не сховаємо ніде.

Хоч би й чарів, ти усе зроби,
Та про долю правду розкажи.
Бо мені не спиться по ночах,
Він завжди стоїть мені в очах.

Глянь, вощина в перстінь залилась,
Ти голубко заміж вибирайсь —
І мершій готуй же рушники,
Він попросить твоєї руки.

На весні він старостів послав,
Дівчину посватать обіцяв:
Повінчаємося в осени,
Тоді станеш жінкою мені.

Перейшла і осінь і зима,
По коханому сліду нема.
Розквітає друга вже весна,
Жде в надії милого вона.

А коханий, другу пригортав,
Дівчині він навіть не сказав,
Очі карі вже давно забув.
Ніжно сині він тепер любив.

ПРИЙДИ.

Прийди, скажи, що це неправда,
Хоч буде це нова брехня.
Що це лиш сон мені приснився,
У літню пору — серед дня.

Скажи, що я погано чула,
Що це не ти — мені сказав.
Скажи, що хочеш, — як ти вмієш,
Щоб я щаслива була знов.

Ще пригорни мене до серця,
Хоч не для мене б"є воно.
Нехай тобі в той час здається,
Що ти з другою — все одно.

Скажи мені неправду знову,
Так, як сказав ти це давно.
А я тобі, хоч не повірю,
Лиш серцю легше, щоб було.

Скажи, що ти мене кохаєш,
Нехай брехнею вп"юся я.
Хоч у думках ти другу маєш,
Скажи, що тільки я твоя.

ТРИ РОЖІ.

Приносив мені ти рожі,
Білі, жовті та червоні,
І серденько у тривозі,
Загорілось знов в коханні.

Біла рожа говорила
Про твою шляхотну душу,
Та душа мене манила,
Я признатись в тому мушу.

І хоч жовта, як ворожка
Все шептала про розлуку,
З кожним днем зростали трошки,
І кохання і розпука.

А червона розквітлась,
Серце в мене розпалила,
Та зневіра підкрадалась,
І отруту запустила.

Біла вже тепер чорніє,
Осипається червона,
Лиш та жовта розквітає,
І ятриться в серці рана.

Хоч зачарує тебе краля,
Як зірка з всесвіту ясна,
Та як сумна настане хвиля,
Ти знаєш, щастя дам лиш я.

Хоч будеш в мріях ти горіти,
З другою в пестошах заснеш,
Як стане серденько боліти,
У мене лікаря найдеш.

Ходи з коханою за ручку,
Цілуй принадливі уста,
Та серед пестошів у нічку,
Підшепче серце – "це не та".

Бо знай, думками я з тобою,
Хоч друга в раменах твоїх.
Правдиве щастя – лиш зі мною,
Не найдеш кращих ти доріг.

ЗНАЙОМЕ ІМ"Я

Як в серці стане пусто та порожньо,
А друга не заступить порожнечі,
Тоді в душі почуєш так виразно,
Знайоме ім"я задзвенить над вечір.

Як у садочок вийдеш відпочити,
Вечірня зірка в небесах засяє,
Вона буде тим ім"ям мерехтіти,
І вітер про це ім"я заспіває.

Уранці, ввечір, навіть серед ночі,
Знайоме ім"я все буде дзвеніти,
І ті три букви милі і болючі,
Тобі в душі будуть завжди тремтіти.

І хоч, як схочеш ти про них забути,
Ти будеш з ними завжди засипляти.
І через них не зможеш ти заснути,
Бо в сні будеш це ім"я повторяти.

* * * * *

Ти був для мене, як для ночі місяць.
Ти був мені, як сонечко для дня.
Як небо, під яким злітає птиця.
Ти був мені — та провідна зоря.

Ти сяйво повернув очам несонним.
І ночі стали набирать краси.
Ти душу оповив тим чаром дивним,
Коханням чистим краплі як роси.

Мені, сіяло сонце серед бурі.
Ніякі хмари не були страшні.
Могла піднятись на найвищі гори.
Таку то силу ти давав мені.

Жила безжурно, як у морі рибка.
Чужим для мене був огидний світ.
Для мене ти був — та єдина шибка,
І це вікно, в якому був весь світ.

О, будь же знову, місяцем і сонцем!
Будь зіркою, яка веде в життя.
І будь мені єдиним тим віконцем,
В якому ціле щастя бачу я.

ТИ НІКОЛИ НЕ ЛЮБИВ.

Сіло сонце спочивати,
І край неба загорів,
А крізь вікна аж до хати,
Вечір спомини привів.

Затремтів бузок листками,
Арфи мов торкнувся струн.
І у серці пелюстками,
Щось давнє збудилось знов.

Знов сміється літо сонцем.
Сине небо — океан,
Білі квіти під віконцем,
А у серці — стільки ран.

І твої невірні очі
На піску лежу одна.
І дивлюся в сині кручі,
Ми разом . . . та я — сама.

Аж тепер я відчуваю,
Ти ніколи не любив.
Ти так близько був зі мною,
А далеким став таким.

Сіло сонце спочивати,
Накидає нічка шат.
В тебе серця не шукати,
В твоїх грудях — м"яса шмат.

ВЖЕ ДРУГИЙ РАЗ.

Вже другий раз прорвалась нитка,
Яка мережила життя.
Скотилися одна сльозинка,
Яку оптерла я з лиця.
І знов борюся з самотою,
Цей другий раз такий важкий.
Бо пережитого з тобою
Було багато – милий мій.

Ти щастя дав мені перлини,
Для тебе линув з серця спів.
Я не забуду ті хвилини,
Як серед снігу мак зацвів.
Мене окрилила надія.
Невже ж і світ в моїх руках?
Та все це була – дивна мрія.
Життя вказало інший шлях.

Кохать тебе не стало сили.
Важких було багато днів.
І залишилися могили –
В мойому серці тихий гнів.
Тепер, лиш згадки про стежини,
Про твій різкий, страшний язик.
І як боролась я щоднини,
До доброго, щоб ти привик.

Але, ми в світі тільки люди.
Яким дається все на мить.
Тепер, тебе я бачу всюди,
Хоч серце стогне, але спить.
Ти, як клядьбу на вітер кинув
Розвіяв, як по полі мак,—
Мое кохання і полинув,
Щоб погулять, як нижчий всяк.

"БАРАМБІТ"

Де трави ніжно пахнуть сіном.
Смереки вбралися в шишки.
Під голубим і тихим небом,
Розлилось озеро таке:

Воно уранці, мов дрімає,
Сієє кришталем. В обід
Неначе з сонцем розмовляє,
Таке чарівне "Барамбіт".

Над вечір сонце, як сідає,
По той бік гори і хатки,
І "Барамбіт", – все утихає,
Немов, молилось би таки.

А як вночі, там місяць вийде,
Щоб покупатися в воді.
То враз з ним туга знову прийде,
Пригадую свій край тоді.

Але, як зорі засміються
З-поза смерекових гілок,
Мої всі жалі розійдуться,
І безліч родиться думок.

Там, думаю про Україну.
Коли ж бо серце скрушить жаль,
Сльозам дам волю на хвилину,
І трошки успокою біль.

Коли вночі, у "Барамбіті",
Вже тихим сном, усе засне,
Я думаю, що десь на світі,
Є краще царство, ще одне.

Як озеро шумить, я чую,
Мов з України йде привіт.
Люблю його, бо долі знаю,
Ніщо не винен "Барамбіт".

Тоді про все тут забуваю.
Дивлюсь лиш в зорі золоті.
Душею там відпочиваю,
Хоча уста німі такі.

І ось для чого я що року,
Як літо прийде до воріт,
Беру ключі від авта в руку,
І поспішаю в "Барамбіт".

НЕ ШУКАЙ ВИНИ.

Якщо на правду ти мене кохаєш,
Страждань заощади і відійди.
Як серце ти раниш – того не знаєш,
В життя без тебе легше буде йти.

Коли в твоєму серці хоч крихітку
До мене почувань було колись,
Стисни мою лиш руку на хвилинку,
Без слів оправдання ти віддались.

І не шукай вини в собі чи в мене,
Найтяжче є побачити себе.
З тобою щастя то цвіте, то гине,
Бо квітку ту зневіра завжди б'є.

Пробач мені за все, що я сказала,
Не розуміла я тебе ніяк.
Одне лиш знаю, щиро я кохала,
Твоє ж кохання все було – не так.

ЯК БЕЗ ТЕБЕ БУТИ?

Ти злетів на крилах наче мати,
Десь з якогось краю чарівного.
Щоб мені крихітку щастя дати,
Розігнати біль із серця мого.
Як промінчик сонця серед ночі
Засіяв в душі серед розпуки,
На надіях стоптаних, де очі —
В райдузі безтями вже і муки—
Затемнились хмарою зневіри,
Все померкло як у тьмі безодні,
До людини не ставало віри,
Я жила хвилиною — сьогодні,
І у завтра глянути не сміла,
Бо мені нічого вже не треба,
Раптом ясна зірка заясніла,
Ти злетів, як дух святий із неба.

Як сліпця ти взяв мене за руку,
І провів, де сонечко сіяє.
І від слів твоїх ніжного звуку,
Вітер всю зневіру розганяє,
Від твого теплого проміння
Десь щезають хмари помаленьку,
А очей твоїх райдуга синя —
Вкинула незнане щось в серденько.

Чи кохання знову? – Я не знаю.
Чи ще раз словам в життю повірю?
Серед ночі в зірок я питаю,
Бо згубила баянс я і міру,
І на зустріч щастю вибігаю,
Хто ж його в життю з нас не бажає?
Завтра що принесе – я не знаю,
І тим краще, – серце не страждає.
Бо нащо мені сьогодні знати,
Що для мене доля знов готує,
Хоч би келех я пила отрути,
Хай і так, бо ж, як без тебе бути?

БІЛЬ ДУШІ.

Коли одна частина тіла
У тебе часом заболить,
Змарнієш, сила відлетіла,
Та гірше, як душа болить.

Бо болі тіла медицина
Сьогодні скоро укоїть.
З душею більша вже проблема,
Мов вуж, її все щось троїть.

Ти відчуваєш, як він в"ється,
Як серце зовсім сполонив.
І ночами тобі не спиться,
Кудись ввесь спокій відлетів.

Так намагаєшся заснути,
Та серце міцно в грудях б"є.
І ти не в силі задавити
Того вужа, що спокій п"є.

Він бавиться в душі , радіє,
А в тебе сльози на очах.
Отак, душа твоя хворіє,
І не підеш по знахарях.

Такі дістати в нього ліки,
Щоб щастя знову нам віддав.
Бо біль такий душі великий
Лиш знає той, його, хто мав.

ЄВШАН ЗІЛЛЯ.

Любити легко, як щаслива
До дна ти чашу щастя п"єш,
Коли замріяно із милим,
Разом своє гніздечко в"єш.

Як трунок щастя упиває,
Немов євшаном, все манить.
Життя тобі ще підливає
У серце зілля, що кипить.

І на шляху тім ти збираєш
Одні лиш рожі запашні,
Руками жадібно згортаєш
Усі ті квіти лиш собі.

Це легко – кожен з нас зуміє.
Але зумій любить тоді,
Як серце в болі аж зомліє,
Безрадно стогне все в біді.

Потонути в щасливім морю,
Вино кохання легко пить.
Та хто кохає, навіть , в горю,
Той знає, що любов – болить.

Хто чашу горя п"є отрую,
Хоч в серці коле і болить,
Нема євшану, щоб таку
Відкинуть чашу, та не пий.

В руках ти чашу щастя маєш.
Та пити з неї – не посмій !
Уста спрагнені доторкаєш,
А в серце наче вкусить змій.

Ти знову п"єш свою отрую.
Ту чашу з уст не віднімеш.
Труїш безрадно душу свою,
Не можеш вже, а дальше п"єш.

Терпливо горе випиваєш,
Гірку ту чашу п"єш до дна.
Євшану зілля не шукаєш,
Хоч ніч безсонна не одна.

Отак любити треба вміти.
Хоч горе в серці – усміхайсь !
Все, що життя несе, приймати.
Ні на хвилину не вагайсь !

БЕЗ ТЕБЕ.

Без тебе я, як човник без весла,
Як рибка без води – загине.
Без листя як зеленого весна,
Як квітка, що без сонця в"яне.

Як день без ночі, нічка, як без дня.
Як небо без зірок – сумує.
Як без дощу та спрагнена земля,
Без тебе сохне серце моє.

Без тебе небо завжди є сумне,
Хоч навіть сонечко нам гріє.
А як на землю ніченька зійде,
Моє серденько з туги мліє.

Кохай, нехай у сірі дні мені
Знов ясне сонечко засяє.
Хай місяць чари шле мені у сні,
Коли в віконце заглядає.

Хай знов почую слово з уст твоїх,
Що серце полум"ям займає.
Хай зникне хмарка із очей моїх,
Хай щастя в них іще засяє.

* * * * *

Коли у серці рана запече
Не поливай її сльозами.
Хай усміх прикрасить твоє лице,
Ціле життя – одні лиш рани.

Хай відібеться усміхом в очах
Той біль, що душу рве – шматує,
Поглянь, – ось там у синіх небесах
Для тебе доля – щось готує.

Забудь про вчора – в завтра ти гляди.
А час твої загоїть рани.
І знов для тебе зацвітуть сади,
Бо так природою нам дане.

Все ж найстрашніша буря прогуде,
Веселка в небі засіє.
Душевні болі щезнуть, жаль пройде,
А серце, знову ж – покохає.

РАНОК.

Вже сонце встало, вибралось в дорогу.
Роси перлини сріблом засіяли,
В таку ж бо свіжість ранку весняного,
Ромашку ніжно бджілки цілували.

Долиною схилюлися берези,
Над річкою, що камінь підмивала,
Нашіптує вітрець чарівні фрази,
Лоза з кохання — коси розплітала.

А сонце стало в річці умиватись,
Десь пташка вже молитву щебетала.
І чарам тим не мож надивуватись,
Що Божа ласка нам на світ послала.

І дивляться очей твоїх зіниці,
А чар природи — душу залоскоче.
Хай слава буде Богу і цариці,
Бо ранком тим ще жити серце хоче.

ЗАКОХАНІ ОЧІ.

Закохані очі,
О, скільки кохання.
В них мрії дівочі,
Палке сподівання,
В них сонечко світить,
І зорі сіяють,
Вони наче квіти
Волошки синіють
Невинно у полі в житах.

Закохані очі,
Про зраду не знають.
Що доля захоче,
Вони не питають,
Вони покохали,
Як тільки уміли,
Все серце віддали,
Вогнем загоріли,
А завтра пізнають життя.

А завтра в очах тих
Сльоза появиться,
І дня не прожити,
І вночі не спиться,
Погасне в них промінь,
Кохання зів'яло,
Залишиться спомин,
Що серце кохало,
І все проминуло, як сон.

Не можеш дівчино
Від цього втікати.
Бо долі в кайдани
Не можем скувати.
Вона ж бо крилата,
Під небо злітає,
А часом — проклята
Із світа зганяє,
Закохані очі сумні.

муз. Дмитра Мошняги.

СОНЯШНИКИ.

Їх сонце малювало,
І вітер колисав.
Росли собі помало,
Ніхто про них не дбав.
Росли і під віконцем,
Із жовтим фартушком,
З великим чорним серцем,
Впивались тихим сном.
Їх соняшники звали.
І знали їх усі.
Проміння в сонця крали,
І соняшні лучі
Їм серце нагрівали
На батьківській землі.
Їх зернята любили
Старі й молоді.

Тепер я тут в чужому краю,
Роками їх уже шукаю.
Найшла я їх, та не такі.
Вони мізерні та малі.
В них серденько лише маленьке,
І фартушок блідо-жовтенький,
Хоч сонця мають тут досить,
Та мабуть дощик не росить.
Не ті вони, не ті.

До місяця сміялись
У тиху ясну ніч.
Росли і дивувались
Куди поділась Січ?
Це квіти України,
Прикрашували сад
Убогої хатини,
Тримтіли від досад.
І мріяли про волю,
Про золотисті дні.
То ворожили долю
Дівчатам на весні.
І з своїм чорним серцем
І жовтим фартушком,
Стояли — грілись сонцем,
Молились вечером.

Тепер я тут в чужому краю,
Роками їх уже шукаю.
Найшла я їх, та не такі.
Вони мізерні та малі.
В них серденько лише маленьке,
І фартушок блідо-жовтенький,
Хоч сонця мають тут досить,
Та мабуть дощик не росить.
Не ті вони, не ті.

ВІНОЧКИ.

Віночки у річку кидають дівчата,
 Щоб розказали їм про долю.
 А доля химерна, а доля завзята,
 Пливе собі вінком – водою.
 Лиш місяць їм з неба дорогу покаже,
 Пливе: багато їх рікою.
 – "Дивися, той з маків, гарненький він дуже,
 Поглянь, – це ж мій, аж за горою.

Ой, чому так далеченько
 За горби відплив?
 Чи в селі десь тут близенько,
 Милий мій не жив?
 Повернися мій віночку,
 Повертай назад.
 Вишивала я сорочку
 Милому з цих хат.
 Ти за гори десь женеш,
 З хати рідної візьмеш, візьмеш?

Спішиться віночок, дівчини не чує,
 Пливе водою – поспішає.
 Він долю щасливу, щасливу віщує,
 Багатий хлопець покохає.
 Та тільки не з цього села він прибуде,
 А десь з чужини, за морями,
 Вернися віночку, бо жаль мені буде
 За рідним селом, за друзями.

Я не хочу багатого.
Бідний хай візьме.
Не піду я до чужого
Краю жить ніде.
Лучче буду дівувати,
Стань, і затопись!
Тяжко буде забувати,
Де жила колись.
А вінок собі пливе,
Доля десь його несе, несе.

Ось, так ворожили дівчата вінками.
Чекали і долі і щастя.
А роки десь бігли, втікали стежками,
Чого дочекалася Настя?!
В чужину загнали вітри — молоденьку,
Покинула рідну хатину.
Ту річку у снах тепер бачить частенько,
Де плаче верба біля тину.

Тут віночків вже немає,
Маки не цвітуть.
Про вінки ніхто не знає,
Долі не зовуть.
Лиш, як часом над рікою
Стане вечірком,
Так і бачить, як водою
Хвиля йде — вінком.
Відпливають хвилі в даль,
А на серці стане жаль, стане жаль,
стане жаль.

муз. Стефи Ковали

У РІЧКУ КИНУЛА ВІНОК.

Я пам"ятаю місяць став
Над річкою і заглядав.
На шовком виштий рукав,
Шнурок тяжких коралів впав.
Червоні зграбні чобітки,
А у руках в дівчат — вінки.
І я несла вінок з барвінку,
Щоб в річку кинути його.
Щоб знати хто візьме за жінку,
Хто ближче серця могого.

У річку кинула вінок,
Він зачіпився за пеньок.
До нього швидко підпливав,
Віночок хлопця, що кохав.
Кругом барвінку обернувсь,
Поплив, — а мій з пеньком лишивсь.
Навколо нього так багато
Підплило гарних ще вінків.
Лиш милого спішив завзято,
Ідесь прощальний спів дзвенів.

Тоді вже серденька дівчат
Відчули, що він кине сад,
І рідну хату і ріку,
Бо при мойому він вінку,
Лиш на хвилиночку пристав,
І знов в незнане поспішав.

А річка вкрилася вінками,
Лунав дівчат тужливий спів.
Вінок коханого морями
Відплив — лишився в серці гнів.

Тепер у літню ніч часом,
З чужини лину я орлом,
Над річку і у ті садки,
Дівчата де плили вінки.
Щоб долю свою віднайти,
Моя загнала у світи.
І тут я бачу ті віночки,
Як ними вкрилася ріка.
Дівчат і синьо-жовті стрічки,
І молодого юнака.

ВОРОЖИЛИ ДІВЧАТОНЬКА.

Вийшов місяць над горою
І з подиву аж зомлів.
Наче б квіти над рікою,
Рій дівчат кругом засів.
Кожна в стрічках і коралях,
Вишиваних рукавах,
Розквітає у кольорах,
І віночок у руках.

А на другім боці хлопці,
В шаравах — козаки.
В них віночок десь на боці,
Заховали з—під руки.
Він тихенько підкрадеться,
Кине свій вінок в ріку,
Щоб дівчатам не признаться,
Дівку, любить він яку.

Дівчата пісню заспівали,
Вінки у річку покидали.
Тепер пливи собі водою,
І розкажи мені про долю.
Віночку, річкою біжи,
Чи любить милий — ти скажи.
І стань при хаті де живе,
Той, хто посватає мене.
Дівчина долі виглядала,
І милого вінка чекала.
А він з її вінком пристав,
Шапевно, вірно покохав.

Правду ти скажи віночку,
Бо мене як підманеш,
Я другу найду ворожку,
А від чарів не втечеш.
Милий чаріз як нап"ється,
Покохає лиш мене.
В нього серденько заб"ється
Лиш до мене гаряче.
І пливуть віночки тихо,
Наче місяць серед зір.
"О сь, поглянь, Оксано! лихо,
Чи не твій попав у вир?"
"Мій віночок утопився,
Кинув долю у ріку.
Певно милий задивився
На другу уже яку".

Віночку, чом ти утопився?
Чи милий в другій залюбився?
В надіях я тебе сплітала,
Так щиро милого кохала.
Жила у радості я мрій,
І повна все була надій.
Чом не спіймав ти як рука,
Мойого милого вінка?
Чи може синя та волошка,
Чи з лісу чорная ворожка,
Чи з неба місяць так зробив,
Щоб милий більше не любив?

Ворожили дівчатонька
Поки місяць не зайшов.
З чиїм сином, чия донька,
Чи кохає, чи забув?
А вінки пили водою
Лиш один на місці став.
Так, напевно він за мною
І дивитись перестав.

Аж тут хвилі в річці збились,
І віночок донесли.
Два вінки разом зчіпились
І у парі вже пили.
З—за вербини вибігає
Задоволений козак
І миленьку пригортає:—
"Добра доля! Добрий знак!

Віночки вже попили в парі,
Горіли в щастю очі карі.
Давно до тебе залицявся,
Лише признатися боявся.
Шукай дівчино рушники,
Бо старостів тепер таки,
До тебе певно вже пошлю,
Тебе за жінку я візьму.
І знову місяць вийшов з хмари,
І на віночки кинув чари.
Бо хто про долю запитав,
Віночок правду розказав.

ЧИМ Є КОХАННЯ?

У пристані байдужих сірих днів,
Спитала я життя несміло
Чим є кохання? – Чар солодких слів?
Чи може це фізичне діло?

Чи з ласки лиш, а не з душі хотінь?
Чи з уст холодних поцілунок
Дасть серцю твому щастя, хоч би тінь,
Коли не щирий це дарунок.

І в чому бачимо кохання чар?
Чи в самолюбстві лиш своїм?
Як не горить правдивий серця жар,
То й щастя не буде нікому.

Коли ж холодна і суха душа
Не здібна чесно покохати,
То найсолодші і палкі слова
Тепла життя не зможуть дати.

Бо душу не сховати в тінях вій.
Вона, як тінь замутить очі.
Чим є кохання? – Жменька гарних мрій?
Чи пасмо спогадів болючих?

МИСЛИВЕЦЬ.

Очей синявих не відкрив ще ранок,
В тіні сосон дрімав ще тихий ліс.
Блищало озеро з зелених рамок,
І ранній спів пташок десь вітер ніс.

Мисливець сів під кущиком з стрільбою,
Замріяно закутаний в думки.
Щасливо він, похитує головою,
І жде собі на дикії качки.

На чисту воду виплила родинка: —
Лебідка перша — чи нема біди?
По середині плили лебедятка,
А в заді лебідь сів серед води.

Під гілочки верби спішить лебідка,
І наглядає діточок своїх.
Лілея їх вітає, рання квітка,
А лебедь гордий, зберігає всіх.

Та враз води спінились тихі хвилі,
І лебедят ще ніжненькі крильця,
Прошили свистом два короткі стріли,
І перестали битись їх серця.

Мисливець з жалю сльози витирає,
Вже відхотілося йому й качок.
Лебідка й лебедь по воді шукає,
Хто ж міг убити їхніх діточок.

Це лиш пригоди захотів хлопчисько,
Що від мисливця трохи дальше сів.
Мисливець підійшов до нього близько,
"Куди ж ти хлопче совість свою дів?

Та злий хлопчисько для пригод і слави,
Розбив родинку ніжних лебедів.
У нього серце не було ласкаве,
Чужим лиш горем він його поїв.

А лебедь і лебідка притулились,
Мисливець серцем відчував їх біль.
Була родинка – нагло розлучились,
Поплило щастя серед тихих хвиль.

Вже сонечко пристало на горбочку,
Зомліли з жалю лебедям серця.
Лиш пісня лебедина по ставочку,
Неслася тихо й тужно, без кінця.

ЛЕБЕДИНА ПІСНЯ.

Збудився день і синіми очима
Вдивлявся в ранок повного промінь,
У ранніх росах, де велась стежина,
Мисливець йшов, замріяний, як тінь.

Рушницю у руках тримає,
І на качок собі чекає,
Під кущиком зеленим сів,
Й заслухався в пташиний спів.

А перед ним серед зелених рамок
Розлилось озеро неначе́ скло.
Зелені коси розложистих гілок,
Розцісував вітрець. І все жило.

Квітки неначе поп"яніли,
І раннім сонечком раділи,
На озері в чистій воді,
Плила родинка лебедів.

Лебідка спереду плила, як мати,
За нею плило двоє лебедят.
Позаді них — нема що й сказати,
Плив гордий лебедь, так, як батько всяк.

Десть там, де верби похилились,
Плили собі і не журились.
Як у веселому танку,
Водою гралися в ставку.

І враз почувлися в повітрі стріли,
І двоє молоденьких лебедят
Вже не живі, водою сумно плили.,
В лебідки й лебедя серця тримтять.
 Ой, хто ж це у лиху годину,
 Надніс бездушного хлопчину?
 Лебідка плакала без слів.
 А в серці в неї гнів горів.

В мисливця засльозились очі сині,
А не розлучна пара лебедів
Плила в розпуці і у тихі хвилі,
Топила сльози і лила свій гнів.
 Вже вечір поміж деревами,
 Крутими заходив стежками,
 А тужну пісню лебедів,
 Дрімучий ліс, далі дзвенів.

КОЛИСЬ.

Знову місяць, як колись зійшов.
Квіти пахнуть ніжно, це ж весна.
Затаївши в серці всю любов,
Вийшла в сад одна я, – і сумна.

З неба зорі золоті горять,
Ллють у душу щастя там комусь.
В мене серце і душа мовчать,
Навіть сліз немає вже чомусь.

Може ти також виходиш в сад,
В кожную ніч, як місяць лиш зійде,
І зігнувши спину від досад,
Не знаходиш місця ти ніде.

Але глянь, яка чарівна ніч,
Той сам місяць, зорі ті ж самі.
Хай проходять дні і ночі з віч,
Світ стояти буде той самий.

Це дарма, що ми вже розійшлись,
Адже ж в небі сонце сяє ще.
Видно ми з тобою не зійшлись,
Хоч в душі від болю запече.

Проминуть літа і час пройде,
Ми забудем, що кохатъ клялись.
З давніх літ лиш казкою буде,
Як згадаєм ми про все — колись.

ТІ МАЛЕНЬКІ РЕЧІ.

Золота ні перлів я не хочу.
І не прагну скарбів дорогих.
Дай мені лише тебе я прошу,
Крихту почувань отих святих:—

Ти заплач зі мною, як я плачу.
І засмійся, коли я сміюсь.
Тепле слово я від тебе хочу,
Як внедолі часом зажурюсь.

Принеси мені одну лиш квітку,
Хай любови буде це символ.
Або хоч нехай з вербини гілку,
Лиш нехай говорить про любов.

Потисни мою ти руку ніжно,
І у мої очі щиро глянь.
Ті маленькі речі так магічно,
Зачаровують мене, ти знай.

Про кохання не кажи завзято,
А без слова міцно пригорни.
Ті маленькі речі так багато,
Так багато скажуть вже вони.

Бо для мене ті маленькі речі,
Значать так багато у життю.
Голову склонить на твої плечі,
Розказати про журбу свою.

І почути словечко ласкаве,
Привернути серденьку спокій.
Золота не хочу ані слави,
Ти для мене будь лише — такий.

ДИВНА ДРАБИНА.

Життя . . . драбина з дивними східцями.
Вгору ступаєш нею та в долину.
Як хмари горя зависли над нами,
Про щастя пригадаймо ми хвилину.

Як по драбині драпались до неба.
Горіло щастя сонцем на обличчі.
Колись зійти в долину з неї треба,
То ж хай тепер не плачуть наші очі.

Бо певно завтра тими же східцями,
Життя підніме нас до щастя знову.
Хоч лишаться в душі маленькі рани,
Бадьоро починаєм все на ново.

Як стане небо хмарне на хвилину,
Чому ж бо зразу слізоньки кропити?
Життя ціле вгору йде та в долину,
А ми, лиш мусим вчитися, як жити.

В ТРАВНІ.

Я засвітила лямпочку оливну.
Мала статуйка в світлі засіяла.
Припала на коліна, і прадавну
Оту картину знову пригадала:

Далекий край, двірець і Станиславів-
Широкі вулиці, будинки, парки.
А попід міст в рядках густих каштанів,
Три бані, так сіяли, як три зірки.

І через тин, рядом побіля церкви,
Стояв будинок, де внизу "Просвіта"
У пам"яті ще досі не померкли,
Вверху кімнати з вікнами до світу.

Убогі три, маленькі лиш кімнатки.
Де по східцях ступала я щоденно,
Тепер, здаються, втрачені маєтки,
Де церкву, і каштани з вікон видно.

Де в травня вечір, сонце як сідало,
Я чула гомін дзвону на маївку.
І для Марії все кругом співало,
І я несла свою для неї квітку.

І все, як в травні, в чужині далекій,
Я для Марії лямпочку засвічу
Ще нині, спомин заколотить спокій,
Убогу ту кімнатку я ще бачу.

Де мати світить лямпочку оливну.
Каштани, церкву, діти і лелеї.
І чую пісню я, оту чарівну,
Ти спомагай нас, мати, о Маріє!

СЬОГОДНІШНІ МОДИ.

Дивний дуже став тепер цей світ.

Люди стали, як машини.

І кохання білий, ніжний квіт

Потоптали вже жінки й чоловіки.

Все комп'ютер робить нам тепер.

Поучає книжка, як кохати.

Голос совісти, давно помер,

А про сором, – що там і казати.

Соромно сьогодні є лиш тим,

Що з красою чесно хочуть жити.

З них сміються, і завжди таких,

Старомодністю почнуть дроздити.

Бо усе мовляв, тепер нове.

Скромність й сором вже тепер не модні.

Скрізь вільне кохання лиш живе,

І робити вільно все сьогодні.

Чи на правду світ змінився так?

Чи лиш люди стали замодерні?

Чи Содому і Гоморри знак,

Що на краю ми уже безодні?

Вірність і любов та чарівна,

Що колись серця нам виповняла,

Залишилась казка мов сумна,

Світом цим розвіяна – зів'яла.

Лиш у серці часом зацимить.
Скрізь лиш моди, моди виростають.
Світ шаліє, світ в багно біжить,
І красу кохання затирають.

ЦИГАНКА АЗА.

Місяць дав мені уроду,
Сонце вигрівало в день.
І на возі, біля броду
Безліч слухала пісень.
Стан дала мені берізка,
Що хиталась серед піль.
Личко прикрасила квітка,
Що росла серед топіль.
Зорі очі наповнили
І ночами, під шатром,
Все про долю ворожили,
В річку падали часом.
А калина змалювала
Мої уста, наче кров.
Щоб я ними цілувала,
І шептала про любов.
В струях річки я купалась,
Як нікого не було.
В чисту воду задивлялась
Поки сонце не зійшло.
Мої довгі, чорні коси
Вітер наніч розкидав.
А коли сіяли роси,
Він їх ніжно заплітав.
Циганка Аза все сміється.
Циганка в тугу не вдається.
Вона кохає, пригортає,
І жалю в серці не тримає.

муз. Дмитра Мошняги.

КОЛИ ВИ ПОСТАРІЛИ.

Коли вам зморщилось чоло,
Погасли очі і сивіє
Поволі ваша голова,
А серце більше вже не мріє,
Це лиш прийшла зима на час,
Коли природа завмирає.
Душа не старіється в нас,
Вона окрилина літає.
В ній ще багато так ідей,
Думок і користи найдете.
Вона здвигне вас до вершин,
Коли ви в повні ще живете.
Тож не лякайтеся років.
Це не вони приносять старість.
Бо хто старітись захотів,
Старіє, хоч у нього юність.
Нехай чоло рисує час.
Хай волос нам притрусить снігом.
Як серце в такт ще б'ється в вас,
Стрічайте Божий день з усміхом.
Ви скажете – нема чого,
Нема для кого більше жити.
Найдіть ідею ви якось
Для України щось творити.

Вона потребує нас всіх,
Вона про роки не питає.
І аж тоді знов юний сміх,
В зіницях певно засіє.
І буде серце молоде
Вам гріти, хоч похилу спину,
Воно вам чарів віднайде,
Щоб діяти аж до загину.
Тоді не важне вам буде,
Що волос чорний вже сивіє,
Чарівна ніч на вас не жде,
І не для вас вже сонце гріє.
Вас буде гріти другий чар,
Який в серця приносить юність.,
Любов до Батьківщини жар,
Припинить вам і вашу старість.

СКАЖИ МЕНІ З КАРТ.

Цигани приїхали в ліс,
І стали під нашим селом.
А я задивився на віз,
Своїм не повірив очам.
Красуня на возі сидить,
І карти тримає в руках.
На шиї намисто висить,
І повні, як вишні уста.
Циганський табір під селом
Багаття своє розложив.
І голос скрипки понесло,
Бо циган,циганку любив.

А в неї коси, як смола,
А очі небесная синь.
І скочив я через поля,
Забилось серце, хоч ти згинь.
Красуню. скажи мені з карт,
Бо чую, що буде біда.
Влюбився в тобі не на жарт,
Аж серце горить у грудях.
Ось, бачиш ти сам на виду,
Що карта показує нам.
Ти любиш, твоя я буду,
Циганам розлуку подам.

З тобою піду я в село,
А люди покинуть тебе.
І моє циганське шатро,
Забуде напевно мене.
О, любко, хоч нині ходи.
Тебе я уже покохав.
Та вістка пішла між людьми:
"Циганку—ворожку він взяв".
В циганки заграла вся кров,
Згадала циганське шатро.
І цигана, скрипку й любов,
Тугою за серце взяло.

Циганка лишає село,
І лісом блукати пішла.
Вишукує чарів зело,
А місяць на зустріч зійшов.
І скрипки почула пісні,
Не кидай ти хати свої,
Бо щастя не буде в чужій,
У шатра вертайся свої.
Циганам найкраще в шатрі,
Щаслива не будеш в селі,
За рідним на віки ж бо жаль,
Залишиться в серці — печаль.

ОСЬ ТАКА НА СВІТІ Я.

Ой, люблю завжди я вірно,
Без облуди, щиро й слівно,
Душу й серце віддаю.
Він любов бере на жарти,
Розкида її як карти.
Я таке не признаю.

Ой, приніс мені він рожу,
Я думаю — поворожу,
Чи він справді полюбив?
А він глянув, усміхнувся,
Вправо, вліво повернувся,
Бо женитись не хотів.

А я, бачиш, чорнобрива,
Синьоока і вродлива.
Вмію випрати, зварити,
Щиро й вірно полюбити.
Ось така на світі я!

Взяла рожу я убогу,
Кинула йому під ноги:
Ось мій друже, це тобі.
Не хожу я з парубками,
Що кохають лиш словами.
Намотай на вус собі!

Бо я, бачиш, чорнобрива,
Синьоока і вродлива.
Вмію випрати, зварити,
Хочу вірно я любити.
Ось така на світі я!

муз. Дмитра Мошняги.

ДІВЧАТАМ І МОЛОДИЦЯМ.

Я питала чи на все?
Він казав: Не знаю.
Мабуть я зробила зле,
Розуму не маю.
Ой, дівчата, й молодиці,
Хлопцям всім не вірте.
Поміркуйте що й куди,
Добре їх провірте.

І тоді не буде вас
Серденько боліти.
А йому дасте ви час
Трошки полисити.

Я питала — чи лиш я?
Він казав: Можливо.
Бідна ж моя голова,
Вірю всім на слово.
Молодички, ви також
Віри не давайте.
Хай він скорчиться, як корж,
А ви почекайте.

І тоді не буде вас
Серденько боліти.
А йому дасте ви час
Добре полисити.

Хоч він квітку принесе,
Поцілує ручку.
А узавтра обніме
Другу молодичку.
То ж тому, модерно так,
З ним лиш пожартуйте,
Хай вертиться, як вітрак,
Ви спокійні будьте.
І тоді не буде вас
Серденько боліти.
А йому дасте ви час
Зовсім полисіти.

муз. Дмитра Мошняги.

Я ЛИШ ТАКА.

Коли не любиш – не торкай.
Бо для пустих забав ти стільки
Знайдеш без труду, пам"ятай
Тепер падуть в долину "зірки".
Ти тільки руку простягни,
І люблю "зірку" підніми.

А я, не "зірка". Я лиш "я".
Крім "я" – нічого більш не маю.
Але любов за те моя
Цвіте у серці – хоч зимою.
Лиши цю квітку, хай цвіте,
Крізь холоди життя пройде.

Хоч може часто в бур"янах,
Зовсім не видна, не пахуча,
Але у цих бурхливих днях,
Любов моя цвіте – могутча.
Не кидай ти її в багно,
Коли для тебе – все одно.

Моїм ти серцем – не жартуй.
Воно з дороги не зіб"ється.
З кохання мого – не глузуй,
Бо хоч воно вогнем займеться,
Я краще в тім вогні згорю,
А гордість збережу свою.

Я бачиш, тільки — ось така.
Особа не важна і скромна.
І не могутча теж рука,
Душа хоч ніжна — та відпорна.
Та хоч я є, лише така,
Я горда — бо це справді я.

БУДЬ ЗДОРОВ.

Прощай, на цім скінчилась в нас любов.
Кохання, де цвіло колись,
Не може бути навіть дружби знов.
Тобі бажаю, щоб збулись:
 Твої всі мрії, про які
 Ти снів ночами, щоб тобі
 Із хмар світили все зірки,
 І потішали у журбі.
 Та перш за все, ти будь здоров.

Коли в душі снігами замете,
Нехай тобі весна цвіте.
Хай серед бурі сонце золоте,
Для тебе з ласкою зійде.
 Щоб ночі зимні при вогні,
 Були приємними тобі.
 А зірки ясні, багряні,
 Сіяли щастям на весні.
 Та більш за все, здоровий будь.

Прощай, не згадуй більш мого ім'я.
Забудь про те, що ми клялись.
Це воля була жавжди лиш твоя,
Щоб чимскоріш ми розійшлись.

Та я все хочу, щоб збулись,
Бажання, в серці що носив.
Хай здійсняться вони колись.
Щоб ти наравду полюбив.
Та перш за все, ти будь здоров.

УСЕ ПРОХОДИТЬ.

Схилилися гілки зелені додоу,
І ніжно лоскочуть зелену траву.
А в нас вже кохання гаряче зів'яло,
Лиш я пам'ятати тебе все буду.

Схилилися гілки і плачуть сльозами.
Листочки шепочуть: усе вже пройшло.
Був час ми все щастя в долонях тримали,
І навіть зимою було нам тепло.

І навіть зимою серця нам палали,
Хотілось літати, кохати і жить.
В той час таємниці ми тої не знали,
Що щастя хвилина, що щастя — це мить.

Що щастя хвилина, що в вічність злітає,
І там залишається згадкою лиш.
В життю в нас нічого вічного немає,
І навіть серденько не вічно болить.

І навіть серденько застогне й забуде.
А рана присохне, як в полі трава.
І поки світ світом, завжди так і буде,
Бо вічного в світі нічого нема.

Схилилися гілки зелені додоу.
І ніжно лоскочуть шовкову траву.
А в нас вже кохання давненько зів'яло,
Лиш я пам'ятати його все буду.

С О Н.

Я бачила, як на виду:
Горбок, а за горбком "Просвіта",
І церкву з банями стару,
Кругом каштанами сповита.
А даліше шлях в село ішов,
Махали клени рукавами,
І ліс смерековий, де знов
Прощалась з кимось я,, з сльозами.

Ще поки витерла сльозу
Розлилася нова картина:—
На замку в Галичі стою,
В руїнах короля Данила.
Тут Луква стрічкою пливе,
Село за мостом кучеряве,
І чую хтось мене зове
В подвір"я вже давно знайоме.

Я швидко через міст іду,
І вже на рівній знов дорозі,
А там в зеленому саду
Хтось жде мене на перелазі.
І знову церква в бані три,
Стара схилилася дзвінниця,
З берізкою в танку вітри,
А даліше з журавлем криниця.

Піднялись крила журавля,
З відерця свіжої водиці
Напилась, спрагнена вже я
І враз, почула дзвін з дзвінниці.

Він дуже жалібно лунав,
Відерце з жалю утопилось.
Про щось наказував, – казав,
І я з тяжкого сну збудилась.

Я чую, чую я той дзвін.
Він кличе, кличе без упину.
У ночі темні, завжди він
Голосить, просить в кожную днину.
Чи чуєте його і ви?
Як ні, злетіть на Батьківщину,
Нехай і вам присняться сни,
Про нашу рідну Україну.

Нехай і вам присниться сад.
Залуква, Галич і руїна.
І нарід що вже від досад
Катам не лиже більш коліна.
І може вдарить дзвін у сні
З старої церкви і дзвінниці,
Щоб в серця приспані, німі,
Твердійшої налити криці.

РОДИНІ.

Коли мене вже Бог покличе,
В життя я вічне перейду,
За мною хай ніхто не плаче,
Розвійте чорну ту журбу.

Ви тільки гідно поховайте
В могилі, мама де лежить.
І " Отче наш " там прочитайте,
На плиту знимку положіть.

Прийдіть часом до мого гробу
І біля нього посидіть.
Багацтва киньте ви жадобу,
А чисті душі принесіть.

І те, що я завжди любила
Ви трошечки хоч полюбіть.
Ще зрозумійте хто я була,
За ті ідеї не кляніть.

А те, чим я жила на світі,
Всі ті друковані рядки,
Віддайте людям, хай по світі,
Розсіють зернятком в грядки.

ЧОМУ?

Колись, як станеш в тому місці,
Де ми раніш були разом,
Як щось тобі застогне в серці,
І смуток задрижить листком. . .

Це знак, що я також зітхаю,
Пригадую минулі дні,
І вдолі, долі я питаю,
Чому тебе дала мені.

Чому судила покохати
Так, як я вміла і могла,
А щастя не схотіла дати,
Чому глузує доля зла?

І там на просторах широких
Де ти сказав мені: —Люблю,
Відчуєш може жаль глибокий,
І віднайдеш вину свою.

А, як тополя помахав
Тобі легенько рукавом,
То знай, що серденько страждає
Ще за тобою вечером.

ШТАНЦІВ ШУКАЄ.

Гумореска.

Чи ви чули, що в таборі,
Як була в нас ватра,
До сеньйора друга Занка,
Вкрався хтось до шатра.

Я не знаю, чи то плопці,
Може і дівчата,
Але другові забрали,
Навіть і штанята.

Друг Занко не спав всю нічку,
І ходив в таборі.
Все шукав штанців, аж стало
Видно вже на дворі.

І в розпуці наш друг Занко
Став все проклинати.
Про все рано від отцеві,
Рішив розказати.

І на диво, все найшлося,
Тільки однострої,
Наш друг Занко все шукає,
Та штанців ще двоє.

КАЛИНА.

Калину дістала в чужому я краю,
І посадила під віконцем.
Тепер в кожную днину вікном поглядаю,
І справді болю я серцем.

Чи буде коріння з землі тут чужої
Пить соки? Чи буде здорова?
Чи гілки розкішно із грудки такої
Вдягнуться в червоні хоч грона?

Я пильно щоденно її поливаю,
І наче б дитини благаю: —
Рости хоч калино, з тобою згадаю,
Як була я в рідному краю.

Яка ти здорова, життям червоніла,,
В садку під вікном в Україні.
Цікаво, чи будеш щасливо так пила
Ти соки з землі на чужині?

А може щасливою тут ти не будеш.
Бо ж ти є символ України.
Ось так, як і в мене стискає жаль груди,
Бо я, так як ти з України.

Напевно сумненько похилиш ти грона,
І будеш тужити листками.
•Хоч може від сонця будеш ти червона,
Листочки заплачуть сльозами.

Рости хоч калино, тебе я благаю.
Будемо обидві тужити.
Бо тут у чужому, далекому краю,
з тобою полегшає жити.

БАЛЯДА ПРО ТРЬОХ БРАТІВ.

Три тополі посадили
В ріднім краю три брати.
Щоб про долю ворожили,
Щоби щастя віднайти.
Виростали три тополі,
Зеленіли край воріт,
А братам не було долі,
І пішов середній в світ.
Дві тополі зашуміли,
Бо середню ворог стяв.
В неї гілочки зомліли,
Тільки корінь ще стояв.

Тополі, тополі, високі, зелені,
Співайте середній пісні.
Урвалася гілка від неї зарані,
Ще в розквіті літ на весні.
Земля не відпустила корінь,
Хоч гілку загнало в світи.
Хоч були громи там і повінь,
Тремтіли тополі – брати.

Чорні хмари надходили,
І розпуки лютий змій.
В пеклі тому наростали
Поростки на корінь мій.
І як мати свого сина
Виглядала в рідний дім,
Зберігла його Україна,
Хоч у вітрі вогнянім.

Корінь із землі святої
Виростає і шумить,
В чужині з туги страшної
Серце плаче і мовчить.

Тополі, тополі, високі, зелені,
Співайте середній пісні.
Урвалася гілка від неї зарані,
Ще в розквіти літ на весні.
Земля не відпустила корінь,
Хоч гілку загнало в світи.
Хоч були громи там і повинь,
Тужили тополі – брати.

Дві тополі до безтями
Зашуміли на весь світ:
Будем плакати світами,
Бо середня ще стоїть.
Листя в неї ще зелене,
Біля хати рідний сад,
Не забудемо ніколи,
Хоч не вернешся назад.
Вже, як серце відпочине
На чужині вічним сном,
Хай душа твоя прилине
До тополь отих орлом.

Тополі, тополі, високі, зелені,
Співайте середній пісні.
Урвалася гілка від неї зарані,

Ще в розквіті літ на весні.
 Земля не відпустила корінь
 Хоч гілку загнало в світи.
 Хоч були громи там і повинь—
 Чекають тополі — брати.

муз. Дмитра Мошняги.

ЗАУВАЖЕНІ ПОМИЛКИ

На сторінці 296 є надруковано БАЛЯДА ПРО ТРЬОХ БРАТІВ.

МАС БУТИ

БАЛЯДА ПРО ТРЬОХ БРАТІВ присвячена маестрові п. Василю Пибульському.

У ТИХИЙ ВЕЧІР.

У тихий вечір я виходжу в сад.
Коли у повні місяць випливає.
На лавку сяду і з моїх'досад,
Усе кудись у безвість відлітає.

І на душі так гегко враз стає.
Немов з Тобою Боже розмовляю.
В покорі лине серденько моє —
Кудись в незнане — я чогось шукаю.

Не знаю, чи молитва це така?
Бо на словах своїх тобі молюся.
А відчуваю, що якась рука,
Злагіднює усе, з чим я борюся.

І навіть "Отче Наш" не шепчу я.
І не взиваю ім"я Твоє Боже.
Та в час той справді, звідкілясь,
Хтось прийде і проблеми всі розв"яже.

Оце молитва є така моя.
Якщо молитвою це світ признає.
Але то є так, що душа моя
В той час, так близько Бога відчуває.

ПРОСТИ МЕНІ.

Коли зблудила я мій Боже,
Прости мені провини всі.
Я збилася з дороги може,
Бо за важкі були ті дні.

І сліз не вміла я ковтати,
Занадто були вже гіркі.
Хотілося завжди літати,
Лілеї рвати лиш стрункі.

За трудно було хрест носити,
Для мене був він за важкий.
Мені хотілося літати
У світ чудесний, чарівний.

Прости мені, що я забула,
Як Ти за мене сам страждав.
Бо я вигод лише шукала,
А Ти життя за мене дав.

Прости мені Великий Боже,
Що на часок я відійшла.
Твоя хай ласка допоможе,
Щоб знов з Тобою я була.

POEMS BY OLHA TERLECKA

**Translated from the Ukrainian
by Stefania Kowalyk.**

TELL ME A FABLE

Please, tell me a fable, so one can forget sorrow
Let's pretend that I am back home, not here,
Where the cuckoo bird foretold us of tomorrow,
Where cornflowers bloomed in the field each year.

Music in the cornfield, meadows full of flowers,
Song of nightingale, that rang so true,
Mornings in the springtime, washed in dews showers,
And perwinkle's bloom in glorious blue.

Darkness of the night, that covers a girl's fast running,
In the woods she sings a song of spring,
And mysterious moon, from behind the clouds shining,
Puts a romantic spell on a young girl's dream.

Because of the fable, I might break all boundaries
And go, where I was born a long time ago.
But please, continue the story, let the reminiscences,
Remind me, that it really was just so.

Don't take any notice, when my heart starts crying,
And is full of sorrow and misery.
For I am so longing to see the orchards swaying,
And the nests of daws on forest trees.

Perhaps dreams of homeland, will come to me always,
Where a girl with garland on her head
Singing the song of summer, walking in the cornfields. . .
But please, continue the story, go ahead.

Bygone it is all now, only the fable flowers
In my heart. Forever it will stay.
Even if it still is crying, hour after hour,
I will not let the fable fade away.

My heart is still breaking and I feel a deep sorrow,
How can I in a strange country not grieve
Back home forget-me-not's bloom now, and will tomorrow,
But fables will give me strength, so I can live.

Music by — Dmytro Moshniaha.

YOUR EYES.

People, places,
Always new and interesting faces,
There is only one, such a special kind,
Gone forever, still clear in my mind, in my mind.

What strange depth is in your eyes,
That really few can only see,
They are like winds in stormy nights,
They are like stars that shine for me.

And if the bravest one will try
To look behind the hazy screen,
You find yourself bewitched by friends,
For you there will be no return.

Glowing like amber in the night,
They have a puzzle of their own,
They want to sail against the wind,
They want to fly to worlds unknown.

You find such tenderness in them,
A warmth caressing every move,
I turn with love, they pass me by,
Untrue your eyes, your heart, not mine.

Waiting, waiting,
All alone, and people celebrating.
Waiting for the moon, for the morning dew,
For the sun, or is it only you, only you.

We met, you spoke, I could not see,
The tears of memories shrouding me,
You laughed, I cried, what use the pain
We parted once, no, not, again.

The people passed we stood alone,
I wonder if they knew that I,
Would hear you say those words – good-by.
Those eyes, those eyes, how could they lie.

Music by – Stefania Kowalyk.

LOVE

Love, is a universal power,
That takes the freedom, from one's heart
She can be deadly, a ruthless lover,
That can break minds and souls apart.

And if you lock your heart, denying her
She finds a way to get inside.
And with her nets spreading, unfurling,
She conquers you, in deadly stride.

Love, can be beautiful and tender,
Her hold a magnetic force that lives
To heal your soul, and you surrender,
Wills you to give, and take, and give.

And if today heavens are crying,
Tomorrow, love shines from your heart.
So strong is she and keeps on trying
To stir emotions in your path.

When she caresses you, you flower,
But when she punishes you, it seems
That even when she ends her powers,
She leaves behind a balm, to heal.

Sometimes so playful, yet so tender,
She comes again across your way,
Eternal Queen, makes you surrender,
She is forever here to stay.

OH, MY FATE

Where are you now my fate I wonder,
Perhaps you live in the deepest sea,
Or maybe in the fields you wander,
Or are you tired, and asleep?

While in the foreign land still roaming,
You have forgotten that I exist.
But I am lonely, aren't you coming?
If not, where are you going next.

And I do hope, that all is well,
But maybe you have lost your way,
And in the depths of some shark you dwell,
Or with the wind in the fields you stay.

I wait and wait, but the years go by,
Please, let's be friends, before it is too late,
Hurry back and see, how alone am I,
Then let's walk together I, and you— my fate.

I FEEL SO SINFUL

Ukraine, my dear, but so far away mother,
How desperate and sinful I feel,
Only for you, and not any other,
My heart beats so heavily still.

In other lands, all those years I wandered,
And you are there, so proud, but so alone.
And in the country, that people call, Down under,
I will cry for you,, until I am gone.

I know, one day, my wish would start me flying,
Like birds, that fly back home, longing to stay,
And all the time, my heart will keep on, trying,
With salted tears, to wash my sin away.

I hope my motherland will know, that I am sorry,
And I will ask, to forgive me my sins.
And I will kneel, before her utter glory,
And I will tell her then, where I have been.

And I will tell her then, about my adopted mother,
Where to laugh and cry and still to live I must,
She is trying her best, to be parent to many others,
But I feel so sinful, that I can hardly rest.

Ukraine, your sons were killed, that you could live forever,
Your soil, is soaked with blood, from long time past,
But you won't give in to any enemy, not ever, never,
And as for me, what can I do. To wait I must.

DON'T ASK ME

When the day is gone, and I am all alone,
With my thoughts, , hopes and my sorrows,
Then my dreams are high, but don't ask me, why,
I won't let them sleep, till tomorrow.

For tonight, the night, when stars are shining bright
The dreams of my heart, I set them free
But don't ask me why, can't you see, how I try,
For a second or a minute, just to be me?

Perhaps longer if need be, perhaps once again to see,
And relive the parting moments, of my homeland.
But don't ask me, why, and specialy, not tonight. . .
There, cornflowers are still swaying, with the wind.

For to fly over fields, over orchards and hills,
I will always find a way, in the twilight
In the meadows to walk, with my dearest to talk,
Then forever to say goodbye, and go alone.

Well, to answer you why, when you see me cry,
When my heart beats so sadly, where do I start?
With the spring, summer gone, with my past all alone,
Perhaps the reason, is the autumn in my heart.

HIDE BEHIND THE CLOUDS.

When you come out, to wait for the dearest one,
And flirting with the stars, to their delight,
They start romancing with you, just for fun,
And the love they send, is never ending light.

Your glow is purest joy and so it is,
Reminding me of the past, that once was mine,
For when I looked at you, so full of dreams,
The fragrance of bird cherries was divine.

You still refill my soul with fairyland,
And with the time gone by, that only you know how,
For when you touch my dreams with a golden wand,
Then all forgotten moments, keep rushing back now.

But I am begging you, don't overdo your stay,
For can't you hear from afar, that my heart is crying still?
Please, hide behind the clouds, or vanish – go away,
But let me close my eyes rest sleep and heal.

So I am saying goodbye, for all the time, forever,
And I don't want to hear, about the forgotten past,
Because, what's gone, is gone, with youth and dreams forever,
And in the foreign land, to stay and live I must.

WHEN IT HAPPENS

If my hearts desire was fulfilled,
Then my wish would be, to be buried at home,
Where my forefathers and fathers have died,
Where not only I would live there now alone.

But when in a foreign land I will die,
And in the foreign soil I will be put to rest,
When my eyes will close, and my heart will stop crying
Then my soul will fly, to the home's dear nest.

To be able to sleep in my homeland I am praying,
Where the birds will sing a lullaby.
Where the waters of the rivers will be playing,
Where the sun will shine, from the bluest sky.

My life is nearly finished here forever,
Like the dreams at night, that vanish away,
But my last wish will be, as sure and as ever,
To be able to go home, for everlasting stay.

Perhaps when freedom bells will start from afar calling
Then my soul will wake up from sleep here,
And the stone will lift up, gently rolling,
And will let my soul, at last go home free.

THE EYES IN LOVE

Those eyes in love
Are in love so much,
With a young girl's dreams,
Expectations and such.
The sun from them,
And stars are shining too,
Those eyes, like cornflowers,
That in fields grow so blue.,
So innocently.

The eyes in love,
Those trusting eyes,
What fate has carved for them,
They won't question why.
They fell in love,
As they knew that they would.
With the heart on fire
They didn't ask if they should.
Tomorrow, they will learn differently.

When the tears of tomorrow,
Will wash joy away,
The days will grow darker,
And the sleep will not stay.
The spark and the glitter,
'Forever' has died.
The memory is bitter
For love, was betrayed.
And the heart beats so desperately.

So hear maiden dear,
You can't lock out fate.
What will be, will be
In love and in hate
Fate, flew away,
And tries to reach the sky,
Then again the betrayer,
Will come back, to try,
And cast a shadow, over sad eyes, in love.

Music by — Dmytro Moshniaka.

KISS ME.

**My darling one, you gave me this impression,
That you and I belong together from now on,
So when you kiss me, kiss me with expression,
And if you don't don't bother going on and on.**

**You loved me when the sunshine was around us
And the birds were singing songs in such harmony,
The trees and flowers wondering about us
There was no-one in love so much as you and I.**

**If only would return the lovely springtime,
Perhaps my heart will beat and start my life again,
I'll never let you go, I promise this time,
And you will kiss the tears from loving eyes again.**

**And in the dark of night when you are dreaming,
I hear my voice call you, 'darling', I confess,
Do you remember such a lovely feeling
Do you remember darling, yours, my happiness.**

**So kiss me darling, kiss me I implore you
And with the kiss warm up my heart, cast fears away,
You know by now how much I still adore you,
So please come back and let it be the same again.**

**And if you say good-bye, send me no flowers,
For if you do my heart will surely break in two,
Go, if you must, but think in lonely hours,
About the love we had and lost because of you.**

Music by — Stefania Kowalyk.

Передмова

В ДЗЕРКАЛІ МИНУВШИНИ

В дзеркалі минувшини 9

МОЯ ТИ ЛЮБА УКРАЇНО

Бог і Україна	111
Пора	112
До волі	113
Кобзареві	114
Грудочка землі	115
Ніч на Україні	116
Вірино	117
Зорі	118
Коли б мені	119
Принеси мені в дарунок	120
Все сниться	121
Тридцять літ	122
В чужині	124
Діамант	125
Ми ще живемо	127
Б'юкання	128
Мій синок	129
Негідні	131
Я хотіла б	132
Я досі не заб.	133
Виглядаємо	134
Рідна стріха	135
Ще один	137
Минулий рік	138

Різдво на чужині	140
На Свят вечір	141
Народе мій!	143
Тим, що за волю умирали	144
Поклін героям	145
Героям України	146
На вічну пам"ять ген. Т. Чупринці	148
Полтава	149
сл. пам. ген. Т. Чупринці	150
В 50—ліття ОУН	151
Ми чекаєм грому	153
Хрещення України	155
Кріпись	157
Героям УПА	158
Упав юнак	160
Братська могила	162
В. Івасюкові	164
Володимирові Івасюкові	166
Романа калина	168
Ми козачки в спідничках	170
Чотири провідники	171
Моя молитва	173
Станьте разом	174

СТРУНИ ДУШІ:

Коли печаль у серці	177
Долі	178
Коли б	180
Весняні чари	181
Нічого вічного нема	182
Метелик	184
Червоні — жовті рожі	186

Слова	187
Як сум огорне душу	188
Не падай духом	190
Сирота	192
Український скарб	194
Віддай мені	195
У літню ніч	196
Чародію	198
Незабудьки	199
Лиш надії не старіють	201
Закон	202
Нічка	203
Де ж ти був?	204
Мрії	206
Не так	208
Зоре	210
Струни душі	211
Бог Предвічний	213
Тайна життя	215
На цвинтарі	216
Знову Тобі	217
Тобі, Мамо	219
Для моєї Мами	220
В день Мами	221
Мамі	222
Дай мені маму	223
Батькові	224
А ти один	226
Не вертайся	228
Бабусю	229
Прийди	230
Три рожі	231

* * * * *	232
Знайоме ім'я	233
* * * * *	234
Ти ніколи не любив	235
Вже другий раз	236
"Барамбіт"	238
Не шукай вини	240
Як без тебе бути	241
Біль душі	243
Євшан зілля	245
Без тебе	247
* * * * *	248
Ранок	249
Закохані очі	250
Соняшники	252
Віночки	254
У річку кинула вінок	256
Ворожили дівчатонька	258
Чим є кохання?	261
Мисливець	262
Лебедина пісня	264
Колись	266
Ті маленькі речі	268
Дивна драбина	270
В травні	271
Сьогоднішні моди	273
Циганка Аза	275
Коли ви постаріли	276
Скажи мені з карт	278
Ось така на світі я	280
Дівчатам і молодцям	282
Я лиш така	284
Будь здоров	286

Усе проходить	288
Сон	289
Родині	291
Чому	292
Штанів шукає	293
Калина	294
Баляда про трох братів	296
У тихий вечір	299
Прости мені	300

PORMS BY OLHA TERLECKA

Translated from the Ukrainian

by Stefania Kowalyk.

Tell me a fable	302
Your Eyes	304
Love	306
Oh, my fate	307
I feel so sinful	308
Don't ask me	309
Hide behind the clouds	310
When it happens	311
The eyes in love	312
Kiss me	414

П О Д Я К А.

Почуваюся до милого обов'язку і з приємністю висловлюю свою щиру подяку і вдячність людям, що доклали своїх старань, порад і праці, для видання моєї другої збірки :— "Через Кладку".

Щиро дякую Вам:

п. С. Радіон

п. П. Сорока

п—ні Христина Місько

п. М. Окопний

п. І. Святківський

п. М. Климко

інж. Я. Гевко

О. Терлецька.